

Kartläggning av våld i **Helsingborg** – förekomst och våldsförebyggande insatser

Inledning

Våld är ett samhällsproblem som leder till stort mänskligt lidande och omfattande kostnader för samhället. Våld kan förekomma i olika former, vara olika allvarligt och se olika ut för olika grupper. Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer får effekter för enskilda individer, anhöriga och samhället. Världshälsoorganisationen, WHO, beskriver könsrelaterat våld mot kvinnor som ett globalt hälsoproblem och ett hot mot de mänskliga rättigheterna. Sverige och Helsingborgs stad har beslutat om ambitiösa mål för ett jämställt samhälle. Då behöver mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt utnyttjande i prostitution och människohandel upphöra. Alla, oavsett kön, ska ha samma möjligheter till kroppslig integritet genom hela livet. Ett Helsingborg fritt från våld är på så sätt en förutsättning för att alla ska få god livskvalitet och lika möjligheter.

Kartläggningen ger en bild av hur förekomsten av våld ser ut i staden, våldets utveckling över tid och vilka typer av våld som förekommer. Du får också en bild av det våldsförebyggande arbetet i stadens verksamheter och vad vi behöver utveckla i arbetet framöver. Även om kartläggningen ger en stundvis dyster bild har den också gett inspiration och hopp. Det finns en stor vilja att arbeta för att minska våldet. Ett våldsförebyggande arbete är en angelägenhet för hela kommunen. Ett stadsövergripande, systematiskt våldsförebyggande arbete med långsiktigt fokus gör skillnad för både enskilda medborgare och för Helsingborg som stad.

Tack till alla de medarbetare inom staden och civilsamhällesorganisationer som tagit sig tid för att dela med sig av sina erfarenheter! Era perspektiv och erfarenheter i frågan har varit ovärderliga.

Tillsammans kan vi arbeta för att Helsingborg ska vara en omtänksam, jämställd och trygg plats för alla!

Helsingborg 2024

Innehåll

Inledning	2
Sammanfattning	1
Våld i Helsingborg	2
Arbetet mot våld i Helsingborgs stad	2
Förslag till vägen framåt	2
Så här läser du rapporten	5
Om Helsingborgs stad	7
Kapitel 1	9
Förståelse för våld som problem	9
Våldsförståelse	10
Våldsförekomst och konsekvenser av våld	10
Våldets olika uttryck	10
En sammanhållen våldsförståelse – kopplingen mellan lindrigt och grovt våld	14
Kopplingen mellan normer och våld	15
Förklaringar till våld	15
Våldets många arenor – "Hela-kommunen-ansats"	17
Våldsförebyggande arbete	18
Det förebyggande arbetets olika nivåer	18
Kopplingen mellan det våldsförebyggande och det brottsförebyggande arbetet	19
Strategier för att förebygga våld	19
De tre förändringsidéerna	19
Kapitel 2	21
Så har vi gjort kartläggningen	21
Bakgrund till kartläggningen	22
Genomförande av kartläggningen genom ett brett angreppssätt	22
Vägledning för ett våldsförebyggande arbete	23
Särskilda fokusområden	24
Avgränsning	24
Metod	24
Bearbetning av material	24
Begränsningar	26
Kapitel 3	28
Resultat – Våld i Helsingborg	28

Våld mot barn och unga	29
Kartläggning av våld mot barn och unga i Helsingborg.....	29
Barns upplevelser av trygghet.....	29
Barn och ungas utsatthet för fysiskt våld	30
Barn och ungas utsatthet för psykiskt våld	31
Barn och ungas utsatthet för digitalt våld	32
Barn och ungas utsatthet för sexuellt våld	33
Barn och ungas utsatthet för våld i familjen	35
Barn och ungas våldsutsatthet i skolan	36
Våld i ungas parrelationer	38
Unga HBTQIA-personers utsatthet för våld.....	39
Våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning.....	41
Våld mot vuxna.....	42
Vuxnas upplevelser av trygghet.....	42
Anmällda våldsbrott mot vuxna.....	43
Vuxna som utsätts för och utövar våld i nära relation	44
Hedersrelaterat våld	45
Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga	46
Hedersrelaterat våld mot vuxna	46
Särskilt sårbara grupper	49
Personer med missbruksproblematik	49
Äldre personer	49
Vuxna personer med funktionsnedsättning	50
HBTQIA-personer.....	51
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	52
Kapitel 4.....	56
Resultat – Arbetet mot våld i Helsingborgs stad.....	56
Kompetens om våld	57
Kompetens om våld mot barn och unga.....	57
Kompetens om våld mot vuxna.....	57
Kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck	58
Kompetens om prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	59
Metoder och arbetssätt för att förebygga våld	60
Arbetet med att förebygga våld mot barn och unga	60
Arbetet med att förebygga våld mot vuxna	62
Arbetet med att förebygga hedersrelaterat våld.....	62

Arbetet med att förebygga prostitution och människohandel för sexuella ändamål	63
Mikrostrategier för att hantera våld.....	64
Organisering och samverkan.....	65
Skilnader i kunskap och arbetssätt	66
Brist på organisatoriskt stöd	67
Kapitel 5.....	69
Vägen framåt.....	69
Utveckla en struktur för att sprida och utveckla kunskap om våld	70
Utveckla systematik för att kunna följa våldet	70
Utveckla arbetet med barn och det tidigt våldsförebyggande arbetet	70
Utveckla arbetet med att fånga upp våldsutövare	72
Skapa ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete	74
Referenser	76
Skriftliga källor.....	77
Fokusgruppsintervjuer.....	81
Kvantitativa underlag	82
Polisiära underlag.....	82
Underlag från Socialförvaltningen.....	82
Underlag från Skol- och Fritidsförvaltningen.....	82
Nationella underlag	83
Övrigt.....	83

Sammanfattning

Kartläggningen har som ambition att skapa en bild över hur det våld som förekommer mellan individer ser ut specifikt i Helsingborg. Den har även som ambition att analysera hur arbetet med att förebygga våld är organiserat samt vilka insatser som finns inom staden på olika preventionsnivåer. Kartläggningen kompletterar den lägesbild gällande brottslighet och brottsförebyggande arbete som enheten för trygghet och säkerhet tagit parallellt.

Kartläggningen om våld omfattar

- våld i alla typer av nära relationer oavsett sexuell läggning, könsidentitet och ålder
- hedersrelaterat våld
- våld i familje- och släktskapsrelationer.
- våld som barn upplever i sin familj samt våld som barn och unga utsätts för i andra relationer, som kompis- och partnerrelationer.
- könsbaserat våld som individer utsätts för genom människohandel- och prostitution med ett särskilt fokus på utnyttjande för sexuella ändamål, där kvinnor och flickor är särskilt utsatta.

Resultatet bygger på kvantitativa underlag med statistik från stadens förvaltningar, polisen, civilsamhällesorganisationer med flera men också fokusgruppsintervjuer med representanter från förvaltningar och verksamheter som arbetar med utsatta och olika grupper. Rapporten ger en nulägesbild utifrån två olika områden: våld i Helsingborg samt arbetet mot våld i kommunen.

Resultatet visar att Helsingborgs invånare möter olika former av våld i hög grad. Mest framträdande är det som i våldspyramiden benämns som "lindrigt våld". Det kan vara olika former av verbala kränkningar, nedvärderande jargong och kränkande beteenden. Men det är inte ovanligt att stadens invånare även utsätts för grövre former av våld. Ingen grupp i Helsingborg är förskonad från att utsättas för våld. Både äldre och yngre invånare, samt de däremellan, utsätts för våld. De grövre våldsformerna sker inte sällan på platser som ska vara trygga, som hemmet eller skolan. När det gäller vissa typer av våld, som våld i nära relation, visar kartläggningen att kvinnor är extra utsatta. Sammantaget visar resultatet att vi står inför stora utmaningar om Helsingborg ska vara en trygg och jämställd stad för alla invånare och på alla platser.

Kartläggningen av arbetet mot våld i Helsingborg visar att

- kunskapsnivån om våld och våldsförebyggande arbete varierar och det saknas hållbar struktur för utbildningar
- arbetet med barn och unga kan utvecklas med mer samverkan och kontinuitet
- arbetet med vuxna saknar i flera verksamheter struktur och spridning
- brist på organisatoriskt stöd påverkar medarbetarnas möjlighet att hantera våld och att genomföra kärnuppdraget.

Vägen framåt för stadens våldsförebyggande arbete behöver omfatta insatser för att

- sprida och utveckla kunskap om våld
- kunna följa våldet
- utveckla insatser till barn och tidigt våldsförebyggande arbete
- fånga upp våldsutövare
- skapa ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

Våld i Helsingborg

Barn möter olika typer av våld

Kartläggningen visar att barn och unga i Helsingborg möter mycket våld på alla nivåer i våldstriangeln. Det är vanligt att lindrigt våld leder till grövre våld och att det finns en koppling till digitalt våld. För sexuellt våld verkar det finnas ett stort mörkertal. Antalet barnfridsbrott med våld i familjen har ökat. Nationella undersökningar visar att våldet i ungas parrelationer ökar, men det finns ingen lokal statistik för att kunna följa frågan i Helsingborg. Pojkar utsätts för mer fysiskt våld än flickor och flickor utsätts mer för kränkningar och sexuellt våld. Vi saknar lokal statistik om utsattheten för våld i nära relation hos barn med funktionsnedsättning och unga hbtqia-personer.

Fler anmälningar om våld i vuxnas nära relationer i Helsingborg

Helsingborg ligger högt jämfört med riket och liknande kommuner när det gäller polisanmälningar om våld i nära relation. Antalet ärenden har också ökat hos både polisen, socialförvaltningen och andra aktörer. Kartläggningen visar att även aktörer, som inte har som direkt arbetsuppgift att arbeta med våld, möter problemet i sina verksamheter. Omfattningen är dock svår att följa då vi saknar rutiner för att registrera sådana händelser. Även hos vuxna finns en tydlig koppling mellan lindrig och grovt våld. Hos personer med missbruksproblematik finns en hög grad av utsatthet för våld och flera vittnesmål om att personer säljer sex för droger, men det syns inte i någon statistik. Äldre personer är en utsatt grupp där det finns en stor risk att vi missar våldet. Det är väldigt få äldre som får del av stödinsatser. Nationella underlag visar på en stor utsatthet bland personer med funktionsnedsättning, men vi saknar underlag om hur det ser ut i Helsingborg. Samma gäller för hbtqia-personers våldsutsatthet.

Arbetet mot våld i Helsingborgs stad

Resultatet av kartläggningen beskriver nuläget för områdena kompetens om våld, metoder och arbetssätt samt organisering och samverkan.

Kunskapsnivån varierar och det saknas hållbar struktur för utbildningar

Utvecklingsbehoven handlar om kompetens om våld mot vuxna och barn, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Kunskapsnivån och kompetensen att

arbeta mot våld varierar mellan och inom verksamheter och det har genomförts få strukturerade utbildningsinsatser om både våld mot vuxna och mot barn. De utbildningsinsatser som har genomförts har inte fått den spridning de behöver. En gemensam bas för utbildningar hade också kunnat vara ett svar på bristen på gemensam terminologi och språkbruk för att beskriva våld och våldsförebyggande arbete. Sammanfattningsvis saknas det en struktur och systematik för att upprätthålla kunskapsnivån över tid.

Arbetet med barn och unga kan utvecklas med mer samverkan och kontinuitet

Det finns system för att kunna följa våldet i skolan vilket lägger en bra grund för fortsatt utvecklingsarbete för att säkra kontinuitet och för att nå ut i värdegrundsarbetet bättre. Fritidsverksamheten och skolan kan samverka mer i det våldsförebyggande arbetet och fritidsverksamheten kan användas ännu mer som en viktig arena för förebyggande arbete

Det våldsförebyggande arbetet hamnar ibland i skymundan på grund av brist på tid och resurser. Närvarande vuxna med tillit till varandra och gott samarbete i fritidsverksamhet och skola, kan användas ännu mer som en resurs för att minska risken för våld. Det finns också möjligheter att utforska mer om hur föreningslivet kan bidra i det våldsförebyggande arbetet bland barn och unga.

Arbetet med vuxna saknar i flera verksamheter struktur och spridning

Det är främst verksamheter med uttalat uppdrag om att arbeta mot våld som har rutiner och arbetssätt. Inom flera verksamheter saknas en tydlig struktur och uttalade rutiner för att hantera våldsutsatthet och våldsutövande bland invånare som verksamheten möter. De insatser som finns är främst på indikerat förebyggande nivå och inte så många på universell nivå. De rutiner som finns i vissa avgränsade verksamheter behöver spridas till fler och det finns brister i kunskap om vad som händer i processen när våldsutsatthet eller våldsutövande uppmärksammas och lämnats vidare. Det finns några goda exempel på förebyggande arbetet från exempelvis familjecentraler som kan skalas upp och spridas till fler.

Brist på organisatoriskt stöd påverkar medarbetarnas möjlighet att hantera våld och genomföra kärnuppdraget

Brist på rutiner och kunskap påverkar ibland möjligheten för medarbetare att genomföra kärnuppdraget. I verksamheter som saknar ett strukturerat arbete kring våld hittar enskilda medarbetare mikrostrategier i stunden för att ändå kunna hantera den våldsproblematik som de stöter på. Skillnaderna i kunskap och arbetssätt inom verksamheter gör att våld ibland förstås och hanteras på olika sätt inom olika verksamheter, vilket försvårar samverkan och påverkar effekterna av arbetet. Här finns det goda exempel att lära av. Brist på organisatoriskt stöd i form av strukturer, rutiner och processtöd bidrar ibland till stort ansvar på den enskilda medarbetaren att hantera situationer där våld uppmärksammas. Det kan bidra till en otrygghet både för personal och för den som är våldsutsatt. I arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck kan samverkan och kunskapsdelning mellan verksamheter i ärenden och riskhantering utvecklas för att fånga upp och hantera fler fall. I samverkan kring prostitution och människohandel finns strukturerade och välfungerande arbetssätt som fler kan lära av.

Förslag till vägen framåt

Kartläggningen visar att samtliga verksamheter som deltagit möter våld inom ramen för sitt uppdrag och att behovet av ett organiserat stöd för medarbetarna för att kunna hantera det våld som de möter är stort. Arbetet mot våld behövs på alla nivåer och olika arenor och då blir alla verksamheter inom staden viktiga – arbetet mot våld är ett gemensamt arbete. Förslagen handlar om insatser för att sprida kunskap, följa våldet, nå barn, utveckla tidigt våldsförebyggande arbete, fånga upp våldsutövare och utveckla ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete.

Sprid och utveckla kunskap om våld

- Chefer och personer i ledningsställning behöver möjliggöra för medarbetare att delta i utbildningar och lärande.
- Utveckla en hållbar struktur för att sprida och bibehålla kunskap och kompetens om våld genom systematik kring utbildningsinsatser med digital utbildning, fysiska träffar, möjlighet till fördjupade utbildningar och utbildning om våld som en del av introduktion för nyanställda

Utveckla systematik för att kunna följa våldet

- Socialförvaltningen behöver göra en översyn av hur aktualiseringskoderna och tillhörande riktlinjer skulle kunna utformas för att registrera och följa ärenden som rör våldsutövande eller våldsutsatthet.
- Stadens förvaltningar behöver se över hur de registrerar och följer ärenden som rör våldsutsatthet eller våldsutövande.
- Utveckla ett stöd för hur vi i undersökningar och enkäter ställer frågor om våld.

Fler insatser till barn och ett tidigt våldsförebyggande arbete

- Möjliggör utveckling av motivationsarbete kring insatser som rör barn som är utsatta för och/eller bevittnat våld
- Utveckla arbetssätt och metoder för att uppmärksamma, hantera och förebygga våld på den digitala arenan.
- Skol- och fritidsförvaltningen behöver utveckla ett strukturerat tidigt, universellt våldsförebyggande arbete.
- Engagera föreningslivet i det våldsförebyggande arbetet

Utveckla arbetet med att fånga upp våldsutövare

- Stöd fler verksamheter i att kunna fånga upp våldsutövare
- Öka samverkan inom socialförvaltningen för att erbjuda stöd till våldsutövare

Strukturerar stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

- Utveckla ett strukturerat stöd för spridning och uppskalning av goda och lärande exempel

- Stadsledningsförvaltningen behöver se över hur trygghetsarbetet kan få ett tydligare jämställdhetsfokus och hur arbetet med våld i nära relation kan kopplas närmare till stadens trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete.
- Utveckla ett nära samarbete mellan arbetet för lika möjligheter och det våldsförebyggande arbetet
- Ta fram och sprid underlag med beskrivning och kunskap om våld för en gemensam bild i staden.
- Prioritera en tydlig samordning och ansvarsfördelning av det våldsförebyggande arbetet och utveckla samverkan med myndigheter och civilsamhälle

Så här läser du rapporten

Del 1 – Förståelse för våld som problem: Den här delen läser du som vill veta hur våld kan förstås, hur våld kan ta sig uttryck samt hur våld kan förebyggas och viktiga perspektiv i detta arbete.

Del 2 – Bakgrund och tillvägagångssätt: Den här delen läser du som är intresserad av hur arbetet med att ta fram kartläggningen har gått till. I denna del finns information om vilka metoder vi använt, hur vi bearbetat materialet och vilka avgränsningar vi gjort.

Del 3 – Resultat våldsförekomst: I den här delen har vi sammanställt resultatet om det våld som invånarna i Helsingborg möter. Resultatet är uppdelat i olika avsnitt som rör barn och unga, vuxna, och särskilt sårbara grupper, vilket gör att du som läsare kan välja att läsa om de målgrupper som är intressanta för dig.

Del 4 – Arbetet mot våld i Helsingborg: I del fyra redovisar vi resultatet om Helsingborgs stads våldsförebyggande arbete. Avsnittet är uppdelat i tre delar – kompetens, metoder och arbetssätt samt organisering och samverkan.

Del 5 – Vägen framåt: I kartläggningens sista avsnitt kan du läsa om förslagen för det fortsatta våldsförebyggande arbetet.

Om Helsingborgs stad

Helsingborg är en kommun med drygt 151 000 invånare och därmed den näst största kommunen i Skåne och Sveriges åttonde största kommun efter antal invånare. Helsingborg ligger i nordvästra Skåne och majoriteten av stadens invånare bor i någon av kommunens 17 tätorter.

Befolkning i kommunen

I Helsingborgs stad bor det 151 306 personer, 49,8 procent män och 50,2 procent kvinnor. 23 procent av dessa är barn upp till 19 år. 57 procent är vuxna i yrkesverksam ålder 20–64. 14 procent är 65–79 år och 6 procent är över 85 år. Medelåldern är 41,3 år, vilket är lägre än riket. Andelen utrikesfödda är högre än i riket med cirka 36 procent jämfört med cirka 27 procent i riket. Befolkningsmängden har under de senaste åren ökat stadigt. Fram till 2035 väntas befolkningen i Helsingborg öka till drygt 167 000 invånare. I perioden fram till 2035 väntas framför allt andelen äldre i befolkning att öka medan åldersgruppen i förvärvsarbetsande ålder (20–64 år) väntas minska som andel av den totala befolkningen.

Utbildning bland helsingborgarna

I Helsingborgs stad finns ett 60-tal grundskolor varav cirka 25 har fristående huvudmän. Det finns ett 30-tal gymnasieskolor i Helsingborg, varav sju ingår i Helsingborgs stads skolor som kommunen driver i egen regi. Övriga gymnasieskolor är fristående och drivs av till exempel ett bolag, en stiftelse eller en förening. Kommunen erbjuder dessutom vuxenutbildningar och yrkeshögskola. Lunds universitet finns representerat i staden genom Campus Helsingborg. Utbildningsnivån i kommunen är lägre i jämförelse med både länet och riket. Det finns också tydliga skillnader i utbildningsnivå mellan stadsdelarna. I Helsingborg är färre barn inskrivna i förskolan jämfört med riket.

Arbete och ekonomi

Kommunen är den största arbetsgivaren med cirka 12 000 anställda och ICA är den största privata arbetsgivaren med cirka 1400 anställda. 73 procent arbetar i näringslivet och 24 procent i offentlig sektor. Kvinnor arbetar i tydligt högre utsträckning i offentlig sektor jämfört med män och män arbetar i tydligt högre utsträckning i näringslivet än kvinnor.

Medianinkomsten, andelen med hög utbildning och sysselsättningsgraden är något lägre i Helsingborg än genomsnittet för Sverige. Andelen som försörjs med hjälp av bidrag är högre än genomsnittet för Sverige men nyföretagandet är i nivå med riket. Handel och transport är framträdande branscher i näringslivet. Det finns tydliga skillnader mellan stadsdelarna i sysselsättning och ekonomiska livsvillkor. Andelen skuldsatta är något högre i Helsingborg (4,8 procent) än i riket (3,9 procent). Fler män än kvinnor har skulder hos Kronofogden. Andelen med låg ekonomisk standard är något högre i Helsingborg jämfört med riket.

Hälsa

Medellivslängden är något längre än riket och längre för kvinnor än för män. Andelen med bra självskattad hälsa är något lägre än riket och högre för män än för kvinnor. Bland personer med funktionsnedsättning, personer med annan sexuell läggning än hetero, transpersoner och personer med utrikes bakgrund är det en lägre andel som svarar att de har en god självskattad

hälsa. Majoriteten av barn och unga har en god hälsa, men flickor på gymnasiet har lägre både fysisk och psykisk hälsa. Tillit är viktigt för demokrati och trygghet och i Helsingborg har invånarna en lägre mellanmänsklig tillit och upplevd trygghet än i jämförbara städer.

Kapitel 1.

Förståelse för våld som problem

I det här kapitlet hittar du

- utgångspunkterna för kartläggningen
- en beskrivning av våld som ett samhällsproblem, vilka arenor våld utövas på och viktiga ingångar för att förstå hur våld kan uppstå
- en beskrivning av hur man kan arbeta förebyggande mot våld.

Våldsförståelse

Våldsförekomst och konsekvenser av våld

Våld är en komplex problematik som orsakar lidande världen över. Våld och könsbaserat våld är ett problem som finns i alla länder och kontexter. Det är ett globalt hälsoproblem och ett hot mot uppfyllandet av mänskliga rättigheter, jämställdhet och fred. Under 2022 polisanmäldes 84 011 misshandelsbrott i Sverige och siffrorna är bara en del av den totala våldsutsattheten. I Helsingborg anmäldes 1339 våldsbrott per 100 000 invånare under 2022. I relation till genomsnittet för riket ligger Helsingborg högt när det gäller förekomst av våld, Helsingborg ligger i genomsnitt mellan 32–57 fler anmälda misshandelsbrott per 100 000 invånare högre varje år¹. Mörkertalet för våldsutsatthet är stort. Enligt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) polisanmäler endast cirka fyra procent av de som utsatts för våld i nära relation att de utsatts för ett brott.²

Brottsförebyggande rådets kartläggning 2022 om utsatthet för våld i nära relation visade att totalt uppgav 13,6 procent av befolkningen i åldrarna 16–84 år att de blivit utsatta för någon form av våld i nära relation under 2022. Det är en större andel kvinnor än män som uppger att de blivit utsatta; 15,2 procent av kvinnorna respektive 11,7 procent av männen. Störst andel utsatta finns i åldersgruppen 20–24 år. Totalt uppgav 28,7 procent av befolkningen (16–84 år) att de blivit utsatta för någon typ av våld i nära relation under livstiden. Det är en större andel kvinnor än män som uppger att de blivit utsatta (35,3 respektive 20,8 procent). Det var vanligast förekommande att utsättas för någon form av psykiskt våld (30,4 procent för kvinnor och 18,6 procent för män). Andelen som uppger utsatthet för fysiskt våld under livstiden var 14,6 procent för kvinnor och 6,6 procent för män. Andelen som uppger utsatthet för sexuellt våld under livstiden var 17,6 procent för kvinnor och 2,5 procent för män.³ För perioden 2017–2023 har antalet kvinnor och flickor som fallit offer för dödligt våld i en parrelation varierat mellan 10 och 22 dödsfall, med ett årsgenomsnitt på 14 dödade kvinnor och flickor under perioden. Antalet manliga offer för dödligt våld i en parrelation har varierat mellan 0 och 4 dödsfall, med ett årsgenomsnitt på 2 dödsfall.⁴

Många barn och unga utsätts för våld av någon i sin närhet, både av vuxna och av andra jämnåriga. En nationell undersökning av Stiftelsen Allmänna Barnhuset visar att över 57 procent av eleverna i årskurs 9 har varit utsatta för någon form av våld av en vuxen eller jämnårig under sin uppväxt. Det gäller fysiskt och psykiskt våld från vuxna, försummelse, att ha upplevt våld mellan vuxna i familjen, sexuella övergrepp, mobbning och våld i en parrelation. Det är även vanligt att olika former av utsatthet överlappar varandra – i studien var 16 procent av barnen utsatta för både våld av en vuxen och våld av en jämnårig.⁵

På nationell nivå är andelen barn som uppger att de utsatts för våld av en vuxen någon gång under uppväxten oförändrad sedan 2016. Däremot har det skett förändringar vad gäller barn och ungas utsatthet för vissa former av våld. Andelen barn som upplevt våld mellan föräldrar och fysiskt våld av en vuxen har minskat. Samtidigt syns en markant ökning av barns utsatthet

¹ Brottsförebyggande rådet och Statistiska centralbyrån i Kolada

² Brottsförebyggande rådet (2023)

³ Brottsförebyggande rådet (2024a)

⁴ Brottsförebyggande rådet (2024b)

⁵ Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2022)

för försummelse och psykiskt våld av en förälder. Andelen elever som utsatts för sexuella övergrepp av okända vuxna och av jämnåriga har ökat sedan 2016. Ökningen är särskilt påtaglig bland flickor och när det gäller sexuella övergrepp som skett på internet.⁶

Unga i åldern 15–24 år är den grupp i samhället som är mest utsatta för våld. Tidigare undersökningar visar att flickor och pojkar är utsatta för våld i ungefär lika stor utsträckning. Däremot finns könsskillnader när det kommer till utsatthet för olika former av våld. Flickor utsätts i större utsträckning för psykiskt våld (isolering, verbala kränkningar och skambeläggande) och sexuellt våld. Våld mot flickor sker oftast i någons hem och utövas främst av en förälder, partner eller tidigare partner. Pojkar utsätts i större utsträckning för fysiskt våld i offentliga miljöer. Våld mot pojkar utövas främst av en skolkamrat, kompis eller av en okänd gärningsperson.⁷

Att som barn ha blivit utsatt för våld som misshandel, övergrepp eller försummelse är en av de starkaste riskfaktorerna för att själv utsättas för eller utöva partnervåld, både som ung och vuxen.⁸ För att bryta destruktiva mönster och förebygga våld i nära relationer är det viktigt att våld som barn och unga upplever och utsätts för motverkas så tidigt som möjligt. De barn och unga som har erfarenheter av våld behöver få stöd och behandling för att förebygga att våldet fortsätter senare i livet.

Våld är ett resurskrävande problem, både utifrån mänskligt lidande och samhälleliga resurser. I relation till mänskligt lidande leder våld till fysiska problem (som smärta i kroppen, huvudvärk och magproblem) och psykisk ohälsa (som depression, ångestproblematik ohälsa och PTSD)⁹. Våld är ett folkhälsoproblem som kostar samhället stora summor varje år (produktionsbortfall, kostnader relaterade till ohälsa, kostnader för polis och socialtjänstinsatser med mera).¹⁰ Ett effektivt våldsförebyggande arbete kan utifrån detta antas spara kommunen stora summor varje år.

Våldets olika uttryck

Ett sätt att beskriva våld är att använda Världshälsoorganisationens (WHO:s) definition, där våld beskrivs som:

”Avsiktlig användning av fysiskt våld eller maktutövning, hotad eller verklig, mot sig själv, en annan person eller mot en grupp, som antingen resulterar i eller har hög sannolikhet att resultera i död, fysisk skada, felaktig utveckling eller förlust [vår översättning]”¹¹

En annan vanligt förekommande definition kommer från Per Isdal, psykolog och grundare av Alternativ till Våld. Enligt Isdal är våld:

⁶ Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2022)

⁷ SOU 2022:67

⁸ SOU 2022:67

⁹ Costa et. al (2015)

¹⁰ EIGE (2021)

¹¹ Världshälsoorganisationen (2020)

" [...] varje handling riktad mot en annan person som genom att denna handling skadar, smärftar, skrämmar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller att avstå från att göra något den vill"¹²

I båda dessa definitioner framgår att våld inte nödvändigtvis behöver ta sig fysiska uttryck, utan att det är själva syftet med handlingen som avgör om den ska klassas som våld eller inte. Utifrån detta kan våld förekomma i olika former.

WHO menar att det är viktigt att ha en tydlig definition av våld då otydligheter kan leda till att våld förminskas och inte behandlas som ett samhällsproblem.¹³ En otydlig våldsdefinition kan försvåra samverkan och förebyggande arbete mot våld på olika nivåer.

¹² Isdal (2021)

¹³ Världshälsoorganisationen (2020)

Fysiskt våld

Allt från lindrigare till grova våldshandlingar. Kan vara slag, sparkar, knuffar, örfilar, och våld som utövas med hjälp av tillhyggen.

Psyiskt våld

Våld som utövas genom kränkningar, hot, kontroll, isolering. Kan vara emotionellt våld där våld utövas genom olika sorters känslomässig utpressning. Psyiskt våld kan ta sig uttryck i kränkande skämt, utfrysning eller andra former av mobbing.

Sexuellt våld

Våld som utövas genom sexualiserade handlingar. Kan röra sig om våldtäkter, men också att en person tvingas ställa upp på sexuella handlingar som hen inte känner sig bekväm med. Sexuellt våld kan vara att man övertalas att ställa upp på sex trots att man egentligen inte vill, eller att man inte vågar säga nej till sex utifrån att man är rädd för att då utsättas för andra våldsformer.

Ekonomiskt våld

Våld som utövas genom ekonomisk kontroll eller genom att medvetet försätta en person i svåra ekonomiska situationer. Det kan röra sig om att man förhindras att arbeta och därmed tjäna pengar, att man tvingas be om lov för och redovisa alla köp man gör, eller att man försätts i skuld mot sin vilja. Ekonomiskt våld kan ha efterverkningar för den utsatta efter att förhållandet är avslutat då det kan vara svårt att skaffa nytt boende om man har skulder.

Materiellt våld

Materiellt våld är våld som riktas mot föremål. Det kan vara att slå sönder glas, förstöra mobiltelefoner, slå hål i väggar, klippa sönder kläder.

Digitalt våld

Digitalt våld är inte någon ny våldsform, däremot har våldsformen blivit mer framträdande ju mer tekniken har utvecklats. Digitalt våld kan handla om att hota med att sprida känsliga bilder på nätet, att kontrollera en person genom sociala medier, att sprida rykten digitalt, att spåra någon via GPS eller andra spårningsfunktioner

Försummelse

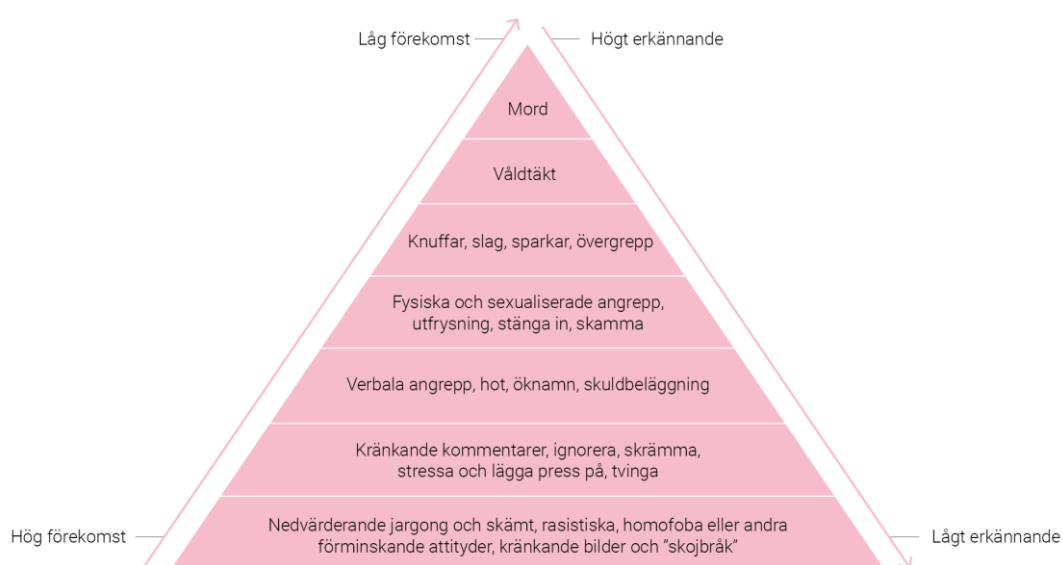
Försummelse är att utöva våld genom att medvetet brista i omsorgen kring en annan person. Ofta är det personer i någon form av beroendeställning som utsätts för försummelse, barn, äldre eller personer med en funktionsnedsättning. Försummelse kan handla om att undanhålla medicin och läkarvård från en person, gömma hjälpmedel eller på annat sätt försvåra vardagen, eller att inte se till att den utsatta får hjälp med till exempel hygien.

Latent våld

Latent våld kan beskrivas som en typ av våld som inte manifesteras i ord eller fysiska handlingar, men som istället uttrycks genom blickar eller gester som utifrån tidigare händelser laddats med en våldsam betydelse. Denna typ av våld kan vara svår för utomstående att upptäcka då det oftast bara är den som utsätts för våldet som vet innebörden av en blick som ges på ett speciellt sätt. Latent våld kan också vara att den utsatta avstår från att göra saker, som att träffa vänner, utan att ha blivit tillsagd att göra det, detta utifrån att man vet att man riskerar att bli utsatt för våld om man frågar.

En sammanhållen våldsförståelse – kopplingen mellan lindrigt och grovt våld

Våld brukar beskrivas som ett kontinuum av sammanhängande handlingar där grovt våld kan varvas med mer lindriga uttryck. Lindrigt våld kan också sägas ligga till grund för och normalisera grövre våldsuttryck och våld behöver utifrån det förstås som ett sammanhållet problem. Ett sätt att beskriva detta är att använda sig av den så kallade våldspyramiden, som visar hur lindriga och grova våldshandlingar hänger samman och möjliggör varandra. I våldspyramiden återfinns det lindriga våldet, som är mer vanligt förekommande, i botten av pyramiden, medan det grövre våldet återfinns högre upp och förekommer mer sällan. Det är vanligt att våldet längst ner i pyramiden inte uppmärksammas som våld utan att det istället bortförklaras eller förminskas. En normalisering och en acceptans av de lindriga våldshandlingarna kan ligga till grund för mer allvarliga uttryck. Grov misshandel eller våldtäkt är sällan handlingar som uppstår ur tomma intet utan ofta har gärningspersonen gått över många gränser innan hen når dit. För att förebygga våld behöver alltså både lindrigt och grovt våld inkluderas i arbetet¹⁴.

Figur 1. Våldspyramiden

¹⁴ Jämställdhetsmyndigheten (2019)

Kopplingen mellan normer och våld

Det finns en stark koppling mellan utövandet av våld och destruktiva manliga könsnormer och det finns en stark koppling mellan kön och utsatthet för våld. Enligt Brottsförebyggande rådet är män både de som i störst uträkning både utsätts för och utsätter andra för våld, dock skiljer sig relationen till gärningsmannen och plats för våldet sig åt mellan kvinnor och män. Män utsätts i större utsträckning för våld av en okänd person eller en bekant på allmän plats, kvinnor utsätts i flest fall av en partner eller före detta partner i sin bostad.¹⁵

Världshälsoorganisationen (WHO) skriver att korrelationen mellan könsrelaterad ojämlikhet och våldsutövande är en komplex fråga men att kopplingen mellan mansnormer som premierar manlig överlägsenhet, aggressivitet och risktagande har en tydlig koppling till våldsutövande.¹⁶ Enligt WHO är arbetet med kulturella och sociala normer som stödjer våldsutövande ett av de mest effektiva i ett våldsförebyggande arbete¹⁷. Forskningsstudier som undersökt våldspreventiva program med en normförändrande ambition har uppvisat goda, positiva resultat med minskat våldsutövande som följd.¹⁸

Förklaringar till våld

Förklaringar till varför våld utövas kan finnas på olika nivåer. Den socioekologiska modellen beskriver hur faktorer som hänger ihop med våldsanvändning kan finnas både på individuell och relationell nivå, i en persons närmiljö och i samhället. I det våldsförebyggande arbetet kan modellen användas för att illustrera sambandet mellan olika nivåer och också för att uppmärksamma olika arenor där våld kan förekomma (mer om detta i nästa avsnitt). Orsaker till att våld kan uppstå finns inom de olika nivåer som en individ rör sig i. Riskfaktorer på olika nivåer kan samverka för att både skydda mot och öka risken för både utsatthet och utövande.^{19,20} En annan fördel med att använda sig av den socioekologiska modellen är för att kunna särskilja riskfaktorer på olika nivåer, samtidigt som man får en tydlig bild av hur de samverkar med varandra.²¹

¹⁵ Brottsförebyggande rådet (2023)

¹⁶ Världshälsoorganisationen (2009)

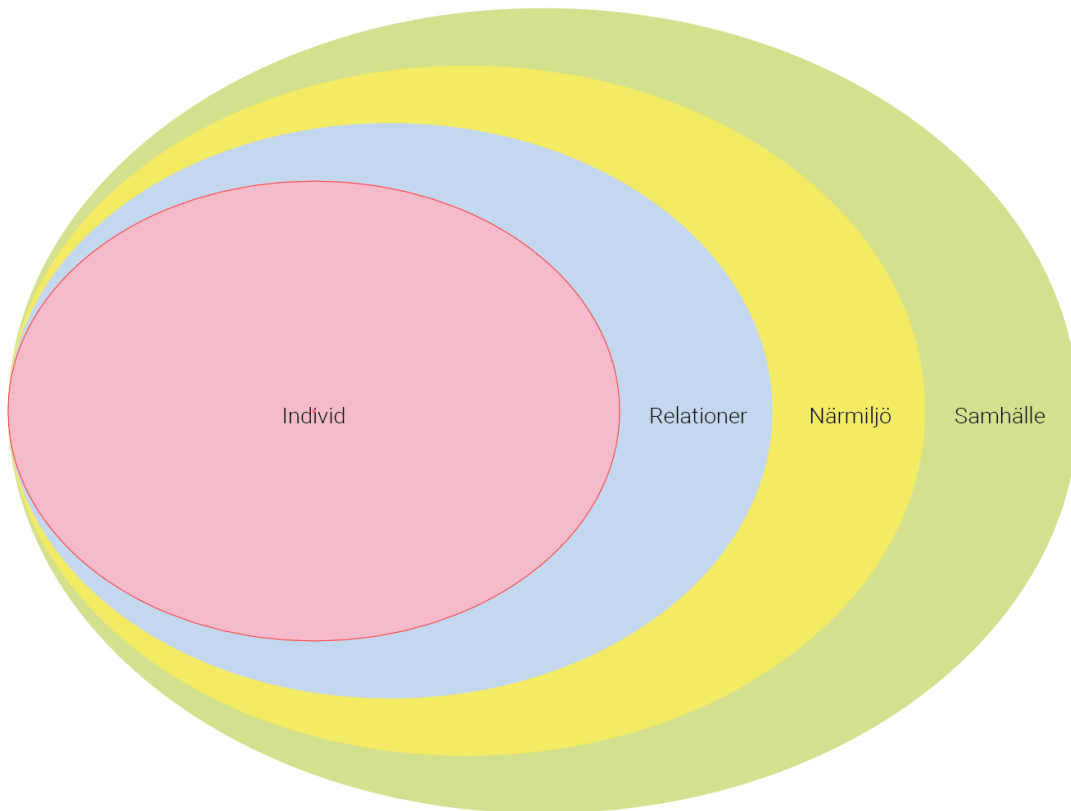
¹⁷ Världshälsoorganisationen (2007)

¹⁸ Miller et al. (2013)

¹⁹ Heise (1998)

²⁰ Världshälsoorganisationen (2018)

²¹ Jämställdhetsmyndigheten (2019)

Figur 2. Den socioekologiska modellen, bearbetad av Helsingborgs stad

Den socioekologiska modellen bidrar till förståelsen kring hur och varför insatser mot våld behöver utvecklas på olika nivåer samtidigt. De olika nivåerna innehåller komponenter riktade mot olika riskfaktorer för våldsutsatthet och våldsutövande.

- Individnivå – Riktat sig mot individens biologiska- och psykologiska förutsättningar och kan vara ålder, kön, socio-ekonomiska förutsättningar med mera.
- Relationsnivå – Rör nära relationer, som närmsta familjen, vänner eller partners.
- Närmiljö – Representeras av skolor, arbetsplatser, bostadsområden och andra sammanhang eller gemenskaper där personliga relationer formas
- Samhällsnivå – Utgörs av samhället i stort och kan handla om normer eller värderingar som finns i en viss kontext.

Faktorer som korrelerar med våldsutövande och våldsutsatthet finns på alla dessa nivåer. I arbetet med riskfaktorer är det viktigt att komma ihåg att vi idag har begränsad kunskap om enkla orsakssamband (det vill säga om tidsföljd), och att en del av den forskning som finns kring riskfaktorer för sociala problem är i behov av att utvecklas ytterligare för att vi med säkerhet ska kunna uttala oss om tidsföljd och eventuella kausala samband.

Våldets många arenor – ”Hela-kommunen-ansats”

Förklaringar till våldsutsatthet och våldsförekomst kan finnas på olika nivåer och våld förekommer också i många olika sammanhang och på olika platser i samhället. Det betyder att ingen plats är fullt förskonad från våld och att alla behöver hjälpas åt med att förebygga våld för att arbetet ska bli verkningsfullt. Ingen kan göra allt, men om alla bidrar utifrån sin förmåga och utifrån den målgrupp man möter blir det våldsförebyggande arbetet mer effektivt.

Exempel på arenor där våld kan förekomma är i hemmet, i skolan, på fritidsgården, på arbetsplatsen, i offentliga miljöer och på den digitala arenan. Det är inte heller ovanligt att våldet förflyttar sig mellan olika arenor (som skolan och den digitala arenan) och utövas på olika sätt beroende på var den utsatta eller utövaren befinner sig.²² Det blir utifrån denna kunskap extra viktigt att det finns en upparbetad samverkan mellan olika aktörer.

Flera olika aktörer, bland annat WHO, menar att ett preventionsarbete behöver utveckla interventioner på olika arenor samtidigt för att bli verkningsfullt. För att detta ska bli möjligt behöver olika verksamheter inom kommunen arbeta tillsammans. Insatser inom det våldsförebyggande området kan fokusera på olika typer av våld, olika riskmiljöer eller riskgrupper. Detta arbetssätt kallas en ”hela-kommunen-ansats” och brukar beskrivas som en framgångsfaktor i det våldsförebyggande arbetet.²³ Viktiga aktörer kan vara socialtjänst, skola, sjukvården, polisen, aktörer från civilsamhället, hyresbolag och näringslivet. Ju fler som arbetar tillsammans, desto större är möjligheten att skapa ett långsiktigt och hållbart arbete.

²² Överlien (2018)

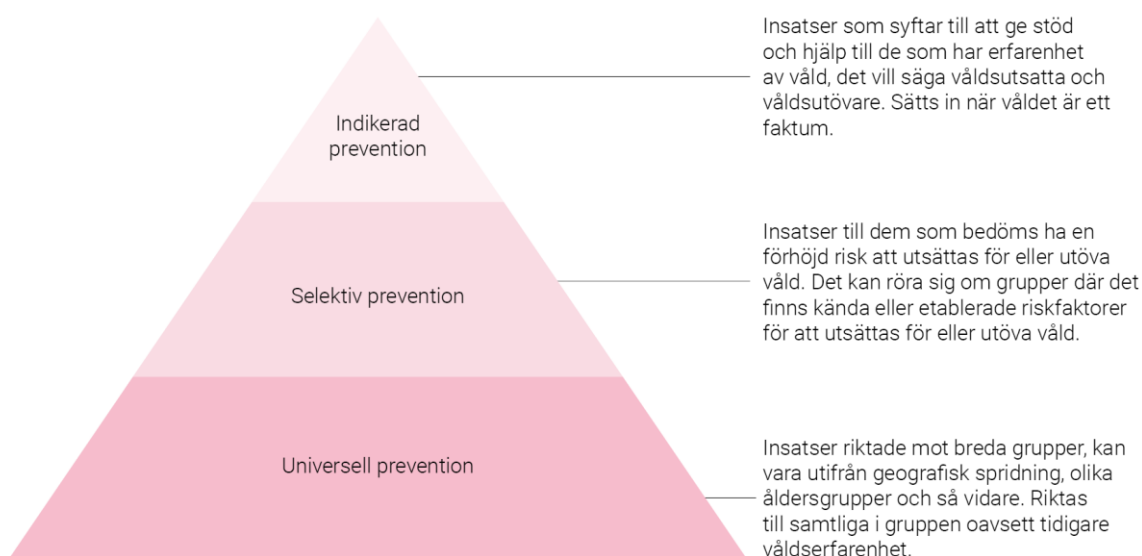
²³ Jämställdhetsmyndigheten (2019)

Våldsförebyggande arbete

I följande avsnitt beskrivs utgångspunkterna för ett våldsförebyggande arbete.

Det förebyggande arbetets olika nivåer

Precis som det våldsförebyggande arbetet behöver ske på olika arenor i samhället, behöver det utföras på olika nivåer för att bli effektivt. Nivåer som brukar inkluderas i ett förebyggande arbete är universell nivå, selektiv nivå och individuell nivå. Insatser på universell nivå fokuserar på att skapa ett gott samhällsklimat och kan vara informationsinsatser till samtliga kommuninvånare eller till alla som besöker en viss verksamhet. Insatser på gruppnivå kan rikta sig mot grupper och individer som kan anses befinna sig i riskzonen för att utveckla ett visst socialt problem. På individnivå handlar ett förebyggande arbete ofta om insatser mot en specifik person och handlar ofta om riktad återfallsprevention.²⁴ För att ett våldsförebyggande arbete ska bli effektivt behöver samtliga preventionsnivåer inkluderas i arbetet, och utifrån det blir det viktigt att hela staden deltar i arbetet. Bilden nedan illustrerar de olika preventionsnivåerna och exempel på insatser för respektive nivå.

Figur 3. Preventionsnivåerna

²⁴ SOU 2018:32

Kopplingen mellan det våldsförebyggande och det brottsförebyggande arbetet

Det brottsförebyggande och det våldsförebyggande arbetet hänger tätt ihop. De två regeringsiniterade programmen *Tillsammans mot brott* (med fokus på brottsförebyggande arbete) och *En nationell strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor* (med fokus på att förebygga våld i nära relation) har stora likheter och har båda som syfte att förhindra och förebygga oönskade händelser. Båda strategierna arbetar på samtliga preventionsnivåer och betonar behovet av både social prevention och situationell prevention. Social prevention fokuserar på att stärka skyddsfaktorer och dämpa riskfaktorer för att minska sannolikheten eller risken för att en person begår brott, exempelvis genom insatser i skolan, utbildning och behandling. Situationell preventionen fokuserar på objektet, platsen eller sammanhanget där brott begås, exempelvis genom tekniska lösningar som kameror men också genom att öka den sociala kontrollen genom åtgärder i den fysiska miljön. Att ha en tydlig koppling mellan det våldsförebyggande och brottsförebyggande arbetet kan ge en stabil grund för arbetet och de båda perspektiven kan förstärka och komplettera varandra²⁵.

Strategier för att förebygga våld

Som beskrivits tidigare behöver ett förebyggande arbete ske på samtliga preventionsnivåer för att bli långsiktigt verkningsfullt. Världshälsoorganisationen, WHO har identifierat fokusområden där forskning visat effektivitet i relation till att förebygga våld. Områdena är inriktade mot olika grupper och områden, handlar om att utveckla och stärka säkra och omvårdande förhållanden mellan barn och deras föräldrar/omsorgsgivare, att ge barn och unga möjlighet att utveckla sociala, känslomässiga och beteendemässiga förmågor samt att ge dem en förankring i akademi och utbildning. Två andra strategier är att minska tillgången till alkohol samt minska riskfyllt bruk av alkohol och att minska tillgången till skjutvapen, knivar och annat som kan användas för att skada en annan människa.

WHO lägger fokus på ett utvecklat jämställdhetsarbete och arbete med att förändra kulturella och sociala normer som kan legitimera användandet av våld, samt trycker på behovet av att identifiera offer för våldet för att på så sätt kunna ge både utsatta och förövare stöd.²⁶ För att förebygga våld mot barn specifikt behöver fokus ligga på sju olika områden:

- En tydlig lagstiftning som förbjuder och bestraffar våldsanvändning mot barn
- Arbete med att stärka normer som inte uppmuntrar till våld
- Skapa fysiskt och psykiskt säkra miljöer för barn där de inte riskerar att utsättas för våld
- Stötta omsorgsgivare till ett tryggt omhändertagande
- Skapa möjligheter för stabila inkomstkällor för familjer

²⁵ Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten (2022)

²⁶ Världshälsoorganisationen (2010)

- Hjälpa barn som utsatts för våld till läkande och rättslig upprättelse
- Möjliggöra att barn får en trygg skolgång och tillgång till säkra lärandemiljöer²⁷

Det framgår tydligt att fokus i det våldsförebyggande arbetet behöver ligga på tidiga insatser och att barn, unga och föräldrar är viktiga målgrupper i arbetet.

De tre förändringsidéerna

Jämställdhetsmyndigheten identifierar tre strategier för förändring, eller tre förändringsidéer, som bidrar till att göra ett våldsförebyggande arbete verksamt i en större kontext. De tre förändringsidéerna är att höja kunskapen om våld, att skapa medvetenhet om kopplingen mellan destruktiva normer och våld samt att motivera människor att vara aktiva åskådare mot våld.

- **Kunskap om våld** – För att kunna reagera på våld behövs kunskap om hur våld tar sig uttryck. Det kan handla om en förståelse för att våld kan anta olika former och att det finns en koppling mellan lindrigt och grovt våld. Kunskap om våld ger en grund för att skapa en gemensam förståelse och bild kring vad våld är, vilket är grunden för en gemensam vision om hur våld bör bekämpas²⁸.
- **Kunskap om kopplingen mellan destruktiva könsnormer och våld** – Kopplingen mellan destruktiva könsnormer och utövandet av våld finns tydligt beskriven av bland annat WHO. En genusförändrande ansats i det våldsförebyggande arbetet skapar mer effektiva förutsättningar för beteendeförändringar.²⁹ Normer kopplade till kön och genus nedvärderar ofta det som anses som "kvinnligt" (mjukhet, sårbarhet, svaghet) och belönar "manliga" egenskaper – tuffhet, aggressivitet, mod och osårbarhet – vilket kan vara bidragande orsaker till ett våldsamt handlande. Både män och kvinnor kan ta skada av ojämlika normer på olika sätt och att arbeta för att utmana och bryta destruktiva könsnormer är ett redskap för att förebygga våld.³⁰
- **Aktivt åskådarskap** – Tanken om att förhindra våldsamt beteende genom att åskådare till våldet tar ställning mot det som sker, har funnits med som en komponent i ett våldsförebyggande arbete sedan början av 90-talet. Aktivt åskådarskap handlar om att alla som på något sätt bevittnar eller får kännedom om våld tar ställning mot det som sker och på så sätt visar att våld inte tolereras.³¹ Aktivt åskådarskap som en del av ett våldsförebyggande arbete skapar ett förhållningssätt där alla invånare i Helsingborg blir möjliga aktörer med möjlighet att ingripa i och förhindra våldsamma handlingar.

De tre förändringsidéerna är grunden för det våldsförebyggande arbetet och kan användas som en central grund för arbetet och i det konkreta arbetet med att ta fram handlingsplaner och rutiner för arbetet mot våld.

²⁷ Världshälsoorganisationen (2018)

²⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2019)

²⁹ Världshälsoorganisationen (2007)

³⁰ Greene & Levack (2010)

³¹ Katz (2018)

Kapitel 2

Så har vi gjort kartläggningen

I det här kapitlet hittar du beskrivningar om

- bakgrunden till kartläggningen
- genomförandet av kartläggningen

Bakgrund till kartläggningen

2020 påbörjades en dialog och ett samarbete mellan stadsledningsförvaltningen och socialförvaltningen, vilket 2021 ledde till ett gemensamt initiativ att genomföra en genomlysning av Helsingborgs stads arbete med våld i nära relation. I mars 2022 antogs plan för lika möjligheter med en tydlig åtgärd om att utveckla det förebyggande arbetet mot våld i nära relation och i september 2022 fattades ett enhälligt politiskt beslut om att inrätta ett centrum för att samla arbetet mot våld i Helsingborgs stad. Målsättningen med ett sådant centrum är att kunna ge ett mer samordnat stöd för Helsingborgare som utsätts för eller utövar våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck, eller utnyttjas i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. I samband med beslutet påbörjades ett stadsövergripande utvecklingsarbete för att stärka det våldsförebyggande arbetet i Helsingborg. Syftet är att skapa en tydligare struktur i arbetet och att involvera och stärka samverkan mellan fler verksamheter och aktörer i staden. Våra förvaltningar och verksamheter i staden möter olika målgrupper och olika former av våld, vilket gör alla viktiga i ett våldsförebyggande arbete.

Att stärka det förebyggande arbetet mot våld i nära relation är en av de prioriterade åtgärderna i stadens plan för lika möjligheter 2022–2025, som flera förvaltningar har ansvar för att genomföra. Det våldsförebyggande arbetet är en viktig del i stadens trygghetsarbete, inte minst med tanke på att hemmet många gånger är den mest otrygga platsen. Det gäller särskilt för grupper som löper större risk att utsättas för våld av en närstående, som kvinnor, barn, personer som befinner sig i en hederskontext och personer som kan finnas i en särskild sårbarhet.

Genomlysningen 2021/2022 av stadens arbete mot våld i nära relation (genomförd av Tryggare Sverige) visar att det finns engagemang i frågan, men pekar också ut utvecklingsområden. Helsingborgs stad behöver bland annat stärka de tidigt förebyggande insatserna mot våld, utveckla sätt att registrera våldsärenden för att kunna följa våldets utveckling samt skapa en gemensam förståelse för vad våld är. Vi behöver utveckla våra rutiner för att upptäcka om någon är utsatt för eller utsätter någon för våld.³²

Helsingborg har antagit livskvalitetsprogrammet med tydliga ambitioner om en trygg stad som skapar förutsättningar för god livskvalitet för alla. I plan för lika möjligheter förtydligas stadens ambition genom en särskild åtgärd om att stärka stadens våldsförebyggande arbete. Genom att ansluta sig till *den europeiska jämställdhetsdeklarationen CEMR* och den regionala strategin *Ett jämställt Skåne* har Helsingborg åtagit sig att införa stödstrukturer och förebyggande insatser.

Kartläggningen syftar till att skapa en bättre bild av hur förekomsten av våld ser ut i staden (utifrån befintliga underlag och intervjuer), om våldets utveckling över tid och om det är någon typ av våld som är särskilt utmärkande för Helsingborg. Syftet är också att få en bättre bild av de våldsförebyggande insatser som erbjuds genom Helsingborg stads olika verksamheter. Sammantaget kan kartläggningen ge oss kunskap om hur vi behöver utveckla arbetet med att förebygga och hantera det våld som förekommer i Helsingborg.

³² Stiftelsen Tryggare Sverige (2022)

Genomförande av kartläggningen genom ett brett angreppssätt

Kartläggningen tar utgångspunkt i våldspyramiden för att inkludera både lindriga och grövre former av våld. Lindrigt våld uppmärksammas sällan som just våld, men är något som drabbar många invånare i deras vardag. Många gånger är det enbart det mer allvarliga och grova våldet som fångas upp i brottsstatistik från polisen. Det ger dock ingen heltäckande bild av det våld som förekommer och drabbar stadens invånare.³³ Kartläggningen har haft som ambition att synliggöra och kartlägga de våldsformer som drabbar olika grupper genom livet, från barn, till vuxna och äldre personer. Fokus har legat på att få en bättre förståelse för hur olika våldshandlingar hänger samman med varandra och bidrar till en ökad utsatthet eller risk för att utsättas för grövre våld samt att synliggöra det våld som drabbar särskilt sårbara grupper. Det kan handla om grupper som inte tillhör normen för de vi föreställer oss som utsatta för eller som utövar våld i nära relation.

I de fall där det saknas statistik kring direkt våldsutsatthet eller våldsutövande har nationella underlag använts och statistiken har kompletterats genom fokusgruppsintervjuer. Exempel på det är statistik som berör upplevelser av trygghet, som vi vet skiljer sig mellan olika grupper. Det kan ge en bild av våldets konsekvenser i människors vardag och begränsningar i livsutrymme.³⁴

Vägledning för ett våldsförebyggande arbete

Handboken *Inget att vänta på* ger vägledning i hur ett systematiskt och kunskapsbaserat våldsförebyggande arbete kan utvecklas i fem steg. De första stegen i ett sådant utvecklingsarbete handlar om att samla information om vilket våld som förekommer i det egna sammanhanget för att sedan implementera eller utveckla relevanta insatser.³⁵

Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten har tagit fram ett gemensamt metodstöd för kartläggning av tre våldstyper: våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Det är brottskategorier som sällan inkluderas i lokala brottsförebyggande lägesbilder, vilket kan få konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet. Det kan göra att det brottsförebyggande arbetet riskerar att utgå ifrån en snedvriden bild där vissa brott underskattas eller osynliggörs, vilket kan påverka hur vi förstår lokala behov och vilka insatser som prioriteras.³⁶ Metodstödet har använts för att identifiera relevanta informationsunderlag för kartläggningen i Helsingborg.

³³ Brottsförebyggande rådet (2023)

³⁴ Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten (2023)

³⁵ Jämställdhetsmyndigheten (2019)

³⁶ Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten (2022)

Särskilda fokusområden

Kartläggningen utgår ifrån ett jämställdhetsperspektiv på trygghet och våldsutsatthet, med ett särskilt fokus på det könsbaserade våldet. Kartläggningen synliggör det våld som i större utsträckning drabbar kvinnor, barn och andra särskilt sårbara grupper. Att våldet är könsbaserat innebär att kvinnor och män både utsätts för och utövar olika former av våld samt utsätts för våld på olika platser och arenor. Kvinnor utgör den grupp som främst utsätts för våld i hemmet, av en person som de har någon form av relation till. Det finns skillnader utifrån kön vad gäller våldets omfattning.³⁷ Ambitionen med kartläggningen är att komplettera de underlag som finns i staden kopplat till det brottsförebyggande arbetet, då dessa underlag främst fokuserar på brott och våld i det offentliga rummet, som i större utsträckning drabbar män.

Kartläggningen inkluderar våld i alla typer av nära relationer samt hedersrelaterat våld, oavsett sexuell läggning, könsidentitet och ålder. Kartläggningen omfattar våld i familje- och släktskapsrelationer. När det kommer till våld mot barn och unga omfattar kartläggningen det våld som barn upplever i sin familj samt våld som barn och unga utsätts för i andra relationer, som kompis- och partnerrelationer. Kartläggningen omfattar det könsbaserade våld som individer utsätts för genom människohandel- och prostitution med ett särskilt fokus på utnyttjande för sexuella ändamål, där kvinnor och flickor är särskilt utsatta.³⁸

Avgränsning

I kartläggningen ingår inte våld som riktas mot den egna individen, som självskadebeteende, samt kollektivt våld som sker av och inom vissa grupper utifrån sociala, ekonomiska eller politiska motiv. Kartläggningen inkluderar inte heller våldsförebyggande insatser av situationell karaktär. Det kan vara preventiva insatser som ska försvåra brott på en viss plats, genom belysning, kameraövervakning eller andra trygghetsskapande insatser.

Metod

I kartläggningen har vi använt både kvantitativa och kvalitativa metoder för att få kunskap om hur våldet ser ut i Helsingborg. De kvantitativa underlagen har sammanställts utifrån den statistik som finns tillgänglig på förvaltningarna, även om den i många fall är begränsad. Andra underlag har varit brukarundersökningar samt ärende- och verksamhetsstatistik. Få underlag på förvaltningarna inkluderar direkta frågor om våldsutsatthet eller våldsutövande. Andra kvantitativa underlag i kartläggningen är lokal brottsstatistik kopplad till polisens brottskoder samt verksamhetsstatistik från ideella stödjourer. För att komplettera dessa underlag har vi använt nationell statistik som exempelvis medborgarundersökningar och annan statistik som finns tillgänglig i nationella databaser. För att kunna jämföra våldets utveckling över tid och upptäcka eventuella mönster har statistik från 2018 och framåt sammanställts, i de fall statistiken har funnits tillgänglig under den tidsperioden. Med tanke på att statistiken främst samlades in under hösten 2023 har inte tillgång till statistik för hela året

³⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid (2023)

³⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2023)

2023 funnits. En sammanställning av samtliga kvantitativa underlag som använts finns som i källförteckningen.

Totalt 11 fokusgruppsintervjuer har genomförts med medarbetare inom stadens verksamheter. Vid varje fokusgruppsintervju deltog 3–6 medarbetare som antingen arbetar direkt med våld eller som möter grupper av invånare som kan vara utsatta för våld. Vissa fokusgrupper har genomförts tillsammans med representanter för andra verksamheter i staden som arbetar med våld, till exempel Helsingborgs kvinnojour, Frälsningsarmén samt representanter i det stadsövergripande hedersnätverket. För att fånga upp särskilt sårbara grupper identifierades verksamheter som möter olika målgrupper.

Representanter i den stadsövergripande arbetsgrupp som bildats i samband med utvecklingen av stadens våldsförebyggande arbete har bistått med kontakter på förvaltningarna. Urval av de medarbetare som deltagit i intervjuerna har dels gjorts strategiskt, personer med särskild kompetens kring våld, dels utifrån intresse. Inom fritidsverksamheten bjöds fritidsledare från samtliga fritidsgårdar in för att få olika perspektiv representerade. För de fokusgruppsintervjuer som genomförts tillsammans med skolpersonal kontaktades skolor med olika elevgrupper och upptagningsområden, varav en central grundskola med ett brett upptagningsområde samt en skola utanför centrala Helsingborg medverkade. En workshop har genomförts med representanter i det lokala ungdomsrådet för att fånga ungas eget perspektiv på och upplevelser av våld.

Fokusgruppsintervjuerna utgick från fyra övergripande teman, där frågorna under respektive tema anpassades efter verksamhet och målgrupp. De övergripande temana för intervjuerna var: definition av våld, våldsförekomst, normer och dess koppling till våld samt kompetens och organisation kring arbetet mot våld.

Bearbetning av material

Vi har bearbetat de kvantitativa underlagen genom att kategorisera statistiken utifrån våldsformerna och våldspyramiden. Utöver det har underlagen också delats upp utifrån olika målgrupper, våld mot barn och unga, våld mot vuxna samt våld mot särskilt sårbara grupper som äldre och personer med funktionsnedsättning.

Statistik kan många gånger vara svårtolkad, då den inte ger någon förklaring till varför det ser ut som det gör. För att analysera statistiken har statistiska underlag jämförts med varandra och över tid, för att se om olika underlag visar på samma mönster. För att se om något våld är utmärkande för just Helsingborg har vissa jämförelser gjorts med riket. Vid tveksamheter kring tolkning har kontakt tagits med den verksamhet som statistiken kommer ifrån. Vad gäller bearbetning av de kvalitativa underlagen har anteckningar från intervjuerna kodats utifrån de olika temana för intervjuerna för att kunna hitta mönster i materialet.

Begränsningar

Med tanke på den låga anmälningsbenägenheten för det könsbaserade våldet som kartläggningen omfattar, kan det bidra till en snedvriden bild av hur den faktiska våldsutsattheten ser ut bland olika målgrupper i Helsingborg. Det är särskilt viktigt att beakta när det kommer till våldsutsatthet bland personer som tillhör särskilt sårbara grupper, som riskerar att bli osynliggjorda i statistiken. Det saknas underlag där frågor om våldsutsatthet ställs specifikt till den äldre gruppen och till personer med funktionsnedsättning, vilket gör att dessa gruppers erfarenheter av våld är svårt att kartlägga. På samma sätt saknas underlag för att synliggöra våldsutsatthet bland de allra yngsta barnen. Fokusgruppsintervjuer har genomförts med medarbetare i verksamheter som kommer i kontakt med målgrupper som kan befinna sig i en särskild utsatthet. Förhoppningen är att de kvalitativa underlagen kan ge mer kunskap om det våld som dessa grupper utsätts för. Viktigt att ha med sig är att det är verksamheternas perspektiv som illustrerar våldsutsattheten för dessa grupper. Det är framför allt av etiska skäl som personer som själva tillhör vissa målgrupper inte har intervjuats.

För att fånga barn och ungas våldsutsatthet har fokusgruppsintervjuer i första hand genomförts med personal som möter barn och unga, som fritidsledare och skolpersonal. Ingen fokusgruppsintervju har genomförts med personal i förskolan. En kort workshop har hållits tillsammans med stadens ungdomsråd. Dessa underlag kan inte ge en heltäckande eller representativ bild av barn och ungas våldsutsatthet. Det skulle kräva en mer omfattande undersökning där barn och unga själva inkluderas i en större utsträckning. Polisens brottsstatistik och socialförvaltningens aktualiseringskoder är två av få statistiska underlag som omfattar våld mot yngre barn. Det beror på att yngre barn sällan inkluderas i andra undersökningar. Det har inte funnits möjlighet att genomföra några intervjuer med de personalgrupper som kommer i kontakt med de yngre barnen, som exempelvis förskolepersonal.

Det har inte alltid varit möjligt att dela upp statistiken utifrån andra könsidentiteter än flicka/kvinna och pojke/man. Skolans hälsoenkät utgår från personnummer för att definiera elevens kön, vilket kan osynliggöra våld mot barn och unga med annan könsidentitet. För viss statistik, som folkhälsostatistiken, möjliggörs en uppdelning utifrån fler könsidentiteter. Med tanke på att hbtqia-gruppen är en grupp som har en särskild sårbarhet för våldsutsatthet kan det utgöra en begränsning för att kunna synliggöra den utsattheten.

Hur frågor om utsatthet för våld ställs i enkätundersökningar kan påverka om den som svarar kan identifiera sig som våldsutsatt eller inte. Det kräver kunskap om våld och hur våld kan ta sig uttryck. Brist på kunskap om våld kan påverka rapporteringen av de mer lindriga våldsformerna, som är särskilt svåra att fånga i statistiken då de inte alltid uppmärksammas som just våld.

Utsattheten för hedersrelaterat våld och förtryck har varit särskilt svårt att få en bild av. Det beror bland annat på brister i statistik och underlag som omfattar hedersrelaterat våld. Det saknas aktualiseringskoder på socialförvaltningen när det gäller att registrera hedersrelaterat våld och förtryck mot barn. För vuxna finns få ärenden som berör hedersrelaterat våld, trots att våldet sannolikt är mer utbrett än vad statistiken visar. Också i polisens brottsstatistik är anmälningar av hedersrelaterat våld och förtryck få. Att hedersrelaterat våld och förtryck sällan fångas upp i befintliga strukturer och processer framkom i fokusgruppsintervjuer med representanter i stadens hedersnätverk.

En annan våldsform som är svår att synliggöra är det våld som sker på den digitala arenan. Här förekommer få anmälningar till polisen. I intervjuer med personal som jobbar med barn och unga framkommer samtidigt att digitalt våld bland barn och unga, i form av kränkande kommentarer, spridning av bilder samt hot och kontroll genom sociala medier, är normaliserat. Det är en arena som ligger utanför kommunens huvudsakliga arena vilket gör att det inte finns någon utpekad aktör med ett särskilt ansvar.

Förändrade rutiner och arbetssätt kan påverka hur våld upptäcks och rapporteras inom stadens verksamheter. Socialförvaltningen har förändrat sina aktualiseringskoder över tid, vilket gör det svårt att följa våldets utveckling. Avsaknaden av aktualiseringskoder för att registrera ett problem och olika tolkningar av koderna kan bidra till att våld dokumenteras och rapporteras på olika sätt. Även förändringar i nationell statistik har skett i samband med att nya brottskategorier tillkommit enligt lag, som brott som hedersförtryck och barnfridsbrott.

Kapitel 3

Resultat – Våld i Helsingborg

I det här kapitlet hittar du redovisning av kartläggningens resultat om

- våld band barn och unga i Helsingborg
- våld bland vuxna i Helsingborg
- hedersrelaterat våld
- våld bland särskilt sårbara grupper

Våld mot barn och unga

Många barn och unga utsätts för våld av någon i sin närhet, både av vuxna och av andra jämnåriga. En nationell undersökning av Stiftelsen Allmänna Barnhuset visar att över 57 procent av eleverna i årskurs 9 har varit utsatta för någon form av våld av en vuxen eller jämnårig under sin uppväxt. Unga i åldern 15–24 år är den grupp i samhället som är mest utsatt för våld. Tidigare undersökningar visar att flickor och pojkar är utsatta för våld i ungefär lika stor utsträckning. Däremot finns könsskillnader när det kommer till utsatthet för olika former av våld. Att som barn ha blivit utsatt för våld som misshandel, övergrepp eller försummelse är en av de starkaste riskfaktorerna för att själv utsättas för eller utöva partnervåld, både som ung och vuxen.³⁹ Siffrorna om barns utsatthet nationellt för våld illustrerar hur våld mot barn och unga generellt tar sig uttryck i samhället. Det finns inte någon anledning att tro att situationen för barn och unga ser annorlunda ut i Helsingborg.

Kartläggning av våld mot barn och unga i Helsingborg

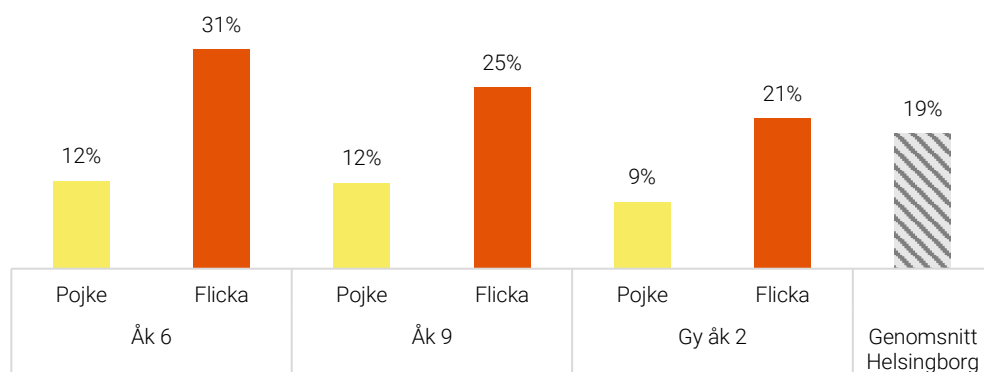
För att få en bild av hur våldsutsattheten ser ut bland barn och unga i Helsingborg har kvantitativa underlag som finns tillgängliga samlats in, som lokal brottsstatistik från polisen, socialförvaltningens aktualiseringskoder och enkätundersökningar som genomförs bland elever i skolan. I de fall där det varit möjligt har resultaten för Helsingborg jämförts över tid eller med hur det ser ut i riket. I och med att få undersökningar innehåller specifika frågor om utsatthet för våld och våldsutövande påverkar det möjligheten att följa våldet över tid. Fokusgruppsintervjuer har genomförts med personal i skola och fritidsverksamhet som möter barn och unga i deras vardag.

Nedan presenteras några resultat som kan ge en bild av det våld mot barn och unga som förekommer i Helsingborg. Våldet presenteras utifrån olika våldsformer, som fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld, våld i familjen, hedersrelaterat våld, våld i ungas parrelationer samt barn och ungas utsatthet i skolan.

Barns upplevelser av trygghet

Precis som för vuxna finns det stora skillnader i upplevelser av otrygghet, både utifrån kön och könsidentitet. I detta fall handlar det om upplevd otrygghet i sitt bostadsområde på kvällen. Det som sker i nära relationer i privata miljöer och på internet påverkar människors upplevelser av otrygghet i det offentliga rummet. Flickor i årskurs 6 uppger i störst utsträckning (31 procent) att de känner sig otrygga, i jämförelse med 12 procent av pojkar i årskurs 6. Den upplevda otryggheten sjunker något med åldern, men könsskillnaderna består. Även transpersoner uppger i en tydligt högre utsträckning att de känner sig otrygga i sitt bostadsområde på kvällen. Mellan unga transpersoner och cispersoner skiljer det 15 procentenheter.

³⁹ SOU 2022:67

Figur 4. Andel elever som känner sig otrygga i sitt bostadsområde på kvällen, uppdelat efter kön och ålder⁴⁰.

Barn och ungas utsatthet för fysiskt våld

Mellan 2021 och 2022 syns en ökning av antalet misshandelsbrott mot barn mellan 0–6 år av en bekant inomhus – från cirka 35–55 anmälningar per år mellan 2018–2021 till över 200 anmälningar år 2022 (102 för flickor och 108 för pojkar). För samtliga år har det gjorts något fler anmälningar om misshandel mot pojkar mellan 0–6 år. Störst antal anmälningar berör barn mellan 7–14 år, och den äldre åldersgruppen (15–17 år) är enligt brottsstatistiken utsatta för misshandel i minst utsträckning.

Den ökning gällande våldsutsatthet för barn som syns i polisens brottsstatistik går även att se i socialförvaltningens aktualiseringsorsaker gällande misstänkt misshandel barn.

	2018	2019	2020	2021	2022
0–6 år	72	86	68	49	86
7–14 år	102	94	80	67	116
15–17 år	13	15	11	4	23
Totalt antal unika ärenden	187	195	159	120	225

Figur 5. Antal unika ärenden om misstänkt misshandel barn. Uppdelat utifrån åldersgrupper och år enligt socialförvaltningens aktualiseringskoder

⁴⁰ Ramboll (2022)

Under perioden 2018–2022 hanterade socialförvaltningen 831 unika ärenden som berörde misstänkt misshandel mot barn. Vi kan inte se några tydliga skillnader i utsatthet utifrån kön. Utifrån dessa ärenden var det 644 barn som inte fick någon insats. Det är alltså en stor andel av de barn som misstänks vara utsatta för fysiskt våld samt deras familjer som inte fått något stöd från socialtjänsten. Vad det beror på går inte att utläsa från de underlag som samlats in till kartläggningen, dock kan det vara intressant att undersöka vidare.

En svårighet när det kommer till både brottsstatistiken och socialtjänstens statistik är att säkerställa att våldet faktiskt har ökat eller om ökningen i statistiken beror på en ökad anmälningsfrekvens. Oavsett tycks det fysiska våld som begås mot barn i större utsträckning ha uppmärksamrats och rapporterats till myndigheter under 2022.

Majoriteten av skoleleverna i Helsingborg uppger att de aldrig har blivit utsatta för våld i någon form. Pojkar svarar i högre utsträckning än flickor att de utsatts för fysiskt våld.

	Flickor högstadiet 2022/2023	Flickor gymnasiet 2022/2023	Pojkar högstadiet 2022/2023	Pojkar gymnasiet 2022/2023
Ja, fysiskt	3	5	10	11
Ja, psykiskt	4	6	3	2
Ja, sexuellt	1	4	0	0
Ja, annat våld	1	1	2	1
Ja, bevittnat våld	1	4	3	3
Aldrig i någon form	80	65	78	73
Vill inte svara	10	16	5	8

Figur 6. Har du blivit utsatt för våld? Resultat från Helsingborgs skolors hälsoenkät läsåret 2022/2023, uppdelat på kön och ålder (andel).

Ett utmärkande resultat är att flickor i både högstadiet och gymnasiet i högre utsträckning än pojkar inte vill svara på frågan om de blivit utsatta för våld. Cirka 15 procent av flickorna i gymnasiet vill inte svara på om de varit utsatta för våld. Vad det beror på går inte att utläsa från statistiken. Flickor är i större utsträckning än pojkar utsatta för psykiskt och sexuellt våld där våldsutövaren är någon de har en relation till. Där kan förekomma mer stigmatisering och känslor av skuld och skam, vilket skulle kunna påverka benägenheten att berätta.

Barn och ungas utsatthet för psykiskt våld

I Helsingborgs stads skolenkät ställs frågor om utsatthet för psykiskt våld och elevers upplevelser av att ha blivit kränkta, utstötta eller på annat sätt illa behandlade i skolan. För både högstadiet och gymnasiet är erfarenheter av psykiskt våld vanligare bland flickor än bland pojkar. 13 procent av flickorna och 9 procent av pojkarna på högstadiet svarar att de blivit utsatta i skolan. Undersökningen *Ung livsstil* visar på en ökning av utsattheten för hot och

mobbing både bland flickor och pojkar mellan 2018–2021 (både för högstadiet och gymnasiet). En nationell kartläggning av våld mot barn visar på samma ökning av mobbing under det senaste decenniet. Den lyfter fram att elever som varit utsatta för mobbing i högre utsträckning varit utsatta för andra former av våld.⁴¹

	2018	2021
Flickor högstadiet	18	23
Flickor gymnasiet	13	17
Pojkar högstadiet	17	22
Pojkar gymnasiet	17	19

Figur 7. Har du under de senaste 12 månaderna blivit hotad eller mobbad? Ung livsstil i Helsingborg. Andel elever som svarat ja (ja, en eller flera gånger), uppdelat på kön, jämförelse över tid, andel.

I fokusgruppsintervjuer med både skol- och fritidspersonal framkommer att psykiskt våld i form av ett grovt språk, kränkningar, nedsättande och nedvärderande kommentarer och en "hård" jargong är vanligt förekommande bland barn och unga i Helsingborg. Det är våld som finns längre ner i våldspyramiden och som ofta inte erkänns eller uppmärksammas som just våld. Samtidigt framkommer det i fokusgruppsintervjuerna att det psykiska våldet är något som sker varje dag, vilket visar på att det psykiska våldet är normaliserat i många barn och ungas vardag. Det psykiska våldet kan ha sexualiserande, homofoba och rasistiska undertoner. Det kan handla om andra beteenden bland unga som kan kopplas till makt och kontroll, att skrika och ta plats och att vara den som syns och hörs. Det behöver inte innebära våld i sig, men kan bidra till att normalisera maktutövande och mer lindriga former av våld.

Personal i både skolan och fritidsverksamheten uttrycker att de upplever att nedvärderande jargong och så kallat "skojbråk" har ökat under de senaste åren, både i skolan och på andra platser där barn och unga befinner sig. Under samtliga fokusgruppsintervjuer framkommer att de unga själva inte uppfattar dessa handlingar som våld. Skol- och fritidspersonal berättar om att unga många gånger har svårt att dra en gräns mellan skämt och kränkningar. Det verbala och psykiska våldet skojas ofta bort och förklaras som att "det bara var på skämt". Det finns lite utrymme för unga att uttrycka att de blir ledsna eller kränkta då de förväntas "vara med" i jargongen. Personalen beskriver en lättkränkthet bland unga och att många unga är mer angelägna om att bråka idag. Det bidrar till att händelser ofta förstoras upp och utvecklas till grövre våld.

Personalen beskriver att psykiskt våld i form av nedsättande kommentarer är mer vanligt bland flickor och att flickor både utövar och utsätts för mer verbalt våld. Det handlar om kommentarer kring utseende, som kan vara nedsättande, förminskande eller skambeläggande. Dessa former av våld upplevs av personalen som svårare att identifiera och hantera, dels för att det är så vanligt förekommande att det blir svårt att göra en anmälan vid alla tillfällen, dels för att det verbala våldet inte hörs eller syns i lika stor utsträckning som det fysiska våldet. Det är lättare att "gömma" från de vuxna. Personalen beskriver att eleven som blivit utsatt för en kränkning inte alltid upplever sig kränkt, vilket gör det svårare att hantera. I

⁴¹ Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2022)

dess fall utgår personalen från elevens reaktion, men de är samtidigt medvetna om att elevens reaktion kan vara ett sätt att skydda sig själv. Att unga och vuxna har olika uppfattning om vad som räknas som kränkande beteenden, bekräftar ytterligare den normalisering av kränkningar och våld som förekommer bland unga.

Barn och ungas utsatthet för digitalt våld

En viktig arena när det kommer till barn och ungas våldsutsatthet är den digitala. I fokusgruppsintervjuer med skol- och fritidspersonal framkommer att vuxenvärlden ofta missar det våld som sker digitalt. Även om vuxna i både skola och fritidsverksamhet träffar barn och unga en stor del av deras vardag, upplever personalen att de sällan kommer åt det våld som sker digitalt då de inte har tillgång till de digitala rum där unga vistas. Trots att personal upplever att de inte kan ha samma vuxennärvaro digitalt, får de i vissa fall kännedom om det våld som sker på den digitala arenan. Det som sker digitalt mellan unga tas med till skolan eller fritidsgården, vilket gör att personal behöver hjälpa till att hantera det som hänt.

I fokusgruppsintervjuerna framkommer hur den digitala arenan och "verkligheten" ofta överlappar varandra. Genom digitala medier kan en kränkande och våldsam jargong upprätthållas och bidra till att våldet eskalerar till andra våldsformer. Ett exempel på det är ett tillfälle där ett tjugotal unga skulle delta i en planerad fysisk aktivitet genom fritidsverksamheten. Helt plötsligt dök ytterligare 20 ungdomar upp från en annan skola och började slåss med de ungdomar som skulle delta i aktiviteten. Sådär säger en fritidsledare:

"Innan vi förstod vad som hänt låg det 40 ungar som slogs på fotbollsplanen och vi fattade ingenting. Det visade sig sen att allt hade sin upprinnelse i ett bråk på Snapchat. Någon sa något till någon och det eskalerade snabbt."

Våld och konflikter likt exemplet sprids och eskalerar genom sociala medier. Det kan handla om att ordet sprids att "något ska hända", ett bråk eller slagsmål, vilket gör att många ungdomar samlas för att se vad som händer. Det är ett exempel på hur mer lindrigt våld hänger samman med och ligger till grund för mer grovt våld samt hur våldet sker samtidigt på olika arenor.

Barn och ungas utsatthet för sexuellt våld

Polisens brottsstatistik antyder att det finns ett mörkertal när det kommer till barn och ungas utsatthet för sexuellt våld i Helsingborg. 2022 anmäldes enbart 11 sexuella övergrepp mot barn under 15 år i Helsingborg, sju gällde flickor och fyra gällde pojkar. Antalet anmälda sexualbrott mot barn mellan 15–17 år i Helsingborg är lågt. Under 2022 gjordes totalt 15 anmälningar av sexuellt ofredande (13 mot flickor och två mot pojkar) och sju anmälningar av våldtäkt mot flicka mellan 15–17 år. Det kan utifrån detta antas att det i Helsingborg finns en underrapportering av sexualbrott i brottsstatistiken.

Trots att antalet polisanmälda sexualbrott i Helsingborg generellt är lågt, syns skillnader kopplat till kön. I samtliga sexualbrott rör ett större antal anmälningar flickor. Ett undantag är 2019 då anmälningar om sexuellt ofredande mot pojke under 15 år ökade anmärkningsvärt. 2019 utmärker sig vad gäller antalet anmälningar av sexuella övergrepp och våldtäkt mot flicka under 15 år. Det finns inte någon enskild förklaring till dessa förändringar under 2019.

2022 utmärker sig när det kommer till anmälningar till socialförvaltningen om misstänkta sexuella övergrepp. De flesta ärenden berörde misstänkt sexuella övergrepp mot flicka. Aktualiseringskoderna ger oss ingen information om relationen mellan våldsutövaren och den utsatta. Samma mönster syns inte i brottsstatistiken för anmälda sexuella övergrepp eller våldtäkter, som är betydligt lägre.

	2018	2019	2020	2021	2022
Flickor	12	28	16	11	37
Pojkar	8	8	12	5	13
Totalt	20	36	28	16	50

Figur 8. Antal unika ärenden om misstänkt sexuella övergrepp mot barn enligt socialförvaltningens aktualiseringsorsaker. Uppdelat utifrån kön och år.

I skolenkäten uppger en större andel flickor än pojkar att de har blivit utsatta för någon form av sexuellt våld och att någon har gjort något mot dem som inte kändes okej. Vi kan se den största skillnaden mellan flickor och pojkar i gymnasiet där det skiljer cirka tio procentenheter. I skolornas hälsoenkät ställs frågor om utsatthet för våld, inklusive utsatthet för sexuellt våld. I jämförelse med hur stor andel av eleverna som uppger att de blivit utsatta för sexuellt våld, uppger en större andel att någon har gjort något mot dem och deras kropp som inte kändes okej. Det kan ge en indikation på att elevers kunskap om vad som är våld kan påverka hur väl vi kan fånga elevers våldsutsatthet i statistiken. Att ställa mer specifika frågor om våld kan bidra till att fler elever kan känna igen sig och att vi kan få en bättre bild av hur våldet tar sig uttryck.

	Flickor 2022/2023	Pojkar 2022/2023
Högstadiet	7	4
Gymnasiet	14	4

Figur 9. Alla har rätt att bestämma över sin kropp. Har någon gjort något mot dig som inte kändes okej? Andel som svarat ja i Helsingborgs skolors hälsoenkät läsåret 2022/2023 uppdelat på kön och ålder.

Enligt enkäten "Ung Livsstil" finns det könsskillnader när det kommer till utsatthet för sexuellt våld i form av sexuella trakasserier. Flickor i både högstadiet och gymnasiet uppger i betydligt högre utsträckning än pojkar att de blivit utsatta för sexuella trakasserier, både på nätet och på andra platser. Dock ställs inga frågor om platserna där övergreppen sker. Förutom för flickor i högstadiet, uppger en högre andel av eleverna att de blivit utsatta för sexuella trakasserier 2021 i jämförelse med 2018.

	2018 Nätet	2021 Nätet	2018 Andra ställen	2021 Andra ställen
Flickor högstadiet	17	17	17	14
Flickor gymnasiet	18	20	24	24
Pojkar högstadiet	3	6	3	6
Pojkar gymnasiet	3	7	2	6

Figur 10. Har du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för sexuella trakasserier. Andel elever som svarat ja (ja, en eller flera gånger) Ung livsstil i Helsingborg. Jämförelse över tid, uppdelat på kön och ålder och plats för trakasserier

Flickor uppger i större utsträckning att de blivit utsatta för psykiskt våld. En liten andel av eleverna uppger att de blivit utsatta för sexuellt våld eller annat våld. Flickor i gymnasiet uppger i högst utsträckning (4 procent) att de blivit utsatta för sexuellt våld.

När det kommer till utsatthet för sexuella övergrepp är det vanligare att flickor berättar för någon om att de varit utsatta än att pojkar gör det. Bland flickor uppger 68 procent att de berättat för någon. Motsvarande siffra för pojkar är 37 procent. Det är vanligast att unga berättar om övergrepp för en kompis, och särskilt bland flickor. 34 procent av unga som varit utsatta för sexuella övergrepp uppger att de berättat för mamma och 21 procent för pappa. Endast 22 procent av de unga som varit utsatta uppger att de berättat för en professionell.⁴² Att unga i störst utsträckning vänder sig till andra unga när det kommer till sexuella övergrepp kan också påverka den offentliga statistiken gällande sexuellt våld. Enligt statistik från Helsingborgs tjej- och transjour är sexuella övergrepp och prostitution de vanligaste orsakerna till att söka stöd hos jouren.

Barn och ungas utsatthet för sexuellt våld framkom inte i så stor utsträckning under fokusgruppsintervjuerna. Förekomsten av sexuellt våld lyftes fram i samband med diskussioner om den digitala arenan i form av spridning av sexuella bilder, där flickor uppgavs vara särskilt utsatta. Under en workshop tillsammans med representanter från ungdomsrådet framkom att sexuellt våld särskilt förekommer på fester. Tjejer lyftes fram som mer utsatta, och att killar många gånger försöker utnyttja tjejer som druckit för mycket alkohol på fest. Dessa händelser förminskas eller bortförklaras ofta av den som blivit utsatt.

Barn och ungas utsatthet för våld i familjen

Barnfridsbrott innebär att låta barn bevittna brott som våld, hot eller sexuella övergrepp mellan närstående personer och barnet. Barnfridsbrott infördes som brottsrubricering i juli 2021, vilket gör att det endast finns tillgänglig statistik från 2021 och framåt. Enligt både polisens brottsstatistik och socialförvaltningens ärendestatistik är flickor och pojkar utsatta för barnfridsbrott i ungefär lika stor utsträckning. Under 2021–2022 aktualiserades 127 ärenden hos Socialförvaltningen utifrån barnfridsbrott. I endast 23 av dessa ärenden erbjöds

⁴² Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2021)

barnet/familjen någon form av insats och 104 ärenden avslutades utan insats, vilket motsvarar cirka 82 procent av dessa ärenden.

Enligt behandlingsstatistik från socialförvaltningens familjefridsgrupp har antalet behandlingsärenden som rör våld i nära relation där det finns barn i familjen ökat från 57 ärenden 2021 till 90 ärenden 2022. För åren 2020 och 2021 behöver man ta hänsyn till coronapandemin i tolkning av statistiken. Enligt familjefridsgruppens behandlingsstatistik har antalet barn som fått behandling i ärenden som berör våld i familjen minskat under 2022. Av 90 behandlingsärenden som rör vuxna där barn finns i familjen 2022 är det 6 behandlingsärenden som berör barn, vilket är en liten andel. Det kan finnas barn som har fått annat stöd eller hjälp, som inte inkluderas i denna statistik. Familjehuset i Helsingborg erbjuder också samtal för barn som bevittnat våld mellan sina omsorgspersoner, vilket inte är inkluderat i befintlig statistik.

År	Ärenden vuxna med barn i familjen	Ärenden med barn
2019	62	16
2020	41	9
2021	57	11
2022	90	6

Figur 11. Antal behandlingsärenden, statistik från familjefridsgruppen, socialförvaltningen

Barn och ungas våldsutsatthet i skolan

När det gäller barns och ungas utsatthet är skolan en viktig arena. När det kommer till fysiskt våld är skolan eller skolgården den vanligaste platsen där barn utsätts. Utsattheten har ökat de senaste åren enligt nationella undersökningar.⁴³

I Skolinspektionens skolenkät syns skillnader i upplevelser av trygghet i skolan utifrån kön. En högre andel pojkar än flickor, både på högstadiet och i gymnasiet uppger att de känner sig trygga i skolan, vilket gäller både i Helsingborg och i riket. Exempelvis är 63 procent av pojkarna i högstadiet trygga i skolan medan det är 45 procent av flickorna. En något högre andel av eleverna i Helsingborg uppger att de känner sig trygga i skolan, i jämförelse med resultaten i riket. Skillnaden mellan Helsingborg och riket är som störst i högstadiet.⁴⁴

Helsingborgs skolors nya dokumentationsverktyg för kränkande behandling, gör det möjligt att i större utsträckning synliggöra och följa det våld som barn och unga utsätts för i skolmiljö, också det mer lindriga våldet som ofta definieras som kränkningar inom skolvärlden.⁴⁵ Sammanställningen omfattar inrapporterade kränkningar i grundskolan från och med september 2022 då fyra pilotskolor började använda systemet. Samtliga grundskolor har

⁴³ Brottsförebyggande rådet (2021)

⁴⁴ Skolinspektionen (2022)

⁴⁵ Brottsförebyggande rådet (2021)

använt dokumentationsverktyget från den 1 januari 2023. Totalt har 1547 ärenden inrapporterats, varav 1049 bedöms som kränkningar.

Tillvägagångssätt	Totalt	Flickor	Pojkar
Fysiskt	43,6	34	49,8
Verbalt	38,1	43,2	35
Hot om våld	6,4	6	6,6
Psykosocialt	5,2	7,2	4
Sociala medier	2,9	4,3	2
Text- och bildburet	1,8	2,2	1,5
Annat	1,1	2,0	0,6
Skadegörelse, stöld	0,8	1,2	0,6
Totalt antal ärenden		852	1373

Figur 12. Andel anmälningar om kränkande behandling i skolan, per tillvägagångssätt och uppdelat på kön. Källa: Helsingborg stads dokumentationsverktyg för kränkande behandling, DF-respons.

Utifrån de inrapporterade ärendena kan vi se att kränkningar mot pojkar rapporteras i en betydligt större utsträckning än mot flickor. Det är mer än 500 fler ärenden som berör kränkningar mot pojkar. Det stämmer överens med andra undersökningar som visar att pojkar oftare blir utsatta för våld i offentliga miljöer, där skolan kan räknas in.⁴⁶ För både pojkar och flickor är fysiska och verbala kränkningar de vanligaste våldsformerna. Flickor är i större utsträckning utsatta för verbala kränkningar och pojkar för fysiska kränkningar.

Genom fokusgruppsintervjuerna framkommer att det fysiska våldet i större utsträckning definieras och uppmärksammas som just våld av personal. Andra våldsformer och psykiskt våld, definieras i större utsträckning som kränkningar. Att vissa handlingar kategoriseras som kränkningar och andra som våld kan bidra till att vissa våldsformer inte erkänns som våld i lika stor utsträckning. Att pojkar i större utsträckning drabbas av de våldsformer som definieras som våld, kan bidra till att våld mot pojkar uppmärksammas i större utsträckning. Detta syns i skillnaden i statistiken för antalet kränkningar mot flickor respektive pojkar, där antalet rapporterade kränkningar mot pojkar är betydligt högre.

Det lindriga våldet beskrivs som så vanligt förekommande och normaliserat bland barn och unga i skolan att personal uttrycker att det inte alltid finns tid eller resurser att rapportera alla händelser. Det kan istället bli en tillsägelse av en vuxen på plats. Personal beskriver i intervjuerna att vuxnas syn på unga och föreställningar om att unga "pratar så" till varandra, bidrar till att normalisera dessa former av våld. Detta trots att det ofta handlar om ett språkbruk som aldrig skulle accepteras i en vuxen kontext eller mellan två vuxna personer.

⁴⁶ SOU 2022:67

Totalt 142 ärenden (13,5 procent) bedöms ha koppling till någon diskrimineringsgrund, vilket är en relativt liten andel. Kränkningar kopplade till etnisk tillhörighet utgör nästan hälften av alla kränkningsärenden med koppling till en diskrimineringsgrund. Cirka 20 procent kan kopplas till sexuell läggning eller kön. Detta är något som också framkommer i samtal med skol- och fritidspersonal, som lyfter att nedsättande kommentarer och kränkningar i flera fall har sexistiska, homofoba eller rasistiska undertoner.

Diskrimineringsgrund	Andel
Etnisk tillhörighet	46,5
Sexuell läggning	21,1
Kön	19,0
Könsöverskridande identitet/uttryck	12,0
Funktionsnedsättning	7,7
Religion/annan trosuppfattning	7,0
Ålder	2,1

Figur 13. Andel kränkningar som kan kopplas till en diskrimineringsgrund, andel. Källa: Helsingborgs stads dokumentationsverktyg för kränkande behandling, DF-respons.

I en kvalitativ studie om ungas upplevelser av minoritetsstress i Helsingborg framkommer att unga upplever rasism och hbtq-fobi i många olika sammanhang i sin vardag. Skolan är en plats som pekas ut särskilt ofta när det gäller förekomsten av rasism och hbtqi-fobi. I samtliga fokusgrupper med unga lyfts skolan fram som en plats där unga upplever att de blir sämre bemötta och behandlade på grund av sin hudfärg, sitt språk, sin religion, sin könsidentitet eller sexualitet. Det kan handla om språkbruk och kränkningar från andra elever. Både rasistiska uttryck som N-ordet och att använda "bög" eller "gay" som nedsättande uttryck beskrivs som vanligt förekommande. Det handlar om upplevelser av exkludering och att inte "passa in" och om hur skolpersonal behandlar elever olika. Även om det inte alltid handlar om explicita handlingar eller kränkningar, upplever de unga själva att det de utsätts för kan kopplas till rasism eller hbtq-fobi.⁴⁷

I Skolinspektionens skolenkät ställs en fråga om hur eleverna uppfattar de vuxnas agerande om någon elev blivit illa behandlad. Endast 26 procent av flickorna och 34 procent av pojkarna i högstadiet i Helsingborg uppger att de litar helt och hållet på att vuxna i skolan gör tillräckligt om någon elev blir illa behandlad. 41 procent av flickorna och 36 procent av pojkarna uppger att de till stor del litar på att vuxna gör tillräckligt om en elev blir illa behandlad. Åtta procent av flickorna och pojkarna i högstadiet uppger att de inte alls litar på att vuxna i skolan gör tillräckligt.⁴⁸ Att eleverna känner förtroende för att de vuxna agerar om någon utsätts för kränkningar, våld eller på annat sätt blir illa behandlad är en viktig förutsättning för att eleverna

⁴⁷ Sundberg och Ahmed (2022)

⁴⁸ Skolinspektionen (2022)

ska berätta om de kränkningar och våld de upplever, särskilt på de platser och arenor där vuxna inte är lika närvarande.

Våld i ungas parrelationer

Det saknas statistik för att kunna få en bild av hur utbrett våld i ungas parrelationer är i Helsingborg. Det ställs inga frågor i enkätundersökningar till unga i Helsingborg om erfarenheter av våld i en parrelation. Det saknas aktualiseringskoder på socialförvaltningen gällande våld i ungas parrelationer och polisen har inte heller någon specifik brottskod som berör våld i ungas parrelationer. Med tanke på att det saknas statistiska underlag på lokal nivå kan vi därför bara göra en uppskattning av hur det ser ut i Helsingborg utifrån nationella kunskapsunderlag och undersökningar. Antalet elever i Helsingborgs gymnasieskolor är totalt 8357. Utifrån en nationell undersökning, där 60 procent av gymnasieeleverna svarade att de hade erfarenhet av våld i parrelation, skulle motsvarande 5000 av Helsingborgs gymnasieelever uppskattas ha erfarenhet av någon form av partnervåld⁴⁹.

I fokusgruppsintervjun som genomfördes tillsammans med representanter från Helsingborgs kvinnojour och familjefridsgruppen på socialförvaltningen lyftes unga som utsätts för våld i sin relation fram som en grupp som riskerar att osynliggöras eller missas. Familjefridsgruppen hanterar endast ärenden där vuxna utsatts för våld i en parrelation, därmed finns unga inte med i statistiken för behandlingsärenden gällande familjevåld/våld i nära relation. Det framkommer att våld i ungas parrelationer ofta sker i hemmet, på digitala plattformar och inte sällan i skolan. En riskfaktor som särskilt lyfts fram i ungas parrelationer är synen på svartsjuka, som många gånger ses som romantiskt och inte som kontroll. Det grova språket som många gånger normaliserats i ungas relationer, är ett exempel på hur lindrigt våld kan kopplas till grövre våld.

Under workshopen som genomfördes tillsammans med representanter för ungdomsrådet framkom att det förekommer kontroll i ungas parrelationer. De hade främst erfarenhet av att killar vill ha kontroll över tjejer, men att tjejer kan ha förväntningar på att bli kontrollerade av en kille då. Det kan ses som ett tecken på att killen tycker om en och bryr sig om en. Det kan ses som ett exempel på hur destruktiva normer och föreställningar kring parrelationer kan finnas hos unga tjejer, även om tjejer i större utsträckning sågs som utsatta. Exempel på uttryck för våld i ungas parrelationer som lyftes fram är kontroll och begränsningar i det sociala umgänget, som att en tjej inte får umgås med andra killar om du är tillsammans med en kille, att inte få umgås ensam med gemensamma vänner eller att en partner kontrollerar vilka dina vänner är och vem du skriver till på sociala medier.

Våld i ungas parrelationer tar sig samma uttryck som våld i vuxnas parrelationer, och sker både på och utanför nätet. Samtidigt finns det särskilda omständigheter som är kopplade till ungdomstiden och som är relevanta för våld i ungas relationer, men som inte nödvändigtvis gäller för vuxna. Ungas mer begränsade erfarenheter av tidigare relationer påverkar hur de identifierar vad som är ett våldsamt beteende och vad som är " normalt " i en relation. Hemmet och skolan är viktiga arenor för många unga fram till 20-årsåldern. Ungdomars kompisnätverk är av särskild betydelse och i nätverket kan normen sättas för vad som anses acceptabelt beteende i relationer. Sociala medier och andra digitala verktyg spelar en central roll i ungas

⁴⁹ Korkmaz, Øverlien och Lagerlöf (2022)

sociala interaktioner och utgör även forum för både psykiskt våld och används för att övervaka och kontrollera den som är utsatt.⁵⁰

Det finns relativt få svenska forskningsstudier som undersöker våld i ungas parrelationer⁵¹. Det är inte möjligt att genom befintliga studier följa utvecklingen av våld i ungas parrelationer över tid.⁵² Undersökningar visar att en större andel unga än vuxna uppger att de blivit utsatta för någon form av våld i en parrelation. Våld i ungas parrelationer kan få mer skadliga konsekvenser när det kommer till destruktiva relationsmönster, föreställningar och erfarenheter som kan utgöra en risk för fortsatt våld i vuxen ålder.⁵³ Trots det har våld i ungas parrelationer inte uppmärksamrats i samma utsträckning som våld i vuxnas nära relationer.

En svensk enkätundersökning bland gymnasieelever, som genomfördes 2016–2020 visar att 60 procent av eleverna hade erfarenhet av våld i parrelation. Den vanligaste formen av våld var psykiskt våld på och utanför nätet (50 och 40 procent) 29 procent hade upplevt sexuellt våld i en parrelation och 17 procent hade upplevt fysiskt våld. 13 procent hade utsatts för alla våldstyper. Studien visade tydliga könsskillnader där flickor generellt är mer utsatta än pojkar, speciellt för sexuellt våld.⁵⁴ 2022 genomfördes en ny studie med samma frågor som den tidigare, den här gången bland elever i årskurs nio. 31 procent hade varit utsatta för våld i en parrelation. Flickor (38 procent) och icke-binära (37 procent) är mer utsatta än pojkar (23 procent). Även denna studie visar att psykiskt våld, både på och utanför nätet, är den vanligaste formen av våld. Flickor och icke-binär är tydligt mer utsatta för fysiskt våld och sexuellt våld.⁵⁵

Att barn och unga delvis lever sina liv online ökar utsattheten för våld i ungas parrelationer. Digitala medier och verktyg kan bidra till att effektivisera våldsutövandet. Ofta sker våld i ungas parrelationer där vuxna finns närvarande, som i skolan och hemmet.⁵⁶

Unga HBTQIA-personers utsatthet för våld

Vi saknar lokal statistik om unga hbtqia-personers utsatthet för våld. Nationella studier visar att unga hbtqia-personer har en ökad risk för att utsättas för våld, hot, trakasserier, mobbning och diskriminering än andra unga. Jämfört med andra unga är det vanligare att unga hbtqi-personer utsätts för mobbning, hot och misshandel.⁵⁷ Bland unga hbtqia-personer upplevs skolan, men även det egna hemmet, som särskilt otrygga. Det kan handla om att vårdnadshavare eller andra närstående utsätter unga hbtqia-personer för våld i form av intolerans, hot och misshandel på grund av sin sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Unga transpersoner utsätts i högre utsträckning för våld och sexuella övergrepp.⁵⁸

I samtal med personal från verksamheten Ung HBTQ/HBG beskrivs hur unga som besöker verksamheten upplever att det våld som finns längre ner i våldspyramiden, kränkande kommentarer, verbala hot och homofoba skämt händer hela tiden, något som de unga själva

⁵⁰ Brottsförebyggande rådet (2021)

⁵¹ Jernbro och Landberg (2024)

⁵² SOU 2022:67

⁵³ Brottsförebyggande rådet (2021)

⁵⁴ Korkmaz, Øverlien och Lagerlöf (2022)

⁵⁵ Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten (2024)

⁵⁶ Brottsförebyggande rådet (2021)

⁵⁷ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022b)

⁵⁸ Nationellt centrum för kvinnofrid (2022c)

berättar om för personalen. Personalen beskriver en normalisering av det våld som unga hbtqia-personer utsätts för, då de unga själva inte identifierar det som sker som våld eller reagerar på det de utsätts för. Att inte reagera på våld beskrivs som en av flera strategier de unga använder sig av för att klara sig igenom dagen. Andra strategier är att ha hörlurar på sig, att dölja sin könsidentitet eller sexuella läggning, eller att gå i grupp tillsammans med andra för att minska risken att utsättas för våld.

I samtal med personal inom Ung HBTQ/HBG framkommer att normer kopplat till heterosexuallitet i parrelationer kan påverka att unga hbtqia-personer inte känner igen sig själva som utsatta för våld i sina parrelationer. Det kan innebära en ökad risk att som ung hbtqia-person berätta om eller söka stöd för våldsutsatthet i sin parrelation, då det riskerar att du behöver "komma ut", eller outas, som hbtqia-person. Samtidigt saknas många gånger kunskap och information kring våld i unga hbtqia-personers parrelationer, vilket kan påverka unga hbtqia-personers möjlighet till stöd. Om det inte tydligt framgår att en verksamhet riktar sig mot både heterosexuella relationer och hbtqia-relationer finns en risk att HBTQIA-personer utgår från att verksamheten saknar kompetens i frågan och att det inte är ett ställe för dem. Det visar på vikten att verksamheter som ska stötta våldsutsatta personer behöver i kommunikation, insatser och bemötande vara tydligt hbtqia-inkluderande.

En nationell intervjustudie om unga hbtq-personer som lever eller har levt i familjer med hedersnormer visar att de hindras att forma sina liv utifrån sina egna önskemål och utsätts för psykiskt och fysiskt våld. Det omgivandet samhällets brist på kunskap och förmåga att se deras utsatthet bidrar till att de inte får sina rättigheter tillgodosedda.⁵⁹

Våldsutsatthet bland barn och unga med funktionsnedsättning

Det går inte att få en bild av hur våldsutsattheten ser ut bland barn och unga med funktionsnedsättning i Helsingborg, då det inte görs någon sådan uppdelning av befintlig statistik. Att ställa frågor om utsatthet för våld till barn och unga med funktionsnedsättning skulle i vissa fall kunna kräva andra mätverktyg och metoder för att möjliggöra för alla barn och unga att komma till uttryck.

Barn och unga med en funktionsnedsättning löper dubbelt så stor risk att bli utsatta för fysisk eller psykisk misshandel, sexuella övergrepp eller mobbning. Barn och unga med någon form av funktionsnedsättning är oftare utsatta för två eller flera typer av våld och övergrepp. Barn och unga med neuropsykiatriska eller psykiatriska tillstånd och diagnoser är särskilt utsatta. Flickor med någon funktionsnedsättning är generellt mer utsatta än pojkar, särskilt när det gäller sexuella övergrepp.⁶⁰

⁵⁹ MUCF (2024)

⁶⁰ Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2023)

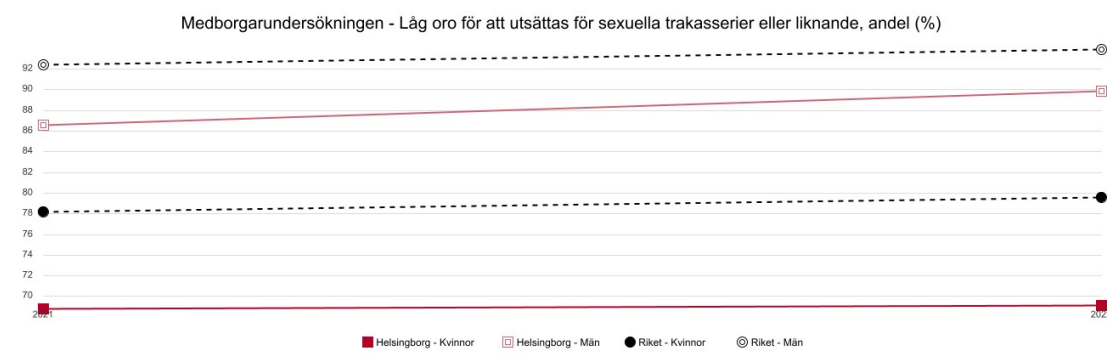
Våld mot vuxna

Vuxnas upplevelser av trygghet

För att följa våldsförekomst mot och våldsutövande av vuxna personer i Helsingborg har vi använt befintlig statistik och fokusgruppsintervjuer med personer och yrkesgrupper som möter vuxna och vuxna som kan tillhöra särskilt sårbara grupper.

Det som sker i nära relationer i privata miljöer och på internet påverkar människors upplevelser av otrygghet i det offentliga rummet. Helsingborg är en kommun som sticker ut när det gäller medborgarnas oro för att utsättas för våldsbrott eller hot om våld i jämförelse med andra kommuner i Sverige. På detta område ligger Helsingborg högt, både jämfört med riket och med kommuner som liknar Helsingborg demografiskt. En lägre andel personer i Helsingborg än i riket (30,8 procent i Helsingborg, 58,1 procent i riket) har svarat "mycket litet" eller "ganska litet" på hur stort problemet med våldsbrott upplevs. Det innebär att det är en större andel i Helsingborg som upplever våldsbrott som ett problem. Det finns en skillnad mellan kvinnor och män. Kvinnor upplever i något större utsträckning våldsbrott som ett problem. Sammantaget visar statistiken att våldsbrott upplevs som ett problem i Helsingborg i större utsträckning i nationell jämförelse. Det framgår inte vilka våldsbrott det handlar om.

Resultaten vad gäller oro för att bli utsatt för våldsbrott eller hot om våld visar samma mönster vad gäller upplevelsen av problem med våldsbrott i kommunen. En lägre andel i Helsingborg "inte alls orolig" eller "inte så orolig" vad gäller att bli utsatt för våldsbrott eller hot om våld i jämförelse med andra liknande kommuner. Också här finns skillnader mellan kvinnor och män där kvinnor är mer oroliga än män. I materialet specificeras inte vilket våldsbrott det gäller. Med tanke på att annan statistik visar att kvinnor i större utsträckning är utsatta för våld av en person de har någon form av relation till och att det våld som kvinnor utsätts för i större utsträckning sker i hemmet, är detta ett intressant resultat. Här behövs en fördjupad kunskap om vilka våldsbrott som kvinnor respektive män är oroliga att utsättas för. Särskilt i relation till statistiken över anmälda misshandelsbrott mot kvinna i hemmet av en närstående. Helsingborg sticker ut jämfört med riket när det gäller oron att utsättas för sexuella trakasserier.

Figur 14. Andel som är "inte alls oroliga" eller "inte så oroliga" för att utsättas för sexuella trakasserier, 2022. Helsingborg jämfört med riket. Källa: SCBs medborgarundersökning.

En lägre andel personer i Helsingborg än i riket (79,3 procent i Helsingborg, 86,7 procent i riket) har svarat "inte alls orolig" eller "inte så orolig" kring att utsättas för sexuella trakasserier eller liknande. Det skiljer cirka 20 procentenheter mellan kvinnor och män. Oron att utsättas för sexuella trakasserier är ett resultat som är särskilt utmärkande vad gäller skillnader mellan kvinnor och män.

Anmällda våldsbrott mot vuxna

Helsingborg ligger högt jämfört med rikssnittet när det gäller polisanmälningar avseende våld utövat av en närstående. I Helsingborg anmäldes 1339 våldsbrott per 100 000 invånare under 2022. I genomsnitt 139 kvinnor per 100 000 invånare anmälde misshandel i nära relation. Jämfört med genomsnittet i riket ligger Helsingborg högt när det gäller förekomst av våld. I Helsingborg anmäls i snitt mellan 32–57 fler misshandelsbrott/100 000 invånare än riksgenomsnittet varje år.⁶¹

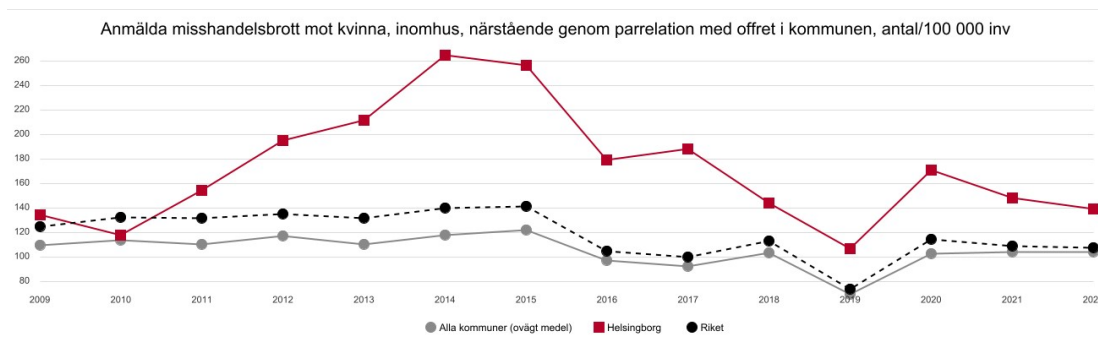
Polisanmälningar som gäller våld i nära relation har stadigt ökat under perioden 2018–2022 från totalt 183 anmälda brott 2018 till 375 anmälda brott år 2022. Under perioden 2019–2020 skedde en ökning av anmälningar, en trend som också gäller för riket. 2019 anmäldes 107 fall av våld i nära relation (riket 74 anmälningar) och 2020 kom det in 171 anmälningar/100 000 invånare i Helsingborg (riket 114 anmälningar). Anmälningarna om misshandelsbrott mot kvinnor är avsevärt högre än mot män. 310 gällde kvinnor och 65 gällde män år 2022. Det finns alltså betydande könsskillnader.⁶² Sammanfattningsvis kan vi se att Helsingborg för samtliga år, utom 2010, ligger över snittet för riket vad gäller antalet anmälningar av misshandelsbrott mot kvinna.

Gällande andra brott som kan utföras i nära relation, som sexuellt våld/övergrepp och olaga hot, är det svårt att bryta ner siffrorna på ett sätt så att det går att göra jämförelser mellan Helsingborg och andra liknande kommuner. Antalet anmälda brott om sexuellt våld är generellt lågt, det inkom enbart 11 anmälningar gällande sexuellt övergrepp/fullbordad våldtäkt i nära relation år 2022 i Helsingborg (både kvinnor och män inräknade).

För olaga hot ses en ökning av antalet anmälda brott under åren 2018–2022. Det är betydligt fler anmälda brott mot kvinnor än mot män gällande olaga hot från en närstående eller partner. År 2022 anmäldes 61 brott gällande olaga hot mot man över 18 år från närstående genom parrelation eller släktskap och mot kvinna anmäldes totalt 202 sådana brott. Män verkar i högre grad utsättas för olaga hot av närstående genom släktskap och kvinnor tycks i högre grad utsättas för olaga hot av en partner.

⁶¹ Brottsförebyggande rådet och Statistiska centralbyrån i Kolada

⁶² Polisens brottskoder

Figur 15. Anmälda misshandelsbrott mot kvinna, inomhus av närstående genom parrelation, antal per 100 000 invånare. Helsingborg i jämförelse med riket. Källa: BRÅ och SCB

En ökning av antalet ärenden som rör våld i nära relation syns även hos socialförvaltningen. På socialförvaltningen är det främst familjevidsgruppen som hanterar dessa ärenden, och i deras statistik syns till viss del en liknande ökning som hos polisen mellan 2018–2022.

Vuxna som utsätts för och utövar våld i nära relation

Antalet personer som tagit kontakt med socialförvaltningen med ansökan om skyddat boende då de utsatts för våld i nära relation har legat relativt konstant mellan 2018–2022. Det har varierat mellan 51 och 66 personer under dessa år. Antalet personer som beviljats skyddat boende eller kostnader för boende under utredningstiden har legat relativt konstant mellan åren 2018–2021. En kraftig ökning noteras mellan 2021–2022 då antalet ärenden som beviljades någon form av insats gick från 14 till 39. Anledningen till denna ökning är svår att uttala sig om. En förklaring kan vara att antalet ärenden som rör allvarligt våld har ökat. En annan förklaring kan vara förändrat arbetssätt för socialförvaltningens familjevidsgrupp.⁶³

Antalet behandlingskontakter har ökat enligt det statistiska underlaget. Den största ökningen skedde mellan 2021–2022 där antalet behandlingskontakter gick från 87 till 158. Ökningen gäller behandlingsinsatser för både våldsutsatta kvinnor och män samt behandlingsinsatser för våldsutövande kvinnor och män. Antalet kvinnor som sökte och fick hjälp för sin våldsutsatthet uppgick 2022 till 123 och antalet män som sökte och fick hjälp för våldsutsatthet var 12. Antalet män som sökte och fick hjälp för att minska sitt våldsutövande var under 2022 14 och antalet kvinnor 3 och därmed kan inte samma stora procentuella ökning ses för våldsutövare (totalt var det 11 personer som sökte hjälp för sitt våldsutövande 2021).

Statistiken om behandlingsärenden visar att det främst är de yngre åldersgrupperna mellan 19–49 som kommer i kontakt med socialförvaltningens familjevidsgrupp. I åldersgrupperna 50–59 år och 60+ är antal ärenden lågt. Familjevidsgruppens statistik visar samma trend som polisens statistik; att det främst är kvinnor som tar kontakt avseende hjälpinstanser för att de utsatts för våld i nära relation. Detta gäller både för behandlingskontakter och för ansökningar om skyddat boende⁶⁴.

⁶³ Helsingborgs stad, socialförvaltningen, statistik om orsaker till anmälan - utfall

⁶⁴ Helsingborgs stad, socialförvaltningen, familjevidsgruppens behandlingsstatistik.

	2019	2020	2021	2022
Våldsutsatta kvinnor	57	52	62	123
Våldsutsatta män	7	0	3	12
Våldsutövare kvinnor	0	1	0	3
Våldsutövare män	9	8	11	14

Figur 16. Antal behandlingsärenden. Källa: Socialförvaltningen, familjefridsgruppens behandlingsstatistik.

Statistiken ger ingen förklaring till varför antalet anmälningar har ökat. Det kan handla om att våld i nära relation som företeelse ökat i Helsingborg och då behöver fokus ligga på att försöka förstå vad som bidragit till denna ökning. Ökningen kan bero på andra faktorer, som ökad anmälningsbenägenhet eller förändrade arbetssätt hos socialtjänst och polis som kan förklara att fler människor berättar om sin våldsutsatthet. I samtal med polisen framkommer att man de senaste åren satsat på att informera om att våld är en brottslig handling som bör anmälas samt att man har satsat på snabbspår när det gäller mindre komplicerade utredningar. Familjefridsgruppen har förändrat sitt arbetssätt där den främsta förändringen ligger i att man gick från att ha behandlingsinsatser som biståndsbedömd insats till att bedriva allt behandlingsarbete för vuxna biståndslöst. En annan framträdande förändring var att man breddade definitionen av "nära relation" till att innefatta andra nära relationer än kärleksrelationer (det kan röra sig om våld mellan syskon, våld mellan vuxna barn och föräldrar osv.).

För att komplettera och förstärka resultatet från de statistiska underlagen genomförde vi fokusgruppsintervjuer tillsammans med personer som kommer i kontakt med vuxna som utsätts för våld, främst våld i nära relation. I dessa intervjuer framkommer att medarbetare inom både socialförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen möter personer som utsätts för våld. Våldet som medarbetarna möter finns över hela våldspyramiden, det vill säga allt från lindrigare våldsformer till grovt våld som utsätter människors liv och hälsa för fara.

Medarbetare inom både socialförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen ser en tydlig koppling mellan lindrigt och grovt våld. Medarbetarna uppger att olika våldsformer hänger ihop och går in i varandra, att ett ärende ofta rymmer flera olika våldsformer och att psykiskt våld så gott som alltid är närvarande. Det framkommer uppgifter om att platser som tidigare kunde anses som "frizoner", som arbetsplatsen, inte längre är fredade utifrån att den digitala utvecklingen gått framåt och ett kontrollerande beteende inte sällan följer med till arbetet via den utsattes mobiltelefon.⁶⁵

Verksamheter som inte har som huvudsaklig arbetsuppgift att arbeta med våld, som arbetsmarknadsförvaltningen, ser främst det lindriga våldet, vilket kan vara att en person inte tillåts komma själv till möten eller inte får delta i planerade aktiviteter. Medarbetare inom arbetsmarknadsförvaltningen ser konsekvenser av att deras klienter utsätts för våld, konsekvenser som kan påverka och försvåra deras kärnuppdrag – att människor ska komma ut i egen försörjning. Att vara våldsutsatt kan innebära att en person förhindras att delta i aktiviteter eller tacka ja till jobb som inte anses "acceptabla", vilket kan ha en direkt påverkan på individens möjlighet att komma ut i egen försörjning. Det framkommer att det inte är

⁶⁵ Fokusgruppsintervju G & F

ovanligt att en del av en persons våldsutsatthet kan vara att hen inte får möjlighet att fullfölja den planering som finns med arbetsmarknadsförvaltningen, vilket kan leda till att avslag på ansökan om ekonomiskt bistånd ges. Detta avslag kan sedan förvärpa en våldsutsatthet genom att den utsatte anses som "skyldig" till att familjens ekonomiska situation blir försämrade.⁶⁶

Medarbetare inom socialförvaltningen och Kvinnojouren ser tydliga konsekvenser av våldsutsatthet och att de som drabbas bland annat lider av stress och rädsla vilket inte sällan leder till psykisk ohälsa. Våldsutsatta som behöver flytta till skyddat boende drabbas av sociala konsekvenser, då de och eventuella barn kan behöva lämna både arbete, bostad, skola och vänner. Det framkommer att våldet ofta fortsätter efter att relationen har tagit slut, så kallat eftervåld. Eftervåld sker inte sällan genom långdragna och konfliktfyllda vårdnadstvister där gemensamma barn blir redskap i utövandet av våld gentemot den för detta partnern.⁶⁷

Det framkommer en medvetenhet hos både socialförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen om bilden av vem som utsätts för våld och utsätter andra för våld och att våld kan förekomma i andra relationer än heterosexuella, men att det främst är våld i heterosexuella relationer som syns och uppmärksammas. Detta tar sig bland annat uttryck genom att man i större utsträckning uppmärksammar heterosexuella kärleksrelationer och att det kan vara svårare att tro på män som berättar om våldsutsatthet. Man utgår ofta från att en man och en kvinna som bor tillsammans har ett kärleksförhållande, men om det är två män som bor tillsammans så utgår man från att de inte har en kärleksrelation.⁶⁸

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga

Det är generellt svårt att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga, bland annat på grund av bristande mätmetoder och ett mörkertal. Så är fallet också i denna kartläggning. I en nationell kartläggning uppger mellan 7 och 20 procent av elever i årskurs 9 i Stockholm, Göteborg och Malmö att de lever med hedersrelaterade normer och förtryck. Ytterligare en kartläggning som genomförts i Uppsala visar att 20 procent av flickorna och 10 procent av pojkarna uppger att det har oskuldskrav på sig samt att 26 procent av flickorna och 7 procent av pojkarna uppger att deras familj bestämmer deras framtida partner.⁶⁹

I Helsingborg saknas statistik och andra underlag som kan ge en bild av hur många barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. I polisens brottsstatistik flaggas anmälningar som har en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck, vilket är ytterst få ärenden. I samtal med polisen framkommer att ärendet flaggas när anmälan kommer in till polisen, vilket gör att det behöver finnas en misstanke om hedersrelaterat våld eller förtryck redan från början. Framkommer det senare i ärendet att det finns hedersrelaterade motiv, flaggas inte ärendet som hedersrelaterat våld och förtryck i efterhand. Enligt polisen är det få

⁶⁶ Fokusgruppsintervju G & F

⁶⁷ Fokusgruppsintervju G & F

⁶⁸ Fokusgrupp G & F

⁶⁹ Socialstyrelsen (2019)

ärenden där uppgifter om heder framkommer i ett initialt skede, vilket kan påverka det låga antalet anmälningar.

På socialförvaltningen saknas aktualiseringskoder gällande barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. I samtal med personal på socialförvaltningen framkommer att andra aktualiseringskoder används i dessa fall, även om ett ärende misstänks omfatta hedersrelaterat våld. I dessa fall används aktualiseringskoderna *relationsproblem barn-vuxen* och *relationsproblem barn-förälder, misstänkt misshandel barn* eller *familjevåld*. Därför går det inte att få en överblick över hur många ärenden om barn och unga som omfattar hedersrelaterad problematik.

Under fokusgruppsintervjuer med representanter i stadens hedersnätverk förmedlas också en bild av att hedersrelaterat våld och förtryck tenderar att "försvinna" i ärendena. Det kan handla om att vissa hedersärenden aktualiseras på socialförvaltningen som "misstänkt misshandel barn" och att det senare framkommer att det rör sig om hedersrelaterade motiv. Inte heller på socialförvaltningen markeras dessa ärenden i efterhand som hedersrelaterat våld.

I fokusgruppsintervjuerna framkommer att verksamheterna möter många barn och unga som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Det gäller barn i både yngre och äldre åldrar. Sambandet mellan lindrigt och grovt våld beskrivs som tydligt, särskilt med tanke på att en del av våldet är dolt. Flera verksamheter beskriver hur våldet och kontrollen ofta ökar och blir grövre med barnets ålder. Flera verksamheter beskriver uttryck för "vardagsheder". Exempel på det som benämns som "vardagsheder" kan vara att vissa elever inte får vara med på viss undervisning i skolan (till exempel idrott, simning, sexualundervisning eller andra aktiviteter utanför ordinarie skoltid), att elever, särskilt flickor, stannar kvar längre i skolan för att skolan upplevs som en fristad, syskon som håller koll på ett annat syskon under skoltiden eller en uttryckt oro för att föräldrar ska få reda på saker som rör deras umgänge. Skolorna anmäler i flera fall hedersrelaterat våld och förtryck. Det kan handla om att skolan uppmärksammat tidiga tecken eller i vissa fall skador efter fysiskt våld. Det framkommer i intervjuerna att mycket av det hedersrelaterade våldet sker i hemmet, men att det följer barnet i skolan och på andra platser. Det digitala våldet beskrivs som framträdande när det kommer till hedersrelaterat våld och förtryck, då kontrollen sker genom telefonen. Barnet är övervakat och kontrollerat utanför hemmet.

I fokusgruppsintervjuerna framkommer att det finns starka normer och föreställningar om vem som utsätts för och utövar hedersrelaterat våld, normer som kan kopplas till kön, kultur och etnicitet. När ärenden kommer till socialtjänsten och inte överensstämmer med dessa föreställningar, kan det bidra till att barnet inte fångas upp lika snabbt. Det beskrivs att flickors utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas i större utsträckning än pojkars. Föreställningar om vem som ses som våldsutsatt och vem som ses som våldsutövare kan påverka. Ett talande exempel på det är ett ärende där flickan i en familj blev aktuell hos socialförvaltningen utifrån misstankar om hedersproblematik i familjen. När flickan aktualiserades framkom att hennes bror varit aktuell hos socialförvaltningen i flera år, utan att hedersrelaterat våld och förtryck gentemot pojken hade uppmärksamats. Särskilt pojkar i tonåren lyfts under intervjuerna fram som en svår grupp att nå, då pojkar både kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och själva kan utöva våld genom att kontrollera syskon. Dessa normer och föreställningar kan påverka att beteenden och handlingar tolkas olika i olika ärenden. Kontroll eller begränsningar av ett barn kan i ett ärende kopplas till hedersrelaterat våld och förtryck, men i ett annat ärende ses som omtanke om barnet. Föreställningar om i vilka familjer hedersrelaterade normer förekommer spelar alltså in, vilket kan påverka ärendebeskrivningen.

Under intervjuerna lyftes fram att vissa grupper kan vara särskilt utsatta när det kommer till hedersrelaterat våld och förtryck, som hbtqia-personer och personer med funktionsnedsättning. Antalet ärenden inom dessa grupper var dock få. Unga hbtqia-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck bekräftas av nationella rapporter och kunskapsunderlag. Det kan leda till en hårdare kontroll och ett ökat våld mot hbtq-personer i en hederskontext.⁷⁰ Unga hbtq-personer kan utsättas för omvändelseförsök, vilket innebär att familjemedlemmar eller släktingar försöker få dem att förändra, dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet, genom hot och våld. I en nationell ungdomsenkät uppgav 18 procent av hbtq-personer att någon hade försökt att påverka deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Det behöver inte innebära omvändelseförsök.⁷¹

Hedersrelaterat våld mot vuxna

Precis som för barn och unga saknas en generell statistisk redovisning för antalet ärenden som rör hedersrelaterad problematik. I polisens brottsstatistik flaggas anmälningar som har en koppling till hedersrelaterat våld och förtryck, vilket är ytterst få ärenden. I samtal med polisen framkommer att ärendet flaggas när anmälan kommer in till polisen, vilket gör att det behöver finnas en misstanke om hedersrelaterat våld eller förtryck redan från början. Framkommer det senare i ärendet att det finns hedersrelaterade motiv, flaggas inte ärendet i efterhand. Enligt polisen är det få ärenden där uppgifter om heder framkommer i ett initialt skede, vilket kan påverka det låga antalet anmälningar. Under 2022 var endast 38 brottsanmälningar taggade som hedersärenden av polisen (grunden till anmälningen varierar, och kan röra sig om olika former av våldsbrott och kan vara allt från misshandel till hot och tvång). I statistik från socialförvaltningen kan det utläsas att totalt 27 ärenden för vuxna tillskrevs en koppling till hedersproblematik under åren 2018–2022. I samtal med socialförvaltningens familjefridsgrupp framkommer att det är relativt vanligt förekommande att ärenden som rör hedersproblematik istället aktualiseras som "Familjevåld", detta då det inte är ovanligt att ett ärende kan inbegripa inslag av båda problemen. Antalet vuxna personer som kommer till socialtjänstens kännedom utifrån hedersproblematik torde alltså vara högre än vad som syns i det statistiska underlaget.

I fokusgruppsintervjuer framgår att de individer som socialtjänsten får kontakt med utifrån en hedersproblematik ofta befinner sig i en allvarlig situation då individer som utsätts för hedersrelaterat våld ofta först söker hjälp när utsattheten har blivit så pass allvarlig att det kan finnas risker för liv och hälsa. Kommer ett hedersärende till familjefridsgruppens kännedom är det alltid allvarligt, ofta placeringsnära. Man söker ofta inte hjälp innan för man vill inte prata illa om sin familj och det är vanligt att personen känner stor rädsla. Utifrån detta får socialtjänsten sällan insyn i det hedersrelaterade våld som finns längre ner i våldspyramiden. Kvinnojouren i Helsingborg vittnar om att de möter många hedersärenden och en uppfattning är att hedersrelaterat våld är en av de vanligaste orsakerna till att man söker hjälp hos dem. De vittnar om att det är ovanligt att dessa brott anmäls och att anledningar till detta kan vara bred hotbild, stor rädsla, brist på tillit till rättssystemet och en utbredd tystnadskultur.

⁷⁰ Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (2020)

⁷¹ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022a)

Särskilt sårbara grupper

Kopplat till våldsutsatthet är det vanligt att beskriva särskilt sårbara grupper. De kan vara särskilt sårbara av flera olika anledningar. Det kan exempelvis handla om att gruppen är mer utsatt för våld i jämförelse med andra, att våldet får särskilda konsekvenser eller att den som utsätts har begränsade möjligheter att förändra sin situation eller få stöd och hjälp.

Personer med missbruksproblematik

Personer med missbruksproblematik är ofta multipelt våldsutsatta (av exempelvis partners, andra missbrukare, företrädare för behandlingsinstitutioner) och kan stå i beroendeställning till eventuella förövare. Det kan finnas en uttalad misstro gentemot samhälleliga institutioner och en svårighet för företrädare för samhället att se utsatta personer som offer för våld.⁷²

För att skapa en bild över hur våldsutsattheten för vuxna personer med missbruksproblematik ser ut har vi intervjuar medarbetare från socialförvaltningens vuxenenhet (medarbetare från både myndighetsutövning och boendepersonal) och samlat in statistik från socialförvaltningens ASI-utredningar (Addiction Severity Index). Inom ramen för en ASI-utredning ställs frågor om intervjupersonen utsatts för våld av en närstående antingen under de senaste tolv månaderna eller tidigare i livet. Av de som kommer i kontakt med socialförvaltningens vuxenenhet och genomförde en ASI-utredning under 2022 svarade 60 procent att de någon gång utsatts för våld av en närstående vilket indikerar att våldsutsattheten bland personer med missbruksproblematik kan vara hög. Kvinnor svarade i högre utsträckning än män att de utsatts för våld. Den vanligaste formen av våld de utsattes för var psykiskt våld följt av fysiskt och sexuellt våld.

I intervjuerna med personal från socialförvaltningens vuxenenhet framkommer att de ser att våldsutsattheten bland personer med missbruksproblematik är hög och att förekomsten av våld eskalerat de senaste åren. Vuxna personer med missbruk och/eller psykisk ohälsa blir generellt utsatta för allvarligt våld. Våldet längst ner i pyramiden är i princip dagligt förekommande, men även det allvarigare våldet är frekvent, påtagligt och normaliserat. Boendepersonalen vittnar om att det våld som sker mot och mellan klienter som bor på boende inte sällan flyter ihop med hot om våld mot personalen. När personal på boende försöker markera mot våld som sker finns det en risk för att våldet eskalerar. Det framkommer att det är vanligt att personer med missbruksproblematik riskerar att utsättas för sexuellt våld.⁷³

Personer med missbruksproblematik är en grupp som ofta hamnar mellan stolarna när det gäller att söka och få hjälp och stöd för sin våldsutsatthet. Personer som lever med missbruksproblematik har ofta låg tilltro till myndigheter och drar sig för att söka hjälp. Det finns en tendens från myndigheternas sida att skylla på berusning eller påverkan av droger vid en våldshändelse, alternativt att man kräver nykterhet för att genomgå behandling. Det försvårar för målgruppen att söka och få stöd för sin utsatthet. Det framträder i intervjuerna att män sällan berättar om våldsutsatthet och att många som arbetar med målgruppen automatiskt utgår från att det rör sig om en manlig förövare och en kvinna som utsatt för våldet. Män tenderar att få hjälp för sin våldsutsatthet i mindre utsträckning och inte lika

⁷² Nationellt centrum för kvinnofrid (2022a)

⁷³ Fokusgruppsintervju H

snabbt som kvinnor. Frågor om sexuell utsatthet och prostitution ställs nästan alltid till kvinnor men sällan till män⁷⁴

Äldre personer

Det finns i princip inga statistiska underlag om våldsutsatthet bland äldre personer i Helsingborg. Socialstyrelsen ställer varje år frågor nationellt kring hur äldre personer som har beviljats hemtjänst och särskilt boende upplever insatserna, och i materialet kan statistik för Helsingborg hämtas ut. Den inkluderar inga direkta frågor om förekomst av våld från partner eller annan nära relation, och inte heller några frågor om eventuell utsatthet av våld från hemtjänstpersonal eller boendepersonal. En fråga i underlaget rör om personen känner sig trygg på sitt boende och med sin hemtjänstpersonal, men då "trygghet" i sammanhanget inte definieras vidare är det svårt att använda frågan som ett underlag för att bedöma våldsutsatthet.

Äldre personer räknas till en av de särskilt sårbara grupperna. Det är inte ovanligt att det finns föreställningar om att äldre personer inte utsätts för våld och den äldre kan ha föreställningar om att våld inte är något man ska berätta om. Våld mot äldre kan utövas av olika närstående som den äldre står i beroendeställning till på olika sätt som barn eller andra omsorgspersoner. Om en person står i beroendeställning kan det vara svårt att berätta om våld som man utsätts för.⁷⁵

Äldre personer är en grupp som i jämförelse med yngre personer verkar få hjälp och stöd för eventuell våldsutsatthet eller våldsutövande i liten utsträckning. Under åren 2018–2022 var det endast 16 personer över 65 år som kom i kontakt med socialförvaltningens familjefridsgrupp utifrån utsatthet för våld. Av dessa 16 personer initierades kontakten genom en anmälan i 69 procent av fallen och en egen ansökan i 31 procent av fallen⁷⁶. Dessa siffror bör jämföras med hur det ser ut för personer under 65 år. Under åren 2018–2022 kom totalt 427 personer under 65 år i kontakt med familjefridsgruppen utifrån våldsutsatthet eller våldsutövande. För målgruppen under 65 år initierades endast 23 procent av en anmälan och i resterande fall, 77 procent av en egen ansökan.

Kontakten med hjälpinsatser för äldre verkar till större del initieras av utomstående, vilket kan tyda på att det bland äldre finns en okunskap om att det finns stöd att få för våldsutsatthet och våldsutövande. Kunskap om våld och den hjälp som finns att få behöver finnas hos den personal som arbetar med äldre personer. Redan vid 50 års ålder sjunker antalet personer som får hjälp av familjefridsgruppen drastiskt och för personer som är 60 år eller äldre är antalet lågt. Siffrorna för Helsingborg stämmer väl överens med de siffror som nyligen presenterades i en rapport av Sveriges kommuner och regioner. I rapporten framgår att den absoluta majoriteten som får hjälp utifrån våldsutsatthet på en nationell nivå är mellan 25–44 år och att endast tre procent av de ärenden som aktualiserades enligt rapporten är över 65 år⁷⁷

För att ge en fördjupad bild av hur våldsutsatthet och våldsutövande ser ut för äldre personer genomfördes intervjuer med medarbetare inom hemvården, vård- och omsorgsförvaltningen. Där framgår att medarbetarna inom hemvården upplever våld som relativt vanligt

⁷⁴ Fokusgruppsintervju H

⁷⁵ Nationellt centrum för kvinnofrid (2023)

⁷⁶ Uppgifterna finns inte uppdelat på kön.

⁷⁷ Sveriges kommuner och regioner (2024)

förekommande bland de människor som de möter i sitt arbete. De vanligast förekommande våldsformerna är psykiskt och verbalt våld och det förekommer att den som är i behov av vård begränsas i sitt livsutrymme och sin autonomi genom att anhöriga eller partnern pratar över huvudet på personen och bestämmer saker åt denne. Även uppgifter om fysiskt våld förekommer, att vårdtagare berättar om våldsutsatthet, att de blir slagna. Det är vanligast att det våld som man får uppgifter om förekommer i parrelationer och berättelserna kommer inte sällan när hemvårdspersonalen är ensam med den som utsätts under duschtillfällen eller förflyttningar.⁷⁸ I intervjun med socialförvaltningens familjefridsgrupp framgår att det inte heller är ovanligt att äldre personers våldsutsatthet sker genom att ett vuxet, hemmaboende barn utsätter sin förälder för olika sorters våld, vilket visar på vikten av att ha en bred förståelse av vad en "nära relation" kan innebära.⁷⁹

Medarbetarna inom hemvården uppger att det faktum att en person, utifrån ålder eller sjukdom, blir isolerad i sitt hem tillsammans med sin partner är en riskfaktor för våldsutsatthet och våldsutövande. Det kan göra det svårt att få tid för sig själv, vilket kan leda till irritation och ilska. En annan riskfaktor är att en friskare person plötsligt kan bli ansvarig för att ta hand om en person som blivit sjuk och att situationen då kan bli påfrestande, vilket kan öka risken för våld. Våld förklaras ibland utifrån att vårdtagaren eller dennes anhörige har en diagnos (exempelvis en demenssjukdom) eller att den anhörige är stressad för att den våldsutsatta är sjuk och krävande. Det finns en risk för att våld som företeelse tappas bort och att man tappat perspektiv på våldet som ett mönster av sammanhängande handlingar.

Vuxna personer med funktionsnedsättning

Det saknas statistik och underlag på förvaltningarna för att kunna få en bild av hur utsattheten för hur våldet mot personer med funktionsnedsättning ser ut i Helsingborg. I stället har nationella brukarundersökningar som tar upp trygghetsupplevelser bland denna grupp använts för att få en bild över hur våldsutsattheten mot gruppen ser ut på en lokal nivå. Statistiken ger dock ingen information om varför vissa känner sig osäkra eller om det finns något samband mellan otrygghet och våldsutsatthet. Eftersom personer med funktionsnedsättning ofta har fler personer som ger dem stöd och vård, kan våldet också uppstå i fler och andra relationer än vad som traditionellt betraktas som nära relationer⁸⁰. En sammanställning av Myndigheten för delaktighet (MFD) visar att risken för fysiskt, psykiskt och sexuellt våld är högre bland personer med funktionsnedsättning, särskilt bland kvinnor.⁸¹

I Helsingborgs resultat från Sveriges kommuners och regioners brukarundersökning märks skillnader i trygghet mellan könen när det gäller boendestöd och daglig verksamhet. Nästan 90 procent av männen känner sig trygga med sina boendestödjare, medan cirka 60 procent av kvinnorna gör det. Liknande skillnader syns i upplevd trygghet på daglig verksamhet, där fler kvinnor känner sig rädda. Kvinnor med funktionsnedsättning i Helsingborg känner sig mindre trygga med sina boendestödjare jämfört med resten av landet, medan samma skillnad inte märks hos männen.

Statistik från undersökningen *Hälsa på lika villkor* visar att det finns en ökad utsatthet för kränkande behandling bland personer med funktionsnedsättning i Helsingborg. Cirka en

⁷⁸ Fokusgruppsintervju I

⁷⁹ Fokusgruppsintervju F

⁸⁰ Myndigheten för delaktighet (2023)

⁸¹ Myndigheten för delaktighet (2023)

fjärdedel av kvinnorna och en femtedel av männen upplever kränkande behandling. För män med funktionsnedsättning är risken för fysiskt våld också högre, men statistiken ger inte tillräcklig information om förövarens relation till offret.⁸² Eftersom det saknas data om psykiskt och sexuellt våld, kan vi inte få en heltäckande bild av våldsutsattheten i gruppen.

Personer med funktionsnedsättning löper en ökad risk för våld och övergrepp av flera skäl. För det första är det vanligt att våldet osynliggörs, vilket delvis beror på fördomar och stereotyper som påverkar hur det uppmärksammas. Denna osynlighet kan öka på grund av att personer med funktionsnedsättning ofta är beroende av andra för sin vård och stöd, vilket kan göra det svårare för dem att skydda sig själva eller lämna en våldsam relation. Dessutom lever personer med funktionsnedsättning generellt under sämre livsvillkor än de utan funktionsnedsättning, vilket kan innebära sämre hälsa, lägre utbildning, mindre delaktighet i samhället och ekonomiska svårigheter. Personer med funktionsnedsättning kan också ha en mer begränsad förmåga att skydda sig mot övergrepp och våld eller att berätta om sin utsatthet. Detta ökar risken för att bli utsatta för våld och övergrepp ytterligare⁸³.

I fokusgruppsintervjuer med medarbetare inom LSS-verksamheten i Helsingborg beskrivs personer med funktionsnedsättning som en grupp som är utsatt för våld i olika former. Främst lyfts verbalt och psykiskt våld som vanligt förekommande, men även fysiskt våld nämns. Det mer lindriga våldet kan utövas av personal eller andra omsorgsgivare. I vissa fall kan våldet legitimeras genom att hänvisa till att personen är sjuk, vilket bidrar till en normalisering av våld mot personer med funktionsnedsättning. Personalen beskriver även olika faktorer som de ser ökar risken för våld; psykisk ohälsa, begränsad kommunikationsförmåga och tidigare våldserfarenheter. Verbalt och psykiskt våld är vanligt förekommande, och det kan eskalera till fysiskt våld. Personalen beskriver att det kan vara svårt att hantera detta våld på grund av bristande förmåga att hantera känslor och yttre faktorer. Trots att intervjuerna fokuserade på våld i stadens verksamheter nämndes också sexuellt våld mellan boende, vilket kräver bättre verktyg för att förebygga och hantera våld i nära relationer. Att stärka individernas kommunikativa förmåga för att kunna sätta och förmedla gränser beskrivs av personalen som ett viktigt verktyg för att kunna förebygga våld.

HBTQIA-personer

Sammanfattningsvis visar de underlag som finns på en ökad utsatthet för våld bland hbtqia-personer, både när det kommer till mer lindrigt våld som kränkande behandling och till grövre våldsformer som fysiskt våld. Dock saknas underlag på lokal nivå som kan ge en bild av utsattheten för andra våldsformer som lyfts fram i nationella rapporter, som sexuellt våld, psykiskt våld och partnervåld. Med tanke på sårbarheten hos gruppen behövs mer kunskap på området.

Från folkhälsostatistiken går det att få fram information om personers erfarenheter av kränkande behandling och våld uppdelat på sexuell läggning och könsidentitet. Statistiken ger dock ingen information om relationen mellan den utsatta och våldsutövaren, eller på vilken plats våldet skett. Det går inte heller att uttala sig om könsskillnader inom grupperna när det kommer till våldsutsatthet. Personer i Helsingborg som svarar att de är bi- eller homosexuella uppger i en tydligt högre utsträckning än heterosexuella att de upplevt kränkande behandling (heterosexuella 19 procent, bisexuella 42 procent, homosexuella 32 procent samt annan

⁸² Folkhälsomyndigheten (2022)

⁸³ Myndigheten för delaktighet (2023)

läggning 14 procent). Även personer med en könsöverskridande identitet uppger i större utsträckning än cis-personer att de upplevt kränkande behandling (Ej könsöverskridande identitet 19 procent och könsöverskridande identitet 32 procent).⁸⁴

När det gäller utsattheten för mer grova former av våld, som fysiskt våld, finns skillnader utifrån sexuell läggning. Här utmärker sig bisexuella personer, som i allra högst utsträckning uppger att de varit utsatta för fysiskt våld. Bland homosexuella uppger en högre andel än heterosexuella att de varit utsatta för fysiskt våld (2 procent för heterosexuella och 5 procent för homosexuella)⁸⁵

Hbtqia-personers särskilda sårbarhet när det kommer till utsatthet för våld och övergrepp kan delvis förklaras av de starka cis- och heteronormer⁸⁶ som råder i samhället. Normerna bidrar till en ökad utsatthet bland hbtqia-personer, i form av fördomsfullt bemötande, osynliggörande, stigmatisering och diskriminering. De kan bidra till minoritetsstress bland hbtqia-personer, som ständigt behöver vara beredda på risken att utsättas för olika former av våld. Minoritetsstress kan försvåra för hbtqia-personer att söka hjälp för sin utsatthet för att undvika fördomsfullt bemötande, oförstående eller ifrågasättanden ifrån de instanser som erbjuder stödet.⁸⁷ Forskning visar att erfarenhet av våld är vanligt bland hbtqia-personer, inklusive våld från en partner och sexuellt våld. Tidigare nationella studier visar även att kvinnor, oavsett sexualitet, är mer utsatta för alla former av våld. Homo- och bisexuella kvinnor rapporterar i hög utsträckning att de utsatts för sexuella övergrepp och andra former av våld, bland dessa är bisexuella kvinnor överrepresenterade. Ungefär hälften av transpersonerna uppger att de varit utsatta för sexuella trakasserier och andra sexuella övergrepp.⁸⁸ En nationell rapport visar att män, oavsett om de identifierar sig som hetero-, bi- eller homosexuella, är ungefär lika utsatta för våld i en nära relation.⁸⁹ I en rapport från Folkhälsomyndigheten uppger 17 procent av transpersoner att de utsatts för våld av en partner.⁹⁰

När det kommer till våld i hbtqia-personers parrelationer har våldet ofta samma karaktär vad gäller utövande av makt och kontroll, isolering och normalisering av våldet. Samtidigt finns en särskild sårbarhet då våldsutövaren kan fokusera våldet på partners identitet som hbtqia. Det kan handla om att isolera, bryta ner och utöva kontroll över partnern genom hot om att "avslöja" eller outa, personens hbtqia-identitet, medvetet använda fel pronomen eller utnyttja personens rädsla att utsättas för kränkningar eller våld som hbtqia-person.⁹¹

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Forskning visar att personer som befinner sig i prostitution löper större risk att utsättas för fysiskt och sexuellt våld. Förövarna av våldet kommer från olika kontexter och kan vara

⁸⁴ Folkhälsomyndigheten (2022)

⁸⁵ Folkhälsomyndigheten (2022)

⁸⁶ Cisnorm är ett antagande om att alla människor identifierar sig som det kön som har tilldelats dem vid födseln samt lever i enlighet med det könets sociala normer; heteronorm – ett antagande om människors sexualitet och kön som gör att alla förväntas vara heterosexuella

⁸⁷ Nationellt centrum för kvinnofrid (2022c)

⁸⁸ Folkhälsomyndigheten (2020)

⁸⁹ Folkhälsomyndigheten (2014)

⁹⁰ Folkhälsomyndigheten (2015)

⁹¹ Nationellt centrum för kvinnofrid (2022c)

partners, sexköpare, hallickar, människohandlare och polis. Maktordningar kopplade till kön, socioekonomisk situation, medborgarskap/uppehållstillstånd och etnicitet kan påverka anledningarna till att en person hamnar i prostitution och påverka möjligheten att ta sig bort från den. I Sverige ses prostitution och människohandel för sexuella ändamål som en del av mäns våld mot kvinnor och köp av sexuella tjänster är kriminaliserat enligt lag sedan 1999.⁹²

Gällande statistik för personer som lever i prostitution och människohandel finns i Helsingborg statistik tillgänglig från socialförvaltningen och Frälsningsarmén. Mellan 2018–2022 kom totalt sju personer i kontakt med socialförvaltningen utifrån att de befann sig i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål, sex kvinnor och 1 man. Medarbetare från socialförvaltningens vuxenenhet uppger i fokusgruppsintervju att prostitution är ett relativt vanligt förekommande problem för personer som kommer i kontakt med socialtjänsten utifrån missbruksproblem. Det syns inte i ASI-statistiken från socialförvaltningen där enbart 2 av 39 kvinnor (5 procent) och 1 av 85 män (1 procent) under 2022 uppgett att de fått ekonomisk ersättning för sexuella tjänster. På frågan om vilken som varit den huvudsakliga försörjningskällan under 2022 svarade en (1) kvinna att hennes huvudsakliga inkomstkälla varit försäljning av sexuella tjänster.

Anledningarna till att statistiken från ASI skiljer sig åt från de uppgifter kring prostitution som kommer från deltagarna i fokusgruppsintervjuerna är svårt att svara på. En anledning skulle kunna vara att prostitution ofta är förknippat med marginalisering och stigmatisering, vilket leder till skamkänslor som gör att man väljer att inte berätta att man befinner sig i prostitution.⁹³ Maria Skåne Nordväst samlar in uppgifter om hur personer som kommer i kontakt med dem har klarat sin försörjning och i deras statistik ser siffrorna något annorlunda ut. Under 2022 svarade 9 av 69 personer mellan 18–22 år (13 procent av antalet inkomna ärenden) "ja" på frågan om de någon gång utfört en sexuell handling i utbyte mot någon form av ersättning. Statistik från Helsingborgs stads nätverk mot prostitution och människohandel visar att antalet ärenden som rör problemet har ökat under åren 2018–2022. År 2018 identifierades 31 möjligt utsatta personer och 2022 hade antalet ökat till 65 möjligt utsatta.

För att fördjupa bilden av hur det våld som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål ser ut i Helsingborg genomförde vi en fokusgruppsintervju med personal från Frälsningsarmén, som i Helsingborg är en aktör som under lång tid bedrivit ett aktivt arbete. Deltagarna i intervjun uppger att personer som befinner sig i prostitution och människohandel för sexuella ändamål möter våld från hela skalan i våldspyramiden. Framträdande i dessa fall är det sexuella våldet, där framförallt kvinnor som arbetar på thaimassage-salonger drabbas hårt genom exempelvis dagliga sexuella trakasserier, "dick-pics", frågor om och krav på sexuella "extratjänster". Här blir arbetsplatsen en arena för våldsutsatthet. Andra arenor är hemmen, hotell, offentliga platser och online.

Många av de som utsätts befinner sig i osäkra situationer då de har sitt uppehållstillstånd i Sverige baserat på anknytning eller arbete, vilket kan göra att personen blir beroende av sin partner eller sitt arbete för att kunna stanna i Sverige. Det blir svårt att lämna en våldsam partner eller säga upp sig från ett arbete där man utsätts för våldshandlingar. I intervjun framkommer att det är relativt vanligt att personen som hamnat i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål kontrolleras genom hot om våld mot

⁹² Nationellt centrum för kvinnofrid (2022b)

⁹³ Hall (2020)

familjemedlemmar som befinner sig i personens hemland. Andra konsekvenser som drabbar de utsatta är både fysisk och psykisk ohälsa och många lever med rädsla.⁹⁴

Under intervjun framkommer att det är vanligt med stereotypa föreställningar gällande personer som befinner sig i prostitution, till exempel att man utgår från att en person säljer sexuella tjänster bara för att hen kommer från Thailand, eller att kvinnor från Östeuropa alltid är villiga att ha sex. Där sexuella tjänster köps och säljs förs diskussioner om de som säljer sex som om de vore varor i syfte att legitimera köp av sexuella tjänster.

⁹⁴ Fokusgruppsintervju K

Kapitel 4

Resultat – Arbetet mot våld i Helsingborgs stad

I det här kapitlet hittar du resultatet från fokusgruppsintervjuerna med fokus på:

- kompetens om våld
- våldsförebyggande arbetssätt och
- organisering och samverkan för arbetet mot våld

Kompetens om våld

Medarbetares kompetens om våld och våldsförebyggande arbete innebär både kunskap om våld som fenomen och om våldsförebyggande arbete och förmågan att agera mot våld. Det handlar om kunskap om våldets olika uttryck, om hur våld kan normaliseras och möjliggöras i olika sammanhang, om normer och föreställningar som kan bidra till våld men också om hur våld kan förebyggas och motverkas. Det är framför allt en teoretisk kunskap som kan utvecklas och stärkas genom utbildningsinsatser.

Kompetens om våld och våldsförebyggande arbete och medarbetares förmåga att agera mot våld som sker handlar om att kunna omsätta teoretisk kunskap till praktisk handling för att kunna upptäcka, identifiera, förebygga och hantera våld. Denna kompetens går inte att utbilda sig till på samma sätt, då det kräver övning och erfarenhet i praktiken. Det kan påverkas av andra faktorer som organisatoriska förutsättningar för att kunna agera när våld uppstår inom verksamheterna. Tydliga rutiner som personalen känner till och känner sig trygga med, att personal känner stöd från chefer och kollegor eller att det finns tid och resurser att faktiskt hantera våldet är viktiga förutsättningar. I samband med kartläggningen har det inte gjorts någon heltäckande genomlysning av hur kunskapen om våld och våldsförebyggande arbete ser ut bland medarbetare som möter barn och unga i Helsingborgs stad, i stället har frågan behandlats under fokusgruppsintervjuerna

Kompetens om våld mot barn och unga

Kunskap om sambandet mellan lindrigt och grovt våld och om våldets normalisering varierar bland medarbetare som möter barn och unga. Det kan det bidra till en normalisering av vissa våldsformer som gör att det lindriga våldet inte alltid uppfattas som våld. Samtidigt ger personalen flera exempel på hur det lindriga våldet kan eskalera till grövre våld, vilket visar på en medvetenhet om hur olika våldsformer och handlingar hänger samman.

I samtal med skolpersonal framkommer att lindriga våldshandlingar sällan ses som våld, utan definieras som kränkningar, handlingar och beteenden som aldrig hade accepterats från en vuxen, men som bland barn och unga har blivit vardag. Det är en svår gränsdragning mellan vilka handlingar som räknas som kränkningar och vilka handlingar som räknas som våld inom skolans värld. Det kan bidra till att vuxna i skolan inte ser eller uppmärksammar vissa beteenden som just våld. Samtidigt kan det påverka förståelsen för hur det mer lindriga våldet hänger samman med grövre våldshandlingar.

När det gäller kunskap om hur genusnormer och våld hänger samman finns en medvetenhet hos personal i skolan och fritidsverksamheten om att tjejer och killar utövar och utsätts för olika former av våld. Personal kan ge exempel på hur normer och förväntningar kopplat till kön tar sig uttryck och påverkar barns och ungas beteenden gentemot varandra. Det är viktigt att denna kunskap integreras i de förebyggande insatser som genomförs för att ge önskad effekt. I samtal med projektledare från Ung HBTQ/HBG framkommer att det bland viss personal saknas kunskap om normer, vilket gör att vuxna inom stadens olika verksamheter bidrar till att upprätthålla begränsande och destruktiva normer. Det kan handla om att vuxna inom skolan och fritidsverksamheten ifrågasätter, kränker eller på annat sätt brister i sitt bemötande av unga hbtqia-personer. Det finns ett behov av en ökad kunskap om hur olika normer påverkar varandra och hur dessa normer bidrar till kränkningar och våld.

Inom Fritid Helsingborg har det genomförts kompetenshöjande insatser för att stärka det våldsförebyggande arbetet. En del av fritidspersonalen har fått utbildningar om våld inom ramen för de våldsförebyggande programmen Mentorerna i våldsprevention (MVP) och Machofabriken, som drivs av organisationen MÄN⁹⁵. Förutom ett tjugotal fritidsledare har personal från två av stadens grundskolor och från mobila teamet fått utbildning inom MVP. Syftet med MVP är att stoppa och förebygga killars och mäns våld genom att stärka både ungdomars och personalens förmåga att agera mot våld⁹⁶. Några fritidsledare har även gått en utbildning om hedersrelaterat våld genom Freezone⁹⁷.

På de skolor som deltagit i fokusgruppsintervjuer har det inte genomförts några gemensamma utbildningsinsatser om våld för personalen. Genomförandet av utbildningsinsatser är ett beslut för rektorn på respektive skola och det kan skilja sig mellan olika skolor när det kommer till både utbildningsinsatser och kompetens om våld. Inom elevhälsan har det funnits ett särskilt fokus på arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck under de senaste åren, där kunskapsnivån bland elevhälsans personal beskrivs som relativt hög. Samtidigt beskrivs hur det många gånger behövs eldsjälar för att arbetet ska hållas levande, särskilt när det är många nya i personalen. De utbildningsinsatser som har gjorts om våld och våldsförebyggande arbete i skolan och inom fritidsverksamheten har främst varit enstaka tillfällen, vilket visar att det saknas systematik för att upprätthålla kunskapen inom verksamheterna.

Kompetens om våld mot vuxna

I genomlysningen som gjordes av Tryggare Sverige konstaterades att det överlag saknas en gemensam terminologi för att förstå och beskriva våld inom stadens verksamheter.⁹⁸ Resultaten från Tryggare Sveriges genomlysning förstärks i denna kartläggning. Framför allt i fokusgruppsintervjuerna framgår att inga strukturerade utbildningsinsatser har gjorts inom staden och på frågan om medarbetare inom olika verksamheter någon gång fått ta del av någon form av utbildning om våld och våldsförebyggande arbete svarar så gott som alla nej. De verksamheter som har ett uttalat uppdrag att arbeta mot våld har adekvata kunskaper om våldsproblematik för att kunna bedriva ett sådant arbete. Det framkommer i intervjuerna att frågan inom andra verksamheter är personbunden och att eventuella utbildningsinsatser drivs och genomförs av eldsjälar. Utifrån detta kan det konstateras att det ofta ligger på medarbetarna att initiera och driva frågan om utbildningsinsatser kring våld. Avsaknad av struktur gör arbetet sårbart.

Brist på kunskap om våld och hur våld kan ta sig uttryck kan få konsekvenser. Okunskap om våld och våldsutsatthet kan leda till normer och föreställningar om att våld alltid gör att den som utsätts blir upprörd – exempelvis: om någon säger en kränkande kommentar till en person så definieras händelsen bara som våld om den som får kommentaren visar sig synbart ledsen eller kränkt, vilket inte alltid är fallet. Det är vanligt att våld normaliseras för personer som utsätts frekvent och att den utsatte i och med det inte reagerar på våld som hen utsätts för. Det kan också leda till stereotypa föreställningar om hur våld uttrycks, att våld alltid handlar om fysiskt våld och om man inte ser "bevis" i form av blåmärken tas historier om våld inte om hand. Det kan leda till att man tappar perspektivet på våldet som ett mönster av

⁹⁵ MÄN (2024a)

⁹⁶ MÄN (2024b)

⁹⁷ FreeZone Sweden (2024)

⁹⁸ Tryggare Sverige (2022)

sammanhängande handlingar och det blir lätt att skulden läggs på den som utsätts. Det här är tendenser som framkommit i fokusgruppsintervjuer med medarbetare från flera olika förvaltningar i staden det är inte ett ansvar som kan ligga på enskilda medarbetare. Det är organisationens ansvar att säkerställa att dess anställda har nödvändiga kunskaper om våld och våldsutsatthet.

Kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck

Kunskapsnivån och kompetensen om heder och hedersrelaterat våld upplevs, inom framförallt socialförvaltningen och elevhälsan, som relativt god. Elevhälsan har erbjudits utbildningstillfällen om hedersrelaterat våld och förtryck och för ett tag sedan lanserades en utbildning riktad mot skolan via lärplattformen HBG Learns. Dessvärre har den inte använts i särskilt stor utsträckning.

Det finns flera utvecklingsmöjligheter inom området heder. Stadens hederssamordnare lyfter behovet av riktade satsningar mot stadens skolor där utbildningar om heder planeras långt i förväg. Andra förslag gällande socialförvaltningen rör att uppgiften att utreda hedersrelaterade ärenden ska vara ett ansvar som roterar bland utredningsgrupperna. Syftet med det är att ge alla medarbetare erfarenhet av denna typ av ärenden. Idag finns det olikheter i staden kring hur arbetet bedrivs och hur långt fram man är i sitt arbete och det saknas till viss del ett tydligt organisatoriskt grepp för arbetet med kompetensutveckling om hedersrelaterat våld.

Kompetens om prostitution och människohandel för sexuella ändamål

I fokusgruppsintervjun med Frälsningsarmén framgår att medarbetarna ser att kunskapsnivån kring prostitution och människohandel varierar inom staden. Den generella uppfattningen är att mer utbildning behövs. Brist på kunskap kan leda till en stereotypisering av vilka personer som befinner sig i prostitution, exempelvis att det bara är kvinnor från Östeuropa som säljer sex eller att alla kvinnor som arbetar på thaimassage-salong erbjuder "extratjänster". Det kan innebära att prostitution och människohandel normaliseras och relativiseras genom uttalanden som "men hon har det i alla fall bättre här än hemma".⁹⁹ Frälsningsarmén kan erbjuda en utbildning gällande prostitution och människohandel och har en basutbildning som fungerar för många olika verksamheter.

I samtal med samordnarna för stadens nätverk för att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål bekräftas denna bild. Det framkommer att en låg utbildningsnivå kan leda till att personal drar sig för att ställa frågor relaterade till prostitution och människohandel för sexuella ändamål vilket kan leda till att problemet osynliggörs.

⁹⁹ Fokusgruppsintervju K

Metoder och arbetssätt för att förebygga våld

Arbetet med att förebygga våld mot barn och unga

Inom skolan finns övergripande krisplaner som uppdateras regelbundet. Ett tillägg har gjorts om hot och våld på skolan och hur personal ska agera om en sådan händelse inträffar. Rutiner gäller framförallt mer allvarliga våldshändelser. När det kommer till det mer lindriga våldet finns skolornas dokumentationsverktyg för rapportering och hantering av kränkningar, på samtliga förskolor, grund- och gymnasieskolor. Dokumentationsverktyget ger goda förutsättningar att öka kunskapen om hur våldet i skolmiljön tar sig uttryck och att på ett mer systematiskt sätt hantera kränkningar och våld som barn och unga utsätts för.

Förebyggande insatser mot våld i skolan sker främst genom värdegrundsarbetet, som både genomförs inom det pedagogiska uppdraget och av elevhälsan. Elevhälsans kuratorer har ett särskilt ansvar för att hålla i Sånt Är Livet (SÅL), som är ett värdegrundsmaterial som används i det främjande och förebyggande arbetet i grundskolan. Samtidigt beskriver skolpersonal att det kan vara utmanande att få till en kontinuitet i värdegrundsarbetet för att det ska kunna nå alla elever och inte bara vissa elever vid enstaka tillfällen. Med tanke på att det inte finns schemalagda tillfällen för värdegrundsarbetet genomförs arbetet när det passar, vilket gör att det finns risk för brister i struktur och systematik. Värdegrundsfrågorna får ofta mer utrymme när någon kränkning redan har skett och när det anses finnas ett behov av att arbeta med frågorna, vilket gör att det förebyggande arbetet inte ges samma utrymme.

Fritidspersonal upplever en svårighet att samverka med skolorna när det kommer till det förebyggande arbetet mot våld, som det arbete som bedrivs inom ramen för de våldsförebyggande programmen MVP och Machofabriken. Det handlar om att det är svårt att hitta tider i schemat till gemensamma övningar och lektioner och att läroplanen och kunskapskraven behöver prioriteras av skolorna. Utvärderingen visade att det inte fanns förutsättningar att fortsätta och implementera arbetet med MVP brett i organisationerna. Samtidigt lyfter skolan att värdegrundsfrågorna finns med i läroplanen och att dessa borde integreras mer i undervisningen.

Inom fritidsverksamheten har det förebyggande arbetet mot våld bland annat skett genom programmen MVP och Machofabriken. MVP har genomförts under en termin med högstadielklasser på två grundskolor, medan arbetet med Machofabriken inte ännu kommit igång helt. MVP och Machofabriken är de våldsförebyggande insatser som lyfts fram som har ett uttalat genusperspektiv och som bygger på kunskap om hur könsnormer hänger ihop med våld. Förutom dessa specifika insatser beskriver personal att en stor del av det arbete som ingår i fritidsverksamhetens uppdrag är förebyggande och främjande, även om det inte finns ett uttalat våldsperspektiv. Fritidspersonalen är många gånger en trygg vuxenkontakt för unga, vilket beskrivs som en viktig förutsättning i ett förebyggande arbete. Fritidsverksamheten arbetar med ungas inflytande för att förebygga att konflikter och våld uppstår. Bland annat genom att besökarna själva får vara med och ta fram gemensamma regler och

förhållningssätt på fritidsgårdarna. Detta kan ses som metoder och verktyg i ett bredare förebyggande arbete, även där det inte alltid finns en tydlig våldsförebyggande ansats.

Under fokusgruppsintervjuerna lyftes riskfaktorer som kan bidra till att öka risken för våld, men också skyddsfaktorer som kan bidra till att öka tryggheten och förebygga att våld uppstår. Det är viktig kunskap i det förebyggande arbetet mot våld. De riskfaktorer som lyftes fram inom fritidsverksamheten handlar främst om risk för konflikter och våld i samband med att ungdomar samlas (särskilt ungdomar från olika skolor och grupperingar). I dessa situationer krävs att skolpersonalen är närvarande och uppmärksamma på vad som händer. Skolpersonal lyfte fram bristande vuxennärvaro som en riskfaktor, vilket delvis förklarades av att det inte alltid finns tillräckligt med personal. Detta gäller särskilt när det kommer till våld på den digitala arenan, där skolpersonal har liten möjlighet att vara närvarande. Brist på resurser i skolan påverkar möjligheten att reagera på våld och särskilt det mer lindriga våldet. En lärare beskriver:

”Igår hörde jag en tjej skrika ”hora” efter en annan elev och jag bara gick förbi. Jag var på väg någon annanstans och hann inte ta tag i det. Det blir normaliserande.”

Bristande resurser lyftes fram som en förklaring till att det förebyggande och trygghetsskapande arbetet många gånger tappas bort till fördel för skolans kärnuppdrag med fokus på måluppfyllelse och kunskapskrav.

Inom både fritidsverksamheten och skolan lyfts närvarande vuxna och goda relationer till ungdomarna fram som skyddsfaktorer som kan bidra till en ökad trygghet och minska risken för våld. Det handlar om att vuxna är närvarande både fysiskt på plats och mentalt, att vägleda de unga genom diskussioner och samtal. De vuxna kan bidra till att sätta gränser för vilka beteenden som är okej och inte. Tydliga regler och förväntningar på ungdomarna kan fungera förebyggande och särskilt när unga själva har getts möjligheten att vara med och formulera gemensamma regler. Faktorer som kontinuitet, att ha möjlighet att arbeta tillsammans med en och samma grupp unga över en längre tid, att ha samma personal på plats som känner ungdomarna och att det finns en bra övergång mellan skola och fritidsverksamhet, bidrar till att öka tryggheten. Inom fritidsverksamheten lyftes särskilt vikten av att känna sig trygg med sina kollegor och att det finns ett gott samarbete inom personalgruppen när våldsamma situationer uppstår som skyddsfaktorer. Att kunna lita på att kollegor finns närvarande och kan hjälpa till lyftes fram som en viktig förutsättning för att agera mot våld.

Andra viktiga aktörer i ett våldsförebyggande arbete mot barn och unga är det föreningsliv som finns inom staden. En rapport från Centrum för Idrottsforskning visar att en idrottsrörelse som tar ställning mot våld och som lägger tid och engagemang på ett våldsförebyggande arbete är en stark samhällelig kraft¹⁰⁰. Hur detta arbete ser ut idag har inte undersökts inom ramen för den här kartläggningen.

¹⁰⁰ Alsarve och Strand (2023)

Arbetet med att förebygga våld mot vuxna

I fokusgruppsintervjuerna framkommer att det främst är de verksamheter som har som uttalat uppdrag att arbeta mot våld som har tydliga rutiner och arbetssätt för att bedriva ett sådant arbete. Ett exempel på detta är socialförvaltningens familjefridsgrupp, som är den verksamhet inom staden som har som huvudsaklig arbetsuppgift att arbeta mot våld i nära relation. Det vi kunnat urskilja, framför allt i materialet från fokusgrupperna, är att de insatser som genomförs i staden nästan uteslutande sker på en indikerat förebyggande nivå. Här kan familjefridsgruppen återigen nämnas där det finns insatser riktade direkt mot våldsutsatta, våldsutövare och barn som bevittnat våld. Medarbetarna inom socialförvaltningens familjefridsgrupp och andra medarbetare inom socialförvaltningen har en vilja och ambition att arbeta förebyggande på de andra preventionsnivåerna, genom att exempelvis hålla utbildningar. Men det indikerade och akuta arbetet kan försvåra att den typen av aktiviteter kan planeras in på ett strukturerat sätt¹⁰¹. Exempel på insatser för vuxna personer med våldsproblematik som finns inom Helsingborgs stad är:

- Skyddat boende (insats med biståndsbeslut som beviljas av socialförvaltningen)
- Samtalsstöd hos behandlare på socialförvaltningens familjefridsgrupp utifrån att en person är våldsutsatt i nära relation eller utsätter en person för våld i nära relation (insats utan biståndsbeslut)
- Socialförvaltningens familjefridsgrupps gruppverksamhet för våldsutsatta i nära relation (insats utan biståndsbeslut)
- Social förtur till bostad för personer som utsätts för våld i nära relation
- Samtalsstöd, föräldrastöd samt annat medmänskligt stöd från Helsingborgs Kvinnojour
- Hjälp och stöd via Brottsofferjouren Helsingborg (information om rättigheter, emotionellt stöd, praktiskt stöd, stöd inför, under och efter rättegång).
- Kvinnogrupper på arbetsmarknadsförvaltningen inriktade mot kvinnor som av olika anledningar står långt från samhället och med det en möjlighet att komma ut i egen försörjning. Kvinnogrupperna är inte direkt fokuserade på våld- och våldsförebyggande arbete, men enligt gruppledarna så är det vanligt att historier om våldsutsatthet förekommer bland gruppdeltagarna. Att arbeta med samhällsintegration, kunskap om samhälleliga rättigheter samt att öka möjligheter för personer att komma ut i egen försörjning är faktorer som kan bryta våldsutsatthet och minska risken för att en person i framtiden utsätts för våld, så trots att dessa grupper inte har en direkt ansats att arbeta mot våld tas de med som ett exempel på hur ett väl genomfört selektivt våldsförebyggande arbete kan se ut.
- Medarbetare inom Helsingborgs stad har möjlighet att söka stöd för våldsutsatthet på betald arbetstid efter dialog och överenskommelse med chef.

¹⁰¹ Fokusgruppsintervju F & L

Det är främst de verksamheter som har direkta uppdrag att arbeta med frågor som rör våld som har rutiner och riktlinjer för att arbeta med ärenden och frågor som rör våld. På arbetsmarknadsförvaltningen finns handlingsplaner för hur arbetet mot våld kan se ut, hur medarbetare kan agera om de upptäcker våldsförekomst med mera och det finns guider som har särskild kompetens i frågor som rör våld i nära relation. Dock används dessa i dagsläget bara inom guidefunktionen på arbetsmarknadsförvaltningen. Det har inte funnits något strukturerat arbete på övergripande nivå för att ta fram och etablera handlingsplanerna, utan arbetet med att ta fram dem har ofta initierats av engagerade medarbetare.

De medarbetare som vi träffat vittnar om att det på samtliga arbetsplatser finns rutiner kring vad som ska ske om den anställda utsätts för någon form av hot eller våld, men att det inom många verksamheter saknas handlingsplaner eller riktlinjer för hur de anställda bör agera om de inom ramen för sitt arbete kommer i kontakt med klienter eller brukare som utsätts för eller utövar våld. Detta skapar en osäkerhet kring hur man bör och kan agera om man som anställd upptäcker våldsutsatthet. Tidigare erfarenheter har visat att det ofta är lättare att ställa frågan om våldsutsatthet och våldsutövande till en person om rutiner och riktlinjer för hur ett jakande svar bör hanteras, finns på plats.¹⁰²

I flertalet fokusgruppsintervjuer framkommer bristfällig kunskap om vad som händer när våldsutsatthet eller våldsutövande uppmärksammas och informationen förs vidare genom en anmälan. Bland de verksamheter som saknar rutiner och handlingsplaner finns en generell osäkerhet kring vad som händer med information som lämnas vidare, vad som förväntas av anmälaren efter att anmälan är gjord samt vilka insatser som finns och vilken hjälp som personen i fråga kan få.

Det finns goda exempel på arbete som görs. Ett sådant är Familjecentralen Högaborg, där teamet med socialrådgivare, pedagoger, barnmorskor och barnsjuksköterskor tillsammans har arbetat fram ett strukturerat sätt att uppmärksamma och fråga om våld. Frågan ställs till samtliga personer som kommer till Familjecentralen och arbetet som utförs är ett gott exempel på hur ett universellt förebyggande arbete kan bedrivas. Ett annat gott exempel är samverkan om social bostadsförtur för våldsutsatta, som socialförvaltningen, fastighetsförvaltningen, arbetsmarknadsförvaltningen och Helsingborgshem arbetar med

Arbetet med att förebygga hedersrelaterat våld

När det gäller insatser för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är Hedersgruppen en tillgång både i det strategiska och operativa arbetet. De konkreta insatser som erbjuds för personer som utsätts för hedersrelaterat våld liknar i mångt och mycket de insatser som erbjuds till barn och vuxna som utsätts för andra sorters våld. Ansvaret för att erbjuda stöd för hedersutsatta vuxna ligger idag hos socialförvaltningens familjefridsgrupp och ansvaret för hedersutsatta barn ligger på "barn, unga och familj" på socialförvaltningen. Också delar av stadens mer tidigt förebyggande arbete mot hedersrelaterat våld, som till exempel SÅL (Sånt Är Livet) från skolans och arbetsmarknadsförvaltningens "kvinnogrupper" kan nämnas.

¹⁰² Sveriges kommuner och regioner (2021)

Några grundskolor i staden arbetar med materialet "Kärleken är fri" från Rädda Barnen och har en vecka per år där man fokuserar på att motverka hedersrelaterat våld. I konceptet ingår att olika aktörer bjuds in för att prata om frågan, som polis, ungdomsmottagning och socialtjänst. Detta kan vara en metod, som utifrån sin omfattning och utifrån det faktum att den kräver att många externa aktörer medverkar, kan vara svår att utöka till ytterligare skolor.

Det ingår i skolornas hälsosamtal för en viss ålder att skolsköterskorna ska fråga alla elever om könsstympning, oavsett deras bakgrund. Det är viktigt att ha med sig är att det ingår i läroplanen att skolan, från och med årskurs 6, är skyldiga att undervisa kring heder och hedersrelaterat våld. Stadens hederssamordnare har vid flera tillfällen hållit utbildningar om heder och hedersrelaterat våld för olika verksamheter, exempelvis familjecentraler och polisen.

I arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck uttrycker representanter i det stadsövergripande hedersnätverket ett behov av särskilda arbetssätt och metoder. Bland annat krävs det mer specifik kunskap om risker och riskhantering samt ett behov av att bygga en relation och skapa tillit till den som är utsatt. Bron behöver bli kortare mellan skola och socialtjänst i hedersfrågan för att kunna diskutera ärenden och för att bygga en tillit till varandras arbete. Det behövs tillit till varandras arbete för att kunna samverka i frågan, då en brist på det kan skapa onödiga hinder. En utmaning i arbetet mot hedersrelaterat våld är brist på tillit till myndigheter från den utsattas sida, vilket leder till att många lever med våldet under en lång tid innan de söker hjälp.

I fokusgruppsintervju med stadens hedersnätverk framkommer att det överlag finns hög kännedom om hedersrelaterat våld, men att endast en liten del av våldet fångas upp i befintliga strukturer (via exempelvis anmälningar, utredningar och domar). Det finns behov av mer samverkan och kunskapsdelning mellan olika verksamheter. Sekretesslagstiftning och kunskap om denna kan utgöra hinder för att utveckla samverkan och dela information mellan verksamheter. I de insatser som varit framgångsrika har det funnits en tydlig process, att veta vem som ska kontaktas och involveras, att information delas och att det görs så snabbt som möjligt så att socialtjänsten kopplas in tidigt. En annan viktig del är att det finns någon aktör som kan bygga och upprätthålla en relation till den utsatte för att denna ska orka ta sig igenom hela processen

Arbetet med att förebygga prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Socialförvaltningens mobila team är ute på skolor och informerar både elever, lärare och föräldrar gällande risker för att hamna i prostitution på nätet, och ger information om "sugar dating". Syftet med insatserna är att arbeta tidigt förebyggande samt att väcka föräldrars intresse för vad deras barn gör på nätet. Bilden är att det skulle behövas ännu mer tidigt förebyggande arbete i skolorna.

Nätverket mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål är ett annat exempel på ett förebyggande arbete inom staden. Nätverket har funnits sedan 2016 och idag ingår socialförvaltningen, Helsingborgshem, Jefast, Frälsningsarmén, Polisen, Kvinnojouren Helsingborg, Hotellgruppen, Räddningstjänsten, arbetsmarknadsförvaltningen samt säkerhetsstrateger från stadsledningsförvaltningen i nätverket. Nätverket är stabilt och inkluderar många aktörer och används för att dela erfarenheter kring hur prostitution och människohandel kan bekämpas. Arbetet i nätverket beskrivs som strukturerat och

välfungerande och man arbetar både med ärenden till exempel genom diskussion om avidentifierade ärenden och med mer strukturella frågor. Via nätverket bedrivs informationsarbete på hotellen i city samt nätuppsök. Inom ramen för nätuppsöket erbjuds hjälp till personer som annonserar om sexuella tjänster. Sms skickas till nummer som finns på eskortsidor och målet är att skapa kontakt via kommunikation. Förra året skickades det ut totalt 150 sms, 30 personer svarade och 10 accepterade erbjudande om hjälp. Socialförvaltningen kommer att satsa på att sprida information i trapphus och tvättstugor samt bedriva informationskampanjer på andra ställen i staden för att öka möjligheten för personer som befinner sig i prostitution eller människohandel för sexuella ändamål att söka hjälp. Samordnare för nätverket uppger att de gärna skulle se att fler hyresvärdar i staden medverkade i nätverket.

Frälsningsarméns arbete inom ramen för "Respect Thai" är ett exempel på ett förebyggande arbete mot prostitution och människohandel. Personal från Frälsningsarmén arbetar uppsökande på thai-massage salonger i syfte att uppmärksamma problemet och erbjuda stöd till utsatta. Prostitution och människohandel ingår också ibland i stadens samordning av insatser mot organiserad brottslighet

Mikrostrategier för att hantera våld

I samtliga fokusgruppsintervjuer har det framkommit att arbetsplatser där medarbetarna inte har som direkt arbetsuppgift att arbeta med våldsutsatthet eller våldsutövande möter personer i vars liv våld förekommer. Medarbetare beskriver att det våld som de möter bland personer i verksamheten påverkar deras möjligheter att genomföra sitt kärnuppdrag. De aktiviteter som utförs inom ramen för uppdraget kan, i värsta fall, bidra till att öka risken för att en person utsätts för våld (se avsnittet Våld mot vuxna). I samtliga intervjuer framkommer information och berättelser om hur det våld som förekommer ändå hanteras. Vi har valt att benämna dessa handlingar som "mikrostrategier", för att illustrera att det i de allra flesta fallen handlar om att det arbete som utförs i relation till våldsutsatthet och våldsutövande inte är något strukturerat arbete som sker på organisationsnivå. Det handlar snarare om enskilda individers agerande för att i stunden hantera den våldsproblematik som man stöter på. Mikrostrategierna har främst återfunnits i de verksamheter och organisationer som saknar en övergripande handlingsplan eller strukturella rutiner för hur våldsutsatthet och våldsutövande ska hanteras. Exempel på de mikrostrategier i verksamheterna är:

- **Arbetsmarknadsförvaltningen** – Att handläggarna delar upp biståndet mellan parterna i förhållandet, att handläggarna ser till att par inte får samma guide, att man lägger upp möten på specifika sätt för att kunna prata med den som är utsatt, att man i ärenden där man misstänker att våld förekommer utvecklar kommunikationsstrategier i vilka man kan runda gängse dokumentationssystem för att undvika att partnern kan läsa uppgifter om våld.
- **Vård- och omsorgsförvaltningen** – Beskriver sig själva som "äktenskapsmäklare" som behöver gå in och styra upp vårdtagarnas relationer eller ge tips som lugnar ner våldsamma och aggressiva situationer i stunden för att kunna genomföra sina huvudsakliga arbetsuppgifter.

- **Socialförvaltningen** Brist på rutiner och möjliga handlingssätt kring hur våldsutsatthet och våldsutövande bör hanteras leder till att personal hittar inofficiella vägar för att uppmärksamma klienter som kan vara i behov av hjälp.
- **Skol- och fritidsförvaltningen** – Vid misstanke om hedersrelaterad utsatthet försöker skolpersonal på olika sätt underlätta för den utsatta personen att träffa kompisar på skoltid samt att på andra sätt göra skolan till en frizon där eleven kan göra det som hen vill utan att riskera att råka illa ut.

En mikrostrategi som kanske inte kan anses som en direkt handlingsstrategi, men som varit återkommande i verksamheter som saknar ett strukturerat arbetssätt för att hantera våld är att medarbetarna inom organisationen förminskar eller rationaliserar det våld som de möter – som en jargong mellan ett par, "så har det alltid varit", "de bara tjafsar lite". En annan strategi är uttalade önskemål om att "inte vilja lägga sig i någon annans relation", uttalanden om att "personen är snäll när personalen är på plats", rationaliserande av våldet genom att tänka att det finns rimliga anledningar som att de "går på varandra", samt att anta att det inte förekommer något våld utifrån att man själv inte sett våldet eller på annat sätt saknar bevis för att våldet har skett. Vi vill betona att det är mönster som vi sett inom flera förvaltningar och att vi inte lägger ansvaret för ett bristfälligt hanterande av våldsutsatthet och våldsförekomst på enskilda medarbetare. De personalgrupper vi har intervjuat har uppvisat en otrolig kreativitet när det kommer till att bistå våldsutsatta invånare och kollegor. Det kan också konstateras att de förutsättningar under vilket arbetet bedrivits ökar risken för rättsosäkerhet och att det i längden blir slitigt för personalen att behöva ta ansvar våldets konsekvenser utan att ha någon struktur för att göra det arbetet. Det riskerar att öka den moraliska stress som personer i människovårdande yrken ofta upplever enligt forskning¹⁰³. Medarbetarnas mikrostrategier är tydliga tecken på avsaknad av strukturella förutsättningar för att på ett effektivt och rättssäkert sätt arbeta mot våld.

Organisering och samverkan

I de flesta verksamheter som deltagit i fokusgruppsintervjuerna saknas en tydlig struktur och uttalade rutiner för att hantera våldsutsatthet som verksamheten möter. Med tanke på att det inte har funnits något stadsövergripande uppdrag eller ansvar i arbetet mot våld, skulle det kunna vara en förklaring till att rutiner och arbetssätt många gånger saknas. Trots det möter medarbetare inom samtliga verksamheter som deltagit i kartläggningen olika former av våld i sitt dagliga arbete.

Personal inom hemvården på vård- och omsorgsförvaltningen beskriver hur ett snävt tidsschema bidrar till att det sällan finns tid till annat än de uppgifter som insatsen hemma hos en brukare innebär. Trots att medarbetare i vissa fall kan uppmärksamma tecken på äldres våldsutsatthet av en partner eller annan familjemedlem, finns sällan utrymme att ställa djupare frågor i samband med besöken. I dessa fall beskriver personal ett begränsat handlingsutrymme, särskilt på grund av den begränsade tid som personalen har att hinna med alla arbetsuppgifter. Ett agerande i ett sådant fall skulle kunna skapa ännu mer stress och press på personal att hinna med övriga insatser. Fokus på genomförandet av kärnuppdraget

¹⁰³ Wilkinson (1987)

bidrar så till att skapa hinder för personalen att hantera en eventuell våldsutsatthet bland brukare de möter.

Medarbetare på arbetsmarknadsförvaltningen beskriver på liknande sätt hur genomförandet av kärnuppdraget kan begränsas av målgruppens våldsutsatthet. Ett exempel på det är när personer blir nekade ekonomiskt bistånd på grund av att de inte har genomfört sin handlingsplan. I dessa fall kan handläggare känna till att ett nekande av ekonomiskt bistånd kan öka risken för att personen utsätts för våld av sin partner, på grund att familjen förlorar delar av sitt uppehålle. Samtidigt kan anledningen till att personen inte lyckats genomföra sin handlingsplan vara att personen blir utsatt för olika former av våld som hindrar personen från att arbeta. I dessa fall finns ett begränsat utrymme för handläggare att agera på målgruppens våldsutsatthet. Det får konsekvenser i och med att det kan öka risken att utsättas för våld hos målgruppen.

I flera fall finns ett begränsat utrymme för personalen att hantera det våld som invånare utsätts för. Också inom socialförvaltningen, som har ett uttalat uppdrag att arbeta mot våld och där expertis om våld finns, lyfts olika organisatoriska hinder i det våldsförebyggande arbetet. Ett sådant hinder är den höga arbetsbelastning som finns i verksamheterna, som bidrar till att våldsutsatthet ibland är svår att fånga upp och hantera. Det saknas även en gemensam förståelse kring vad våld är, samt finns det en osäkerhet kring var personer kan vända sig för att få hjälp och stöd. Detta lyfts särskilt fram i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck där de utredande mötena ofta är korta. Det kan begränsa möjligheten att ställa djupare frågor om hur utsattheten för våld ser ut. Många gånger krävs mer tid för att kunna bygga upp en relation till personen så att hen känner förtroende och vågar berätta om sin våldsutsatthet. Personal beskriver detta som frustrerande då de känner till att det förekommer våld i ärendena, samtidigt som arbetsbelastningen begränsar möjligheten att göra en mer omfattande utredning. Personal inom LSS-verksamheten på vård- och omsorgsförvaltningen beskriver att trots att det finns kompetens bland personal om hur våld ska hanteras, kan stressiga och pressade situationer bidra till att personalen trots det inte ges möjlighet att omsätta sin kompetens i praktiken och hantera våldet på ett bra sätt.

Brist på tid och utrymme för att arbeta förebyggande mot våld beskrivs som en utmaning inom flera verksamheter. Inom skolan finns sällan utrymme för ett kontinuerligt våldsförebyggande arbete på grund av att undervisningstiden i första hand behöver syfta till att kunskapskraven uppfylls. Trots att det förekommer våld på skolan är det något som främst hanteras genom enstaka insatser inom ramen för värdegrundsarbetet eller när något redan inträffat. Samtidigt kan förekomsten av våld vara ett tydligt hinder för att just uppnå kunskapskraven. Skolans nya dokumentationsverktyg för kränkande behandling bidrar till en ökad systematik i arbetet. Dock gäller det främst när kränkningar och våld redan har skett. På samma sätt beskriver medarbetare från socialförvaltningen att det sällan finns tid till våldsförebyggande insatser då den akuta verksamheten alltid prioriterar sig själv. Flera verksamheter beskriver samtidigt att de skulle vilja arbeta mer förebyggande, och i samverkan med andra verksamheter, men att det inte hinns med. Därmed finns få exempel på ett systematiskt och långsiktigt våldsförebyggande arbete inom stadens verksamheter.

Skillnader i kunskap och arbetssätt

Ytterligare ett hinder i det våldsförebyggande arbetet är att det finns olika rutiner och arbetssätt samt olika grad av kunskap om våld inom stadens verksamheter. Det kan gälla

rutiner för hur polisanmälningar hanteras inom olika verksamheter. Inom en förvaltning kan beslut om att polisanmäla händelser ligga hos den enskilda medarbetaren, medan rutinen på en annan förvaltning kan vara att alla händelser där det finns misstankar om våld polisanmäls av ansvarig chef. Det finns handlingsplaner för att hantera våld på en enhet inom en förvaltning, men saknas på andra enheter. Det gör att våld förstås och hanteras på olika sätt inom olika verksamheter, vilket försvårar samverkan och påverkar effekterna av arbetet. När det gäller ärenden som omfattar våld och som hanteras av flera olika verksamheter, kan det leda till att våldet i vissa ärenden "tappas bort". Det påverkar möjligheten att mäta och följa våldet inom staden och att förekomsten av våld kan osynliggöras, vilket kan påverka vilka insatser som blir aktuella. När det brister i kommunikation och samsyn mellan olika verksamheter kring hur våldsärenden hanteras kan det skapa en frustration bland medarbetare. Det kan bidra till en misstro mot andra verksamheter och hur de genomför sina uppdrag, vilket kan försvåra samarbete ytterligare.

Samtidigt finns exempel på välfungerande rutiner och samverkan mellan olika verksamheter. Ett exempel på det är samverkan mellan socialförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen gällande våldsutsatta personer med missbruksproblematik. Där har verksamheterna gemensamt arbetat fram en rutin med kontaktuppgifter och tydliga strukturer för hur medarbetare ska agera. En framgångsfaktor är att handlingsplanen har förankrats på alla nivåer i organisationerna, vilket gör att det finns ett tydligt mandat för att arbeta med frågorna. I de insatser som beskrivs som framgångsrika har just en tydlig process lyfts fram som en viktig faktor. Det handlar om att medarbetarna känner till vem som ska kontaktas och involveras och att detta görs så snabbt som möjligt. Det möjliggör en effektivare samverkan när ärenden lämnas över från en verksamhet till en annan.

Behov av organisatoriskt stöd

När det saknas strukturer och rutiner för att hantera våld inom verksamheten, läggs istället ansvar på den enskilda medarbetaren att hantera situationer där våld uppmärksammas. Det bidrar till en otrygghet både bland personal och för den som är våldsutsatt. Inom vissa verksamheter beskrivs en rädsla hos personal att agera mot våld då det saknas tydliga rutiner och ett organisatoriskt stöd. Det får konsekvenser som att personal inte ställer frågor om våldsutsatthet för att det finns en osäkerhet om hur svaret ska hanteras. Flera medarbetare beskriver att de inte alltid upplever att det finns ett tillräckligt stöd från organisationen att hantera våldsutsatthet. I vissa fall kan det till och med innebära en ökad risk för medarbetare att ställa frågor om våld då det kan öka risken att själv utsättas för hot och våld.

När våld inte är en närvarande fråga inom organisationen blir arbetet mot våld i stället ett arbete som många gånger drivs av eldsjälarna som har kompetens och engagemang i frågorna. Det kan innebära att personal själva ser ett behov av stöd i arbetet med frågorna och tar fram arbetssätt och strategier för att hantera våld, trots att det inte är ett uttalat uppdrag. Samtidigt beskriver medarbetare att det medför en sårbarhet i arbetet, särskilt när det finns personalomsättning inom verksamheterna. När nya medarbetare inte ges någon utbildning om våld och hur våld ska hanteras inom verksamheten blir det svårt att få till en kontinuitet i arbetet, vilket krävs för att säkerställa ett långsiktigt och effektivt arbete.

Det finns lärdomar att hämta från arbetet mot hedersrelaterat våld samt människohandel och prostitution med de nätverk och samverkan som finns där.

Kapitel 5

Vägen framåt

I det här kapitlet hittar du förslag på hur det våldsförebyggande arbetet i Helsingborgs stad kan förstärkas och utvecklas med fokus på

- kunskap om våld
- möjlighet att följa våldet
- insatser till barn och tidigt våldsförebyggande arbete
- fånga upp våldsutövare
- stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

Utveckla en struktur för att sprida och utveckla kunskap om våld

Kartläggningen visar att samtliga verksamheter, som deltagit i kartläggningen, möter våld inom ramen för sitt uppdrag och att behovet av ett organiserat stöd för medarbetarna för att kunna hantera det våld som de möter är stort. Arbetet mot våld behövs på alla nivåer och olika arenor och då blir alla verksamheter inom staden viktiga – arbetet mot våld är ett gemensamt arbete.

I den genomlysning av stadens arbete mot våld i nära relation som utfördes av Tryggare Sverige konstaterades att det saknas en gemensam förståelse och ett gemensamt språk för att beskriva våld inom staden och bilden förstärks med denna kartläggning¹⁰⁴. I samtliga fokusgruppsintervjuer (förutom de som genomförts med verksamheter som har som huvuduppgift att arbeta mot våld, som socialförvaltningens familjefridsgrupp) framkommer att det inte har gjorts några strukturerade utbildningsinsatser varken gällande våld som fenomen, våldsförebyggande arbete eller kring vilka insatser för våldsproblematik som finns inom staden. Arbetet mot våld beskrivs i flera intervjuer som "eldsjälsdrivet" och inom många verksamheter är det enstaka personer som ser till att frågan överhuvudtaget lyfts. Engagemang och intresse för att driva ett våldsförebyggande arbete är självfallet viktiga komponenter, men om arbetet mot och kunskapen om våld samlas till enstaka personer utan att någon systematik kring hur resten av arbetsgruppen ska utbildas finns en risk för att arbetet blir sårbart. Kunskap om våld och kompetens att utbilda finns på flera ställen i staden och hos myndigheter och civilsamhälle. Vi behöver hitta ett bra sätt att använda och sprida den kunskap och kompetens som finns. Här bör vi även arbeta med staden som arbetsgivare och kunskap hos chefer att upptäcka och agera vid våld.

Förslag för att sprida och utveckla kunskap om våld

- Chefer och personer i ledningsställning behöver möjliggöra för medarbetare att delta i utbildningar och lärande.
- Utveckla en hållbar struktur för att sprida och bibehålla kunskap och kompetens om våld genom systematik kring utbildningsinsatser med digital utbildning, fysiska träffar, möjlighet till fördjupade utbildningar och utbildning om våld som en del av introduktion för nyanställda

Utveckla systematik för att kunna följa våldet

För att våld ska uppmärksammas som problem behöver det synliggöras och uppmärksammas. Att synliggöra våld är med andra ord en förutsättning för att kunna arbeta kunskapsbaserat och för att arbetet ska få tillräckliga resurser. Kartläggningen har visat på brister i hur ärenden som rör våldsutsatthet och våldsutövande uppmärksammas och registreras inom ramen för stadens olika verksamheter. Flera verksamheter saknar ett systematiskt sätt att registrera ärenden som rör våld och i andra verksamheter finns brister.

¹⁰⁴ Tryggare Sverige (2022)

Förändringar i socialförvaltningens aktualiseringskoder försvårar möjligheten att kunna följa våldets utveckling över tid samt hur olika former av våld mot barn och unga i Helsingborg ser ut. Tidigare användes aktualiseringskoden "barn/ungdom far illa" som omfattade de flesta ärenden som berörde barns utsatthet. I samtal med medarbetare på socialförvaltningen beskrevs att den aktualiseringskoden upplevdes som för bred och trubbig och förändrades därför, vilket påverkar möjligheten att följa barn och ungas utsatthet för våld över tid. För flera av koderna går det inte att utläsa om aktualiseringskoderna omfattar våld eller inte. Det behövs tydligt uttalade riktlinjer för när en viss aktualiseringskod ska användas, så att medarbetarna använder koderna på samma sätt. Det behövs för att kunna få en helhetsbild över hur många ärenden som rör våldsutsatthet för barn och unga som socialförvaltningen hanterar varje år samt att följa en statistisk utveckling över de våldsärenden som kommer till Socialtjänstens kännedom. Möjligheten att kunna följa ärenden för barn och unga som berör hedersrelaterat våld och förtryck behöver utvecklas för att få en bild av hur många barn som aktualiseras hos socialförvaltningen som blir utsatta för våld inom en hederskontext.

Flera verksamheter saknar idag ett sätt att registrera ärenden som rör våldsutsatthet eller våldsutövande. Om personalen träffar på våldsutsatta personer inom ramen för sitt arbete registreras inte det någonstans och det blir då omöjligt att säga något om hur stort problemet är. Flera verksamheter, exempelvis vård- och omsorgsförvaltningen och arbetsmarknadsförvaltningen, behöver inleda arbetet med att ta fram ett system för att registrera antalet ärenden som rör våldsutsatthet och misstänkt våldsutsatthet. Verksamheterna kan också behöva processtöd i det utvecklingsarbetet.

Hur vi ställer frågor om våld till barn och unga påverkar möjligheten att få en trovärdig bild av hur utsattheten ser ut. I intervjuer med professionella, som möter barn och unga, framkommer ett antal exempel på hur våld många gånger är normaliserat i barn och ungas vardag. Det kan handla om en tuff jargong, kränkande kommentarer och nedsättande uttryck. Det är handlingar som många gånger "accepteras" av de unga själva, men som enligt våldspyramiden kan ses som olika former av psykiskt våld. Att ställa frågor om ungas erfarenheter av psykiskt våld, utan att ge exempel på hur våldet kan ta sig uttryck, kan därför påverka i vilken utsträckning unga känner igen sig som utsatta för våld eller inte. Vi behöver ha bra kunskap om att utforma enkäter för att mäta eventuell våldsförekomst. Begrepp som rör olika våldsformer kan behöva kompletteras med beskrivningar av hur våldsformen kan ta sig uttryck.

Förslag för att kunna följa våldet:

- Socialförvaltningen behöver göra en översyn av hur aktualiseringskoderna och tillhörande riktlinjer skulle kunna utformas för att registrera och följa ärenden som rör våldsutövande eller våldsutsatthet.
- Stadens förvaltningar behöver se över hur de registrerar och följer ärenden som rör våldsutsatthet eller våldsutövande.
- Utveckla ett stöd för hur vi i undersökningar och enkäter ställer frågor om våld.

Utveckla arbetet med barn och det tidigt våldsförebyggande arbetet

Att som barn ha blivit utsatt för våld som misshandel, övergrepp eller försummelse är en av de tydligaste riskfaktorerna för att själv utsättas för eller för att utöva partnervåld, både som ung och som vuxen. Att ha vuxit upp med våld i familjen och att ha bevittnat våld mellan föräldrar, och särskilt våld mot sin mamma, ökar både utsattheten och risken för att själv utöva partnervåld bland pojkar. Risken för att själv utsättas för partnervåld ökar särskilt bland flickor.¹⁰⁵

Vi behöver bli bättre på att fånga upp ärenden med barn om våld. Det är en liten del av de ärenden som rör barn och unga som kommer till socialtjänstens kännedom som i dagsläget leder till någon form av insats. Det faktum att så få familjer där våld förekommer idag tar emot en insats kan bero på att motivationsarbetet behöver utvecklas. Det finns ny forskning på området kring hur socialsekreterare arbetar för att motivera våldsutövande pappor att delta i socialtjänstens arbete som skulle kunna användas som inspiration.¹⁰⁶ Då behövs tid för motivationsarbete.

Inom ramen för socialtjänstens arbete finns idag flera goda exempel på insatser som kan användas när det förekommit våld inom familjen (exempelvis KIBB, Kids Club, Project Support och Trappan). I dagsläget ser inte vi några behov av att utveckla ytterligare insatser just för socialtjänstens arbete mot barn och unga som lever med våld i familjen, utan att det snarare handlar om att motivera invånare att använda de insatser som vi redan har i större utsträckning.

Staden har inte haft arbetssätt och metoder för att uppmärksamma, hantera och förebygga våld som sker på den digitala arenan, vilket framträder som den arena där våld och unga ofta möter och utsätts för våld. Staden har nyligen börjat använda Hackshield som är ett sätt att bygga kunskap hos unga kring trygghet och säkerhet på internet via skola och datorspel. Det blir viktigt att hålla i och systematisera ett hållbart våldsförebyggande arbete på den digitala arenan.

Staden behöver fler insatser som bidrar till ett tidigt, universellt våldsförebyggande arbete. Staden skulle med fördel kunna ta in en metod som syftar till tidigt förebyggande arbete i grundskolans yngre årskurser, ett exempel på en sådan metod är "Tåget" som är en metod som Botkyrka kommun har utvecklat för att arbeta våldsförebyggande i årkurs F-6. Det finns flera goda exempel från andra kommuner på hur ett strukturerat arbetssätt för tidigt förebyggande arbete i förskolan kan genomföras. Ett sådant exempel är "En uppväxt fri från våld" som drivs av Hälsokällan vid Fyrbodals kommunalförbund. De bedriver ett våldsförebyggande arbete tillsammans med förskolor, skolor och fritidshem där de primära målgrupperna är barn, vårdnadshavare samt personal¹⁰⁷

Ett framgångsrikt tidigt våldsförebyggande arbete behöver tydligt fokusera på att identifiera och förändra de normer som bidrar till att upprätthålla våld. Det gäller även de heteronormativa föreställningar som bidrar till våld mot hbtqia-personer. Det är ett arbete som kräver systematik och långsiktighet. Att integrera de evidensbaserade våldsförebyggande

¹⁰⁵ SOU 2022:67

¹⁰⁶ Grönte et. al (2023)

¹⁰⁷ Fyrbodals kommun (2024)

program som staden testat i skolornas värdegrundsarbete skulle kunna stärka det förebyggande arbetet mot våld i skolorna. Även andra verksamheter som når barn har en viktig roll i det våldsförebyggande arbetet, exempelvis föreningslivet.

Förslag för insatser till barn och tidigt våldsförebyggande arbete

- Möjliggör utveckling av motivationsarbete kring insatser som rör barn som är utsatta för och/eller bevittnat våld
- Utveckla arbetssätt och metoder för att uppmärksamma, hantera och förebygga våld på den digitala arenan.
- Skol- och fritidsförvaltningen behöver strukturera det tidigt, universellt våldsförebyggande arbetet i samtliga verksamheter.
- Engagera föreningslivet i det våldsförebyggande arbetet

Utveckla arbetet med att fånga upp våldsutövare

Stadens behöver lägga ett ökat fokus på att fånga upp våldsutövare. Ansvar att fånga upp och erbjuda stöd till våldsutövare gäller inte bara socialförvaltningens familjefridsgrupp utan behöver delas med fler i staden. Arbetsmarknadsförvaltningen, andra delar av socialförvaltningen och staden som arbetsgivare är exempel på viktiga aktörer. En del av arbetet kan innebära att fokusera på motivations- och informationsarbete för att öka möjligheterna att fånga upp våldsutövare. Det kan ibland vara tidskrävande, men vinsterna med att fånga upp fler som utövar våld skulle vara stora. Det krävs också samverkan med civilsamhälle och myndigheter för att hitta bra arbetssätt för att fånga upp våldsutövare.

För att effektivisera arbetet skulle även ett utökat samarbete mellan olika verksamheter behövas. Det behövs mer samverkan mellan olika grupper på socialförvaltningen, som mellan familjefridsgruppen och barn, unga och familj, för att öka möjligheten för våldsutövare att erbjudas och ta emot stöd. Arbetet kräver tid och resurser, vilket medarbetarna måste få för att kunna genomföra arbetet.

Förslag för att fånga upp våldsutövare:

- Utveckla stöd och engagera fler verksamheter i att kunna fånga upp våldsutövare
- Öka samverkan inom socialförvaltningen för att erbjuda stöd till våldsutövare

För att effektivisera arbetet skulle även ett utökat samarbete mellan olika verksamheter behövas. Det behövs mer samverkan mellan olika grupper på socialförvaltningen, som mellan familjefridsgruppen och barn, unga och familj, för att öka möjligheten för våldsutövare att erbjudas och ta emot stöd. Arbetet kräver tid och resurser, vilket medarbetarna måste få för att kunna genomföra arbetet.

Förslag för att fånga upp våldsutövare:

- Utveckla stöd och engagera fler verksamheter i att kunna fånga upp våldsutövare
- Öka samverkan inom socialförvaltningen för att erbjuda stöd till våldsutövare

Skapa ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

Staden behöver utveckla ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt arbete med att hantera och förebygga våld. Det finns goda exempel på våldsförebyggande arbete i staden genom det universellt våldsförebyggande som utförs på Familjecentralen Högaborg eller arbetet med normer och barnkonventionen som utförs på Elinebergs förskolor. Båda dessa verksamheter är goda exempel på ett arbete som skulle kunna överföras till andra. För att möjliggöra en sådan uppskalning och spridning behövs systematik, stöd och resurser med en tydlig ansvarsfördelning.

Helsingborgs stads trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete samordnas av stadsledningsförvaltningen och har idag ett övervägande fokus på trygghet i det offentliga rummet och situationell prevention. Det är viktiga områden när det kommer till trygghetsarbete, men om fokus enbart ligger på dessa områden riskerar staden att missa de brott som inte begås i det offentliga rummet och därmed missa de grupper som utsätts för våld sina hem eller andra miljöer som är tänkta att vara trygga för dem. Staden behöver uppmärksamma dessa arenor och det våld som invånarna där utsätts för som det trygghetsproblem som det är och integrera det i det befintliga trygghetsarbetet, för bara då kan vi få en stad där samtliga invånare upplever livskvalitet och trygghet. Kommunerna har fått ett tydligare ansvar i det brottsförebyggande arbetet, där våld som inte sker i det offentliga rummet behöver uppmärksammas och inkluderas i analysen av brottslighet och trygghet. Tryggare Sverige – stadens plattform för det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet – kan utgöra en viktig arena för att förankra och koppla ihop områdena.

Staden behöver i större utsträckning integrera kunskap om hur genusnormer och våld hänger samman i arbetet mot våld. Ett framgångsrikt arbete behöver tydligt fokusera på att identifiera och förändra de normer som bidrar till att upprätthålla våld. Det gäller även de heteronormativa föreställningar som bidrar till våld mot hbtqia-personer. Att arbeta med att förebygga våld och våld i nära relation blir utifrån detta ett sätt att säkerställa att kvinnors- och hbtqia-personers trygghet tas tillvara och gör stadens trygghetsarbete mer jämställt och inkluderande. Genom en tydlig implementering av plan för lika möjligheter kan stadens arbete med jämställdhet och genusnormer utvecklas och bli en viktig pusselbit i det våldsförebyggande arbetet. Det behöver finnas en tydlig koppling mellan arbetet för lika möjligheter, det våldsförebyggande arbetet och arbetet med våld i nära relation.

I Tryggare Sveriges genomlysning konstaterades att "Helsingborgs stad saknas ett förvaltningsövergripande dokument som reglerar stadens arbete med ärenden om våld i nära relationer. Ett sådant dokument hade med fördel kunnat innehålla definitioner och avgränsningar när det kommer till centrala begrepp för att därmed likrikta stadens arbete på området. Ett annat syfte med ett sådant dokument är att förtydliga de olika förvaltningarnas ansvar och roller i arbetet med våld i nära relationer, och därmed säkerställa att frågor får genomslag i hela den kommunala organisationen"¹⁰⁸. I och med att kartläggningen visar på att det finns olika tolkningar samt brister i förståelsen kring våld som begrepp och företeelse, skulle ett sådant dokument kunna fylla en viktig funktion.

¹⁰⁸ Tryggare Sverige (2022)

I genomlysningen genomförd av Tryggare Sverige framkommer också tydliga indikationer på att samordningen gällande det våldsförebyggande arbetet varit bristande. Den bilden förstärks av det som framkommit i den här kartläggningen. Idag finns en koordinator på socialförvaltningen som samarbetar med stadsledningsförvaltningen och det finns ett beslut om att inrätta ett centrum som ska arbeta främjande och förebyggande, erbjuda rådgivning, stöd, skydd och insatser till invånarna samt arbeta med samverkansinsatser med externa aktörer. Det finns också en hederssamordnare som ska ses som en del av stadens struktur för det våldsförebyggande arbetet. En tydlig samordning och ansvarsfördelning av det våldsförebyggande arbetet blir central och avgörande även framöver. I det arbetet blir det också viktigt att utveckla samverkan med myndigheter och civilsamhälle.

Förslag för ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

- Utveckla ett strukturerat stöd för spridning och uppskalning av goda och lärande exempel
- Stadsledningsförvaltningen behöver se över hur trygghetsarbetet kan få ett tydligare jämställdhetsfokus och hur arbetet med våld i nära relation kan bli en del av trygghetsarbetet
- Utveckla ett nära samarbete mellan arbetet för lika möjligheter och det våldsförebyggande arbetet
- Ta fram och sprid underlag med beskrivning och kunskap om våld för en gemensam bild i staden.
- Prioritera en tydlig samordning och ansvarsfördelning av det våldsförebyggande arbetet och utveckla samverkan med myndigheter och civilsamhälle.

Figur 17. Bild av delarna i ett stadsövergripande, sammanhållet och långsiktigt våldsförebyggande arbete

Referenser

Skriftliga källor

Allmänna Barnhuset och Jämställdhetsmyndigheten (2024) *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck – förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser*
<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/5swdkkhe/v%C3%A5ld-i-ungas-n%C3%A4ra-relationer-digital.pdf>

Alsarve, D. & Strand, S. (2023). *Idrottens ansvar att förebygga mäns våld mot kvinnor*. Centrum för Idrottsforskning

Brottsförebyggande rådet (2021) *Våld i ungas parrelationer*.
https://bra.se/download/18.79079f9d17cc01fce50bb/1635487700517/2021_15_Vald_i_ungas_parrelationer.pdf

Brottsförebyggande rådet och Jämställdhetsmyndigheten (2022). Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper – Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och människohandel för sexuella ändamål. Brottsförebyggande Rådet

Brottsförebyggande rådet (2022) *Skolundersökningen om brott 2021 – Om utsatthet för och delaktighet i brott*. [Skolundersökningen om brott – Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se/download/18.4488712e18f0fafb6a63233/1714469807422/2024_4-Brott-i-nara-relation.pdf)

Brottsförebyggande rådet (20 december 2023) *Nationella trygghetsundersökningen*.
[Nationella trygghetsundersökningen \(NTU\) – Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se/download/18.361f33cf18e5f9d89f55455/1711707296301/Statistikrapport_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2023.pdf).

Brottsförebyggande rådet (2023), *NTU Kortanalys 1/2023*. Brottsförebyggande Rådet

Brottsförebyggande rådet (2023). *Våld i nära relationer*. [Våld i nära relationer - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](https://bra.se/download/18.4488712e18f0fafb6a63233/1714469807422/2024_4-Brott-i-nara-relation.pdf)

Brottsförebyggande rådet (2024a), *Brott i nära relation Kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden*.
https://bra.se/download/18.4488712e18f0fafb6a63233/1714469807422/2024_4-Brott-i-nara-relation.pdf

Brottsförebyggande rådet, (2024b) *Konstaterade fall av dödligt våld – en granskning av dödligt våld 2023*.
https://bra.se/download/18.361f33cf18e5f9d89f55455/1711707296301/Statistikrapport_D%C3%B6dligtv%C3%A5ld_2023.pdf

Costa, D., Hatzidimitriadou, E., Ioannidi-Kapolou, E., Lindert, J., Soares, J., Sundin, O., Toth, O., & Barros, H. (2015). Intimate partner violence and health-related quality of life in European men and women: findings from the DOVE study. *Qual Life Res*, 24(2), 463- 471

EIGE (2021). *The costs of gender-based violence in the European Union*. European Institute for Gender Equality.

Folkhälsomyndigheten, 2014, *Utvecklingen av hälsan och hälsans bestämningsfaktorer bland homo- och bisexuella personer – Resultat från nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor*, [folkhalsomyndigheten.se/contentassets/682897c8422c4e63889ea99aa875e197/utv-halsan-bestamningsfaktorer-homo-bi-fina-2014.pdf](https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/682897c8422c4e63889ea99aa875e197/utv-halsan-bestamningsfaktorer-homo-bi-fina-2014.pdf)

Folkhälsomyndigheten, 2015, *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – En rapport om hälsoläget för transpersoner i Sverige*, [Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - en rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige](https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat/Halsan-och-halsans-bestamningsfaktorer-for-transpersoner-en-rapport-om-halsolaget-bland-transpersoner-i-Sverige) ([folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se))

Folkhälsomyndigheten, 2020, Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter bland homo och bisexuella samt transpersoner – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017, [Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter bland homo och bisexuella samt transpersoner – Resultat från befolkningsundersökningen SRHR2017 – Folkhälsomyndigheten](https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat/Sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-bland-homo-och-bisexuella-samt-transpersoner-Resultat-fran-befolkningsundersokningen-SRHR2017) ([folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se))

Folkhälsomyndigheten, 2022, *Nationella folkhälsoenkäten - Hälsa på lika villkor*, bearbetad av Helsingborgs stad

FreeZone Sweden (2024) *Om FreeZone*, [Om FreeZone Sweden - FreeZone Sweden](https://www.freezone.se/).

Fyrbodal (2024) En uppväxt fri från våld. Hämtad från [En vardag fri från våld - Fyrbodals kommunalförbund](https://fyrbodal.kommunalforbund.se/) 2024-02-05

Greene, M.E., & Levack, A. (2010). Synchronizing gender strategies: a cooperative model for improving reproductive health and transforming gender relations. The Interagency Gender Working Group (IGWG)

Grönte, M., Mattsson, T. & Plantin, L. (2023). Strategies to increase fathers' engagement in child protection investigations due to domestic partner abuse in Sweden. *Child and family social work*. 2023:1–10

Hall, A. (2020). Genväg till forskning nr 12: Våld i samband med prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Västra Götalandsregionen, Göteborg.

Heise, L. (1998). Violence against women: An integrated, ecological framework. *Violence Against Women*, 4(3), 262–290.

Isdal, P. (2021). *Meningen med våld*. Gothia Kompetens

Jernbro, C. & Landberg, Å. (2024) Våld i ungas nära relationer och hederesrelaterat våld och förtryck: Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser, Jämställdhetsmyndigheten

Jämställdhetsmyndigheten (2019). Inget att vänta på: Handbok för våldsförebyggande arbete.

Jämställdhetsmyndigheten (2023) *Prostitution och människohandel*. [Prostitution och människohandel | Jämställdhetsmyndigheten](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/publicerat/Prostitution-och-manniskohandel) ([jamstalldhetsmyndigheten.se](https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se))

Katz, J. (2018). Bystander Training as Leadership Training: Notes on the Origins, Philosophy, and Pedagogy of the Mentors in Violence Prevention Model. *Violence Against Women*. Vol. 24(15), 1755-1776

Korkmaz, S. (2021) Youth Intimate Partner Violence in Sweden – Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships. [Doktorsavhandling, Stockholms universitet]. <https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1538821/FULLTEXT01.pdf>

Korkmaz, S., Överlien, C., & Lagerlöf, H. (2022). Youth intimate partner violence: Prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. *Nordic Social Work Research*, 12(4), 536-551.

[Kunskapsguiden \(2024\). Ordlista om normer och hbtqi.](#) Hämtad från [Ordlista om normer och hbtqi - Kunskapsguiden](#) 202040228.

Machofabriken (2024) *Om machofabriken*. MÄN. [Om Machofabriken | Machofabriken](#).

Miller, E., Tancredi, D.J., McCauley, H.L., Decker, M.R., Virata, M.D.C., Anderson, H.A., O'Connor, B., Silverman, J.G. (2013). One-Year Follow-Up of a Coach-Delivered Dating Violence Prevention Program: A Cluster Randomized Control Trial. *American Journal of Preventive Medicine*, 45(1), 108–112.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022a) Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige. [Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige | MUCF](#)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2022b) Jag är inte ensam – det finns andra som jag – rapport om unga hbtqi-personers levnadsvillkor

Myndigheten för delaktighet, 2023, Våld mot personer med funktionsnedsättning – Om utsatthet och förekomst av våld, [Våld mot personer med funktionsnedsättning - Om utsatthet och förekomst av våld \(mfd.se\)](#)

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) (2024) Det får inte existera – Om unga hbtq-personers utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck samt omvändelseförsök

MÄN, (2024a) Om MÄN, [MÄN - MÄN \(mfj.se\)](#)

MÄN, (2024b). Förebygg våld på fritidsgården. MÄN. [Om MVP Fritid | MVP-fritid](#).

MÄN, (2024c) Machofabriken, [Om Machofabriken | Machofabriken](#).

Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck (2020) *HBTQ och heder*. [HBTQ och heder – \(hedersförtryck.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2022a). *Missbruk och utsatthet för våld*. [Missbruk och utsatthet för våld - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2022b). *Våld mot kvinnor i prostitution*. [Våld mot kvinnor i prostitution - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2022c), Hbtqia-personers utsatthet för våld i nära relationer, [Hbtqia-personers utsatthet för våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2023) *Våld i nära relationer*. [Våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Nationellt centrum för kvinnofrid (2023). *Våld mot äldre kvinnor*. [Våld mot äldre kvinnor - Nationellt centrum för kvinnofrid \(NCK\) - Uppsala universitet \(uu.se\)](#)

Ramboll (2022) *Barn och ungas hälsa i Helsingborg*.

<https://media.helsingborg.se/uploads/networks/4/sites/146/2022/11/helsingborg-barn-och-ungas-livsvillkor-2022-06-23.pdf>.

Skolinspektionen (2022) *Resultat Skolenkäten 2022*. [Resultat Skolenkäten 2022 \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se)

Sveriges kommuner och regioner (2021). *Att tänka på när du frågar om våld*. [Att tänka på när du frågar om våld | SKR](#)

Sveriges kommuner och regioner (2022). Brukarundersökning, utförarverksamheter inom funktionshinderområdet

Sveriges kommuner och regioner (2024) Socialtjänstens stöd till våldsutsatta vuxna: Lärdomar från individbaserad systematisk uppföljning, SU-Kvinnofrid 2021–2023. Sveriges Kommuner och Regioner

Socialstyrelsen (2006), Kostnader för våld mot kvinnor. En samhällsekonomisk analys.

Socialstyrelsen (2019) Ett liv utan våld och förtryck – Slutredovisning av uppdraget att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-17.pdf>

Socialstyrelsen (2022) Våld i nära relationer Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Socialstyrelsen

SOU 2018:32. Ju förr desto bättre - vägar till en förebyggande socialtjänst.

SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle – Kraftsamling för barn och unga.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2023) *Mer utsatta än andra – om våld och övergrepp mot barn med funktionsnedsättningar*. [Dubbelt så vanligt att barn med funktionsnedsättning utsätts för övergrepp och våld – Stiftelsen Allmänna Barnhuset \(allmannabarnhuset.se\)](#)

Allmänna Barnhuset (2021) Unga, sex och internet efter #metoo – om ungdomars sexualitet, och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2020/2021. [Unga, sex och internet efter #metoo – Stiftelsen Allmänna Barnhuset \(allmannabarnhuset.se\)](#)

Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2022) *Våld mot barn 2022 – en nationell kartläggning*.
https://allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2023/04/RAPPORT_Vald_mot_barn_2022_WEBB.pdf

Sundberg, M. & Ahmed, N. (2022) *Ungas upplevelser av minoritetsstress i Helsingborg*. Amphi.
[ungas-upplevelser-av-minoritetstress-i-hbg-2022_final-1.pdf \(helsingborg.se\)](https://media.helsingborg.se/uploads/networks/4/sites/146/2022/11/helsingborg-barn-och-ungas-livsvillkor-2022-06-23.pdf)

Tryggare Sverige (2022). Genomlysning av Helsingborgs Stad arbete med våld i nära relationer. Tryggare Sverige.

Världshälsoorganisationen (2005) WHO multi-country study on women's health and domestic violence against women: initial results on prevalence, health outcomes and women's responses.

https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/43310/9241593512_eng.pdf;jsessionid=9F38F9619D1F43F5573AE024FA7CC98F?sequence=1, World Health Organization

Världshälsoorganisationen (2007), Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions, World Health Organization

Världshälsoorganisationen (2009). *Promoting gender equality to prevent violence against women*, World Health Organization.

Världshälsoorganisationen (2010). *Violence Prevention: The Evidence*, World Health Organization

Världshälsoorganisationen (2018) INSPIRE Handbook: action for implementing the seven strategies for ending violence against children. World Health Organization

Världshälsoorganisationen (2020), *World Report on Violence and Health*, World Health Organization

Västra Götalandsregionen, 2022, *Kunskapsläget om våld i samkönade och transpersoners relationer*, [Genväg till forskning 17, Kunskapsläget om våld i samkönade och transpersoners relationer, VKV \(vgregion.se\)](#)

Wilkinson, Judith M. (1987) Moral distress in nursing practice: Experience and effect. Nursing forum: 23, (1), s. 16- 29

Överlien, C. (2018). Våld mellan ungdomar i nära relationer: Digitala medier och utövandet av kontroll. *Socialvetenskaplig Tidskrift*. 25(1) s. 67–85

Fokusgruppsintervjuer

Fokusgruppsintervju A – Workshop med Helsingborgs Ungdomsråd (230912)

Fokusgruppsintervju B – Fokusgruppsintervju med Fritidsledare från SFF (231012)

Fokusgruppsintervju C – Fokusgruppsintervju med skolpersonal skola 1, F – 9 skola, Helsingborg (231129)

Fokusgruppsintervju D – Fokusgruppsintervju med skolpersonal från skola 2, F-9 skola, Helsingborg (231211)

Fokusgruppsintervju E – Samtal med Ung HBTQ/HBG (231106)

Fokusgruppsintervju F – Fokusgruppsintervju med medarbetare SOF samt Kvinnojouren Helsingborg (230929)

Fokusgruppsintervju G – Fokusgruppsintervju med medarbetare AMF (231002)

Fokusgruppsintervju H – Fokusgruppsintervju med medarbetare från Vuxenenheten (utredare samt boendepersonal), SOF (230123)

Fokusgruppsintervju I – Fokusgruppsintervju med medarbetare från VOF:s Hemvårdsenhet (231020)

Fokusgruppsintervju J – Fokusgruppsintervju med medarbetare inom LSS-verksamheter, VOF (231114)

Fokusgruppsintervju K – Fokusgruppsintervju med medarbetare från Frälsningsarmén (231201)

Fokusgruppsintervju L – Fokusgruppsintervju med Hedersnätverket (230922)

Kvantitativa underlag

Polisiära underlag

Sammanställning av polisens brottskoder utifrån de koder som kan kopplas till våld/våld i nära relation, statistik från 2018 till och med 2022 (2023 är inte inkluderat).

Underlag från Socialförvaltningen

- Sammanställning av socialförvaltningens aktualiseringskoder utifrån de koder som kan kopplas till våld, vålds i nära relation, hedersrelaterat våld samt människohandel och prostitution, statistik från 2018 till och med 2022 (2023 är inte inkluderat).
- Antal behandlingsärenden i familjefridsgruppen socialförvaltningen, statistik från 2019 till och med 2022.
- Statistik över antal orsakskoder samt insatser kopplat till respektive aktualiseringsorsak, socialförvaltningen. Statistik från 2018 till och med 2023.
- Statistik från Vuxenenhetens ASI-utredningar år 2022
- Statistik från Maria Nordvästs inskrivningsformulär, 2018-2022.

Underlag från Skol- och Fritidsförvaltningen

- Utvalda frågor från enkätundersökningen Ung livsstil, som undersöker ungas kultur- och fritidsvanor, preferenser och trender.
- Sammanställd statistik från Helsingborg stads skolors dokumentationsverktyg för kränkande behandling, DF respons, baserad på rapporterade ärenden under perioden 2022-09-01 till 2023-06-30 avseende ärenden i grundskolan.
- Elevhälsans hälsoenkät för läsåren 2022/2023 för årskurs 7 samt år 1 på gymnasiet.
- Mötesplatsenkät Fritid avseende 2021/2022.

Nationella underlag

- Folkhälsostatistik avseende den vuxna befolkningen baserad på folkhälsomyndighetens enkät "Hälsa på lika villkor" från 2023 uppdelad utifrån diskrimineringsgrunderna.
- Statistik från databasen Kolada på kommunnivå där Helsingborg har jämförts med andra kommuner i Skåne samt med liknande kommuner utifrån socioekonomi. Liknande kommuner/regioner Socioekonomi bygger på ohälsotal, utrikes födda, utbildningsnivå, förvärvsarbete och medianinkomst samt andel unga respektive äldre i befolkningen. Det kan på samma sätt ge en bild av hur våldsutsattheten ser ut just i Helsingborg när vi ser till dessa faktorer.
- Statistik från Nationella trygghetsundersökningen av BRÅ 2023.
- Skolinspektionens skolenkät från 2018, 2020 och 2022. Skolenkäten är en del av Skolinspektionens granskning av landets skolor. Enkäten används för att samla in synpunkter från elever, föräldrar och den pedagogiska personalen och är ett av flera underlag inför bedömningen av skolan. Olika kommuner deltar olika år. Helsingborg har deltagit i enkäten år 2018, 2020 och 2022 de senaste 5 åren. Enkäten besvaras av elever i grundskolans årskurs 5, årskurs 8 (åk 9 till och med 2021) och år 2 på gymnasiet, undervisande lärare inom grundskolan och gymnasiet samt vårdnadshavare till barn i förskoleklass, grundskolan och anpassade grundskolan.
- Socialstyrelsens enkät "Äldre och hemtjänster" samt "Äldre om särskilt boende" för åren 2019–2022.

Övrigt

- Verksamhetsstatistik från Brottsofferjouren i Helsingborg för åren 2021–2023 (från och med det år som jouren började föra ärendestatistik i ett digitalt system).
- Verksamhetsstatistik från Helsingborgs tjej- och transjour för åren 2021–2023 (från och med det året som jouren startade sin verksamhet).

